

наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Адмарожаны сьпёкай

Андрэй Хадановіч.

сторонка 18

«Беларуская стае мовай багатых»

Гутарка з Алегам Трусым.

сторонка 5

Як азяркоўцы съвятыню ад папа абаранялі

Сяляне супраць крыміналінікаў.

сторонка 8

ПАЛІТЫКА

Два берагі ў адной ракі
 Візит у Менск шэфа Бюро нацыянальнай бізнескі Польшчы Ежы Бара прыйшоў незадыжана. Апроч сысцілага паведамлення БелТА пра тое, што ў госьці з Варшавы адбылася сустэречь з дзяржсакратаром Рады бізнескі Генадзем Нявыгласам, СМІ ніяк не адзягавалі. Польская мас-мэдия таксама былі незвычайна маўклывы. Старонка 2.

З УСЕЙ КРАІНЫ

Магілёўская дзвісі

Сярэдняя тэмпература тыдня — 30 градусаў. Плавіца магіт. Юлігер зайшоў да Вэнэру, а Лей апінуўся ў доме Блізныята. У Магілёве — каскад ніччасных выпадкаў і злачынстваў. Піша Аляксей Бацкоў. Старонка 7.

З УСІХ СТАРОН

Магнітнае ашуканства

Польская базары, тайкучки ды інтэрнэт-дзвісіўнікамі ў асартыменце навамодную «фішку» — нездымавыя магніты. Лічылынік вады ці току перастае спраўна адлічваць кубамэтры ці кіляваты, калі прычапіць да яго такую штуку. І хоць гэта, калі казашь без эўфемізмаў, прылада крадзяжу, людзі адрываюць такіх магніты з рукамі. Старонка 11.

КАМЭНТАРЫ

Ад Res Privata да Рэспублікі
 Ліпень — месец своеасаблівых съяздаў, якія так іначай выконваюць «нацыяязучальную» функцыю, «гатуюць» народ, піша Пётра Рудкоўскі. Старонка 14.

Дык падпісайся!

На любой пошце можна аформіць падпіску на ліпень—снежань. Падпіска індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска для прыватных асобаў будзе каштаваць 4510 рублёў у месец, для арганізацый — 5631 рубель. Падпіска на шашкі «Белсаюздруку» таннейнейшая: 3340 рублёў на месец. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзен.

БЭШ адказаў за Буша

Зь Беларусі высланы прафэсар Тэры Бэш (на фота) зь дзвюма малымі дочкамі. Хто ён і што ён быў? Замежнікі ў Беларусі: шчырая любоў да краіны, панічны страх уладаў і поўчная зымна звычак. Яны пазыбгаюць тэлефонных размоваў, контактаў з незнамымі, ніколі не выкладаюць з кішэні пашпарт. Даследуе Алеся Кудрыцкі. Старонка 3.

У цэнтры ўвагі беларускіх паслоў

МЗС чакаюць кадравыя ратацыі на міністэрскім і пасольскім узроўні. Таму сярод сваіх галоўных задач кіраунікі МЗС і беларускія паслы найбольш абмяркоўвалі на менскім сэмінары пэрспэктывы найбліжэйшай будучыні. Аналіз—прагноз Рамана Якаўлеўскага.

Як запэўнілі ў МЗС, цяперашняя праграма вучобы дыпліматаў, што праходзіць падчас іх летніх адпачынкаў, мае больш прыкладны, чым тэарэтычны характар. Перад тым, як звязаць на айчынныя прадпрыемствы, кіраунікам замежных установ, большасць з якіх маюць ранг надзвычайнага і паўночонага пасла, ставілі на менскім сэмінары новыя задачы ў замежнапалітычнай і эканамічнай дзеяльнасці Беларусі. Задачы гэтых агульных рэктар Акадэміі кіравання пры презыдэнце Станіславу Кіясеў, міністар замежных спраў Сяргею Мартынаў, намеснік міністра эканомікі Андрэй Тур. Наколькі іх бачаныне міжнародных рэалій і пэрспэктыў для Беларусі супадала з тым, што бачаць і адчуваюць у сваіх штодзённай замежнай работе беларускія дыпліматы, скажаць цікіка.

У начоўках плешчацца мора

Зъезд беларусаў съвету прыйшоў на алтымістычны ноце. Згуртаваныя беларусаў съвету ўзначалілі Алеся Маракін і Алена Макоўская. Рэпартаж Алега Раіўца.

Да самага пачатку зъезду не было пэўнасці, што ён адбудзеца. Супрацоўнікі Згуртавання беларусаў съвету «Бацькаўшчына» апошні тыдзень днівалі і начавалі ў сваім офісе, выврашоючы ўсе справы — ад сустрэчы ў аэропорце, размышчэння ў найлепшых гатэлях да наяўнасці DVD-камэры.

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

Экспарт культуры

Беларусь застаєца краінай вялікай культуры. Культуры, якая рэагуе і на якую рэагуець. Як на новую выставу Арлена Кашкевіча (**старонка 9**). Ці на рок «Партызон» (**старонка 10**).

На тым тыдні звязаліся таксама адразу трох этапных кнігі.

Дзяржжаунае выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» надрукавала першы том шыкоўнай энцыклапеды «Вялікае Княства Літоўскіе»: на крайдаванай паперы, з рэдкім ілюстрацыямі, якія сабраў аўтар бэстсэлер «Краіна Беларусь» Змінёр Герасімовіч.

Іншая дарагая ва ўсіх сэнсах навікана называецца «Іх Мроя. Іх Н.Р.М.». Пра рокераў напісаў Віктар Дзятліковіч, тэлерэпартэр каналу «Расія», які паходзіць з Беларусі — тут самы, які рыхтаваў рэпартаж з месца забойства Масхадава. Кнігу выдаў «Сучасны літаратар».

А ў «Лімарыюсе» выйшаў эстрапілар Ларыса Геніюш «Каб вы ведалі». 355 каштоўных лістоў сабраў і апрацаўвай Міхась Скобла.

Не малья для сваіх жанраў і наклады ўсіх выданняў. Рэцензіі на іх мы рытуем у наступныя нумары «НН».

У гэтых кантэксцеў як даўно чакане і належнае ўспрымаеца вестка, што зь верасня ў Гарвардзкім універсітэце начынць выкладаць беларускую мову. Як і ініцыятыва шэрагу духоўных асобаў аб вылучэнні на Нобелеўскую прэмію ў галіне літаратуры народнага паэта Рыгора Барадуліна.

Змаганье за прэміі — частка складанай лягтістычнай задачы: адкрыць нашу культуру съвету. Гэтак і дыпліматы мараць пра вяртаньне краіны ў мэйнстрым ёўрапейскай гісторыі (**старонка 14**). Гэтак і гаспадарнікі займащаць інтэгратыўную гаспадарку ў ёўрапейскую эканоміку.

Прычым усе б'юцца над проблемай выкарыстання выгодаў і пераадолення загануў нахіну палітычнае систэмы для вырашэння сваіх задачаў.

Два берагі ў адной ракі

У адносінах Менску і Варшавы нарастаюць ускладненныі, якія могуць трансфармавацца ў вялікую проблему. Каб гэтага пазбагнуць, бакі спрабуюць аблікроўваць наўгуную ситуацыю на розных узроўнях. Шэф Бюро нацыянальнай бяспекі Польшчы Ежы Бар сустрэўся з дзяржсакратаром Рады бяспекі Генадзем Нявыгласам. Піша Раман Якаўлеўскі.

Візут Менск шэфа Бюро нацыянальнай бяспекі Польшчы Ежы Бара прыйшоў амаль не заўажана. Толькі БелГА сцісціла паведаміла, што госьць з Варшавы сустрэўся з дзяржсакратаром Рады бяспекі Генадзем Нявыгласам. Астатнія СМІ ніяк не адзягавалі на падзею. Польская мас-мэдия таксама былі незвычайна маўклівыя.

У падведамленні БелГА гаварылася толькі, што суразмоўнікі выказаілі пункты гледжання абдуваку на съятуацию вакол Саюзу паліякія Беларусі і на шэраг міжнародных проблем. У тым ліку і ў сферы супрацоўніцтва. Паводле некаторых звестак, супэрзакрытае сустрэча аddyлася ва ўрадавай рэзыдэнцыі ў Заслаўі.

Каб зразумець то, што аddyлася, варта прыгадаць некаторыя падзеі, якія папярэднічалі сустрэчы пад Менскам і пасля яе. Насупе-

рак пашыранай думцы, перапалка з выслыкам «вока за вока» беларускіх і польскіх дыплімататаў пачалася не з аўгустенія ўладамі не-пажаданай персанай дарадца польскага пасольства Марка Буцькі. Спачатку польская ўлады «папрасілі» з Варшавы супрацоўніка беларускай амбасады К., які афіцыйна загадаў пытальніямі біспіску. Выгнаныя Буцькі стала толькі адказам Менску на гэтася рашэнні Варшавы. І ўсё гэта адбылоўся на фоне съятуации вакол Саюзу паліякія Беларусі.

Трэба меркаваць, зразумелая занепакоенасць па той бок Бугу не спрыяльным развіцьцем дачыненіяў з суседам на другім баку і падштурхнула Варшаву ініцыяваць сустрэчу шэфа Бюро нацыянальнай бяспекі Ежы Бара са сваім беларускім калегам. Трэба адзначыць, што гэта першая такая

сустрэча Бара ў новай якасці. Да нядзяўняга часу ён працаваў паслом Польшчы ў Вільні. І ніяма сумнення, што Ежы Бар цалкам валодае пытальніямі рэгіянальнага супрацоўніцтва і бяспекі. Гаворачы пра сустрэчу Бара з Нявыгласам, прэс-сакратар МЗС Польшчы Аляксандар Хэцька сказаў: «Размова насыла дзэлавыя характеристы, і ёсьць надзея, што такія сустрэчы працягнутца. Справы, якія выклікаюць эмоцыі і запікаўленасць мас-мэдія, павінны адышыць на другі план. А бакі спрабуюць вырашыць існуючыя праблемы паштрантску, каб палешыць нашы адносіны».

Аднак пасля сустрэчы ў Заслаўі адбыўся новы ўсплеск інгатыўных прапагандыстических нападкаў Менску і Варшавай. Спачатку ў Ашмянах быў з шумам затрыманы намеснік старшыні СПБ Ю. Пажэцкі. А затым настала чарга новага патрабавання беларускіх улад. Гэтым разам Беларусь мусіў пакінуць кіраўнік консульскага аддзела ў Менску Андже́й Бучак. У афіцыйным падведамленні МЗС Беларусі адзначаецца, што гэтае патрабаванне ўзынікаў ў адказ на прынятую рашэнне польскіх улад выслыць намесніка пасла Беларусі ў візіту Ежы Бара, з візитам у Менск намесніка міністра замежных спраў Радзіміра Карасіна. Но замежная ж палітыка ў партнэрстве ў саюзным будаўніцтве ўзгадняеца. Вось і выходитць, што як толькі Пушын «пахаладнёў» да свайго нядзяўняга сябра Квасынскага, дык цэзза свайго раўнaleтka з-за Бугу і зусім вырашыў учыніць «замарзкі».

«Беларуская Энцыклапедыя» выдала энцыклапедыю «Вялікае Княства Літоўскіе». На фота: рэдактар Ларыса Языковіч з навінкай.

IN MEMORIAM

Аляксандра Бэртман

Здаецца, побач дыве краіны, але пра съмерць Аляксандры Бэртман і дадзеўся толькі на друі дзеені зъезд беларусаў съету.

Хава (Эва) Кучкоўская, дачка Гірша-Мойши і Цынья Кучкоўскіх з Горадні, нарадзілася ў рэвалюцыйным 1906-м у дзень Свята працы, калі па ўсёй імперыі адбіваліся демонстрацыі пад чырвоным сцягамі.

Яшчэ піназісткай яна, дачка загадчыка складу на гарадзенскай тыгунёўай фабрыцы Шара-шэўскага, стала камсамолкаю, падпольшчыцу, а з 19 гаду —

камуністкаю. Горадня, Барасцьце, Баранавічы, Вільня... У розных гарадох і мястэчках Захаднія Беларусь пад рознымі іменамі яна выконвала даручаныя партыіна-га кіраўніцтва. Яна была ідэйна-камуністкаю: апнуўшыся ў СССР, папрасілася працаўца на завод, вывучаўся на зваршчыцу, трапіўшы на восені год у ГУЛАГ, не расчаравалася ў камунізме. Застаўчыся дачкою сваіх народу, яна для многіх стала ўзорам інтэрнацыяналісткі.

З пачатку 1960-х імя Аляксандры Бэртман стала прычынай пачынае вывучаць трагічную гісторыю Беларускага рэвалюцыйнае арганізацыі, беларуское сацыял-

абавязак пісаць пра тых, побач з кім прыйшла ле рэвалюцыйная маладосьць і хто — у большасці выпадкаў — быў ператвораны ў «лігерны пыт». Гэта быўлю людзі, якіх партыя прывабіла і ашукала. Яна пісала пра тых, пра каго ў БССР не пісалі адмыслова: — Тарашкевіча, Дварчаніна, Рак-Міхайлоўскага, Мятлу, Валошына... і пра тых, хто не паддаўся чарам бальшавізму і біў пракліты ў БССР «кнавечнай», — найперш пра Антона Луцкевіча...

Для тых, хто пачынаў і пачынае вывучаць трагічную гісторыю Беларускага рэвалюцыйнае арганізацыі, беларуское сацыял-

дэмакратыі, БСРГ і КПЗБ, арты-кулы, манаграфіі і кнігі Аляксандры Бэртман з'яўляюцца незадзіннымі дапаможнікамі.

І на трэба думца, што ў тагачаснай Польшчы, у якой жыла А. Бэртман, быў спрыяльны юношы для даследчыкаў. «Старышы брат» саныў за тыми публікацыямі. Ужо ў новых умовах аўтарка падзялілася ўспамінамі, як ей дадаводзілася візіта да А. Луцкевіча, якія перашкоды пры гэтым адволь-ваць... Кніга пра Тарашкевіча мусіла добра «адлехавацца» із чатырма аўтаркамі, якія падзяліліся на ўлады Беларусі і Польшчы з 1968 г. паднялася

хвала паўфіцыйнага антысім'яту...

Як піша Алена Глагоўская, пра турботы, звязаныя з публікай і іншымі спраўамі. А. Бэртман напісала успаміны, якія яшчэ ча-

каюць выдаць.

Ле пахавалі на Габрэйскіх могілках у Варшаве. Над яе дамінёвай прамавуліяй беларус Алеся Барскі і палик, дайні даследчык беларускіх праблематыкі Ежы Тамашўскі.

У смутку схіляючы галаву пе-ред памяцю Аляксандры Бэртман, мы ўшануваём нашу суй-чынныць і здзяйсніць падагнага беларускага гісторыка...

Анатоль Сідарэвіч

Сэнс адначасовай гульні

Сэнс адначасовай гульні 19 ліпеня, дзе чытачы і аўтары «НН» на вясмі дошках выпра-боўвали сілу міжнароднага гросмайстра ПКЧФ, шахматна-

га арбітра міжнароднага катэгорыі Зымітра Лыбіна, скончыўся на карысць сэнсэра. Ганаровыі госьці родакі атрымалі звычайны ўнічью. «Узмок», — вось і ўсё, што ён сказаў пасля сэнсэра сэнсэру. Аслабіла ўпартка супрацоўніцтва ў выхаванцаў трэнэра Алеся Станішоўскага, не адпускаючы гросмайстра болшы як трох гадзін.

Дзень ад'езду супаў з днём народзінаў малодшай дачкі Тэры Бэша. Бацька праста на вакзале падараў ёй букет валошак.

Тэры Бэш: Дочкі плакалі, баючыся арышту

Перад самым ад'ездам зь Беларусі амэрыканскі прафэсар знайшоў час, каб адказаць на пытанні карэспандэнта «НН».

«НН»: Спадар Бэш, чаму вы вырашылі прыехаць у Беларусь?

Тэры Бэш: Я вельмі люблю славянскія народы. 100 год таму бабуля эмігравала з Польшчы ў ЗША. За часамі халоднай вайны я нават у міграцыі не мог спадзявацца, што некалі змагу наведаць Усходнюю Эўропу. Але сътуція змянілася. Пісьць год таму я меў мачы-масыкі выкладаць у Літве. Але хацелася пажыць яшчэ і сядзе славянскім, таму я быў вельмі ўздрадаваны, калі БДУ запрасіў меня ў Менск.

«НН»: Пасля таго як Вам было прад'ялена патрабаванне пакінуць краіну, вы заяўлі, што баіцесь за бяспеку сваіх дзяцей. Вы сапрауды лічыце, што ўсё настолькі сур'ёзна?

ТБ: Вы павінны разумець сътуцію. 13 ліпеня юрады падоўжыў візу на 30 дзён. Але ў пятніцу мынесылі ва ўніверсітэт а 5-й вечара і паведамілі, што я мушу пакінуць краіну цігам дзіўных гадзін. Можаць ўвіць стан, у якім я вяртаўся дахаты. Ни ў мене, ні ў маіх дзяцей не было на руках паштарту — яны знаходзіліся ў міграцыйнай службе. І ў мене былі ўсе падставы меркаваць, што мяне й дзяцей сліз могуць вывезьці на беларускую мяжу. Дочкі плакалі, баючыся, што нас усіх арыштуюць. Толькі пасля таго, як амэрыканскі дыпляматы звязаліся з МЗС, беларускія ўлады згадзіліся пачакаць некалькі дзён, пакуль нам не ададуць паштарту.

«НН»: Калі ў будучыні зьявіцца магчымасць вярнуцца ў Беларусь, пі скажыстасці Вы ёй?

ТБ: Я ўсім сэрцам жадаю вярнуцца. Усе што адбылося, вельмі балюча. Я адчуваю, што ўва мне нешта памерла на гэтым тыдні.

Гутарыў Алесь Кудрыцкі

Бэш адказаў за Буша

Чарговай ахвайрай зачысткі Беларусі ад лішніх замежнікаў стаўся прафэсар з ЗША Тэры Бэш. Два гады тому ён прыехаў у Менск выкладаць міжнароднае права ў БДУ. З бацькам паехаў дзіве дачкі 10 і 13 год, жонка засталася ў Амэрыцы. Дзяцькі вучылі беларускім настаянкам.

Апошнім вялікім праектам Тэры Бэша была арганізацыя ў БДУ буйной студэнцкай канферэнцыі ў красавіку, у якой удзельнічалі больш за 500 студэнтаў з 27 беларускіх і замежных універсітэтатаў. Ён таксама зладзіў на базе БДУ курсы ангельскай мовы, прычым недарастві — тыдзень інтэсіўная наукачання каштаваў 54 тыць. Рэптытары бяруць столькі з трох гадзін, а тут — акно самі дзён.

Апроч гэтага, Тэры Бэш падарыў школам 40 тысячай падручнікаў па ангельскай мове, бясплатна працаў ў праекце Нацыянальнай бібліятэцы, звязаным з перакладамі з беларускай мовы, прывёз з Амэрыкі түзін лектараў ды патэнцыйных інвестараў, а летася адмысловіа сэздзіў у Нігерію, дзе дапамагаў адбіраць 53 студэнты, якія пасля прыехаў на вучобу ў Беларусь.

Што праўда, як мы даведаліся, Тэры Бэш у прыватных гутарках даваў інфармацыю пра

курсы ангельскай мовы, якія ладзяць у Беларусі амэрыканскія пратэстанцкія суполкі, аднак рабіў гэта інсанявязліва і на ю звязку са сваёй выкладчыцкай дзейнасцю.

Апалаітычны прафэсар

Тэры Бэш кажа, што пазъяўлягаў палітыкі на любых узроўнях. «Я ні разу не выказаў не-задаволеніння ўладамі гэтай краіны», — напісаў ён у ліпене на Хартыю'97. Прафэсар ні разу ні браў удзел у палаітычных акцыях і нават звязаў ён звязаў з пасловіцам ЗША.

Аднак, няглядзячы на гэтую, пасля прызначэння Васіля Стракава рэктарам БДУ Тэры Бэш пачаў адчываць ціск з боку ўніверсітэцкіх адміністрацый.

Ён узманиціў цігам апошніх

турнір факультэту міжнародных адносін і арганізатор інтэрнэт-рэсурсу praunik.org, кажа, што студэнты збольшага пазытыўна адгукаліся пра тое, калі Бэш вёў лекцыі, хоць некаторыя і лічыць, што яго наому выкладанню бракавала сыстэмнасць. «Цэлкам звязаны амэрыканскі дзіяльнасць», — кажа Уладзіслаў, — толькі кімсці страшніна запалоханы.

Чаму замежнія выкладчыкі ды лектары прыյджаюць у Беларусь? Для многіх выкладчыкі праца за мяжой, тым больш — у экстремальных умовах Усходняй Эўропы — добры дадатак у разуме, які дазволіць падніміць па кар'ернай лесвіцы. Да таго ж, жывуць яны тут найчасціц не на беларускія заробкі, а на гроши, якія атрымліваюць з-за мяжы — хто з дабрачынных фондаў, хто ад сваіх універсітэтатаў. Гэта дасягчыўся няблага зэканоміцы, улічваючы недрагі жыцьць ў Беларусі.

Гутарачы з тымі замежнікамі, хто жыве ў Беларусі больш чым паўгоду, заўважаюць дзіве агульныя рысы: яны пачынаюць цыфраў любіць гэтую краіну і панічаць баяцца беларускіх уладаў. Яны цалкам міяюць звязкі: пазыбгаюць тэлефонных размовам, шыркіх гутараў у тлумных рэстарацыях, ніколі

не выкладаюць з кішэні паштарт і не пагаджаюць на інтэрвію. Ад'яжджаюць на час з кватэрай, замежнікі адмысловым чынам кладуць враткту щи аркушы паперы, каб потым падраўнаць, калі ён было ў доме напірошаныя гасці.

Адзін з немцаў расказваў гісторыю пра то, што, вярнуўшыся дадому і зайдоўшы ў лаунжэнку, ён быў шакаваны — нехта памяняў месцамі краникі, што пазначаюць гарачую і халодную ваду, нібыт падкаваючы: «мы за твой візуме».

Тэры Бэш баяўся за сваіх дзяцей. Камусці гэта можа падніміць парапоній. Але, можа быць, гэта мы прызываюцца і нічога не заўважаем, а яны ацэнваюць сътуцію адваротна? Бо то, што не займае сяліц палаітыкай, зусім ня значыць, што ў цібе я не могуць узвініць проблемы.

Тэры Бэш — другі пасля Аланы Флаўэрза, брытанскага даследчыка чарнобыльскіх проблемаў, прыклад, калі јаўні дзеялістичных патрабоў да партнёраў цалкам апалаітычных людзей. Гэта кажа пра тое, што ўлады хацелі бы з бесьвіцы любую замежную актыўнасць да нуля. Ўладу пужае нават на крытыка, а любая прысутніцтва нахоціц заходняга ладу думак. Сам жывы контакт з іншаземцамі авабязкова прывядзе да росту незадаволеніння сучаснымі станамі речыў у краіне, — так, бадай, маркуючы ў «кампетэнтных органах».

Сёлета з краіны былі па палаітычных прычынах былі высланы ўжо 9 замежнікаў — абсалютны рэкорд за час прэзыдэнцтва Аляксандра Лукашэнкі. А год жа яшчэ на скончыўся...

Сваю першую гучную высылку міядынды рэжым ўзьдэйсціў, Марыюшы Кшаклэўскую, лідара польскай «Салідарнасці» адвінавацілі ў агітациі супраць уладаў. У 1996 быў дэпартаваны група актыўістаў украінскай арганізацыі УНА-УНСО, гасцей гарачай вясны'96. У 1997 Беларусь пакінуў карэспандэнт НТВ Аляксандар Ступнікай: уладам не спадабалася тое, як расейскі тэлеканал асвяляў беларускія падзеі. У тыні жа годзе быў высланы Пітэр Бэрн, кіраўнік Беларускага Фонду Сорасу. Потым замежнікамі дали «перадышку», але ў 2001 г. выслалі ўжо трох чалавек: пэрсонаю сакратар пасольства ЗША Серж Аляксандра. Былі высланыя таксама Бэрнрэйт Філднінг, супрацоўнік Цэнтра салідарнасці Амэрыканскай федэрациі працы — Кангрэсу прымісловых прафсаюзаў і супрацоўнік Чэскага гуманітарнага фонду «Чалавек у наядлі» Міхал Плавец. У 2002 праблемы займей лідэр СПС Барыс Нямцоў, у 2003— сбрыкрыла «Маладыя сацыялісты» СДП Німеччыны Ян Буш і Штрафан Камэрлінг, дарадца віце-прем'ера Польшчы Катахына Матушаўскую і карэспандэнт НТВ Павал Селін. У 2004 г. выслалі брытанскага вучончага Аланы Флаўэрса, журналістку Міхайлу Падалік і венегага аташа польскай амбасады Казімежа Віташыцкага. У 2005 дэпартавалі пяцёра актыўістаў украінскай моладзевай арганізацыі «Нацыянальны альянс», часкага дыпламата Паўла Кжываглавага і польскіх дыпламатаў Марка Буцьку і Анджэя Бучака.

AK

СЪЦІСЛА

Рыхтуецца трансгенная бульба

У найбліжэйшыя семесцы гадоў у Беларусі з'явіцца трансгенная бульба, устойлівая да калібраўскага жука. Акадэмія навук ужо распрацоўвае ген устойлівасці. Пра гэта заявіў на прэс-конферэнцыі ў Менску намеснік кіраўніка Нацыянальнага

кардынацыйнага цэнтра біясыпекі Барыс Аношанка. Ён таксама лічыць беспадстаўнымі испакоі, што жук хутка прыстасуеца да трансгеннай бульбы.

Зніжэйные стаўкі рэфінансавання
Стаўка рафінансавання і ўліковая стаўка Нацбанку з 20 ліпеня зніжана на

адзін працэнтны пункт, да 12% гадавых. Гэта пятае зынажынне стаўкі сёлета, папярэдняя стаўка была пастаянна з 1 чэрвеня.

Несуцяшальная лічбы
Калі 75 тыс. чалавек памірае штогод ад захворанняў, якія сыштвы кровазвароту. Пра гэта паведаміў журнналістам дыркэт НДІ

«Кардыялёгія» Ігар Адзярыха. Ціпер у краіне зарэгістравана 1,7 млн чалавек, што пакутуюць на таях хваробах, і з кожнага годам такая лічба расце.

Вандалізм па-магілёўску
Невядомыя нахлілі да зямлі ўстановы ў абласным цэнтры мэталічнага крэйк памяці

ахвяраў Чарнобылю. Мясцовыя актыўісты кажуць, што зробленыя гэта было з дапамогай аўтамабільнага тросу. Ціпер для выпраўлення крэйка патрэбна тэхніка — падніміць яго рукамі немагчыма.

Зірні на Месяц
Незвычайна вялікі Месяц можна пабачыць у ноч на

пятніцу. Ля апошнайчы ён пройдзе цераз пэргей — найбліжэйшую да Зямлі кропку месяцавай арбіты. Адлегласць ад Месяца да Зямлі складзе 360 тыс. км. Калі ён з'явіцца над дзялянкамі, яго плошча візуальна павялічыцца на траціну. Такая зірва назіраецца раз на 20 год.

АГ; belapan.com, svaboda.org

Паміж глябалізмам і тэарызмам

ВІТАЛЬ ТАРАС

Напярэдадні Зьезду беларусаў свету ў Менску адбыўся круглы стол на тэму «Магчымасці захавання каштоўнасці нацыянальнай культуры ў шматкультурным грамадстве: досьвід Эўразіяту Беларусі». У круглым стале, які праходзіў у будынку, дзе месціцца некалі славуты Інбелкульт, брали ўдзел, сядроў іншых, дэлегаты зъезду з ЗША Янка Запруднік і Вітаўт Кіель, а таксама навуковцы, журналісты, актыўсты НДА з рэгіёнаў.

Апошнім часам на толькі ўлады, але ж і многія грамадскія арганізацыі ды іх актыўсты, якія лічаць сябе прыналежнымі да элемакратычнага лагера, імкніца адсунуць тэму беларускай са- матоечнасці й нацыянальных каштоўнасцей на пэрыфэрыю грамадзкай сывідомасці й палітэчнага жыцця.

Як падаецца, галоўнай мэтай арганізатаўра дыскусіі было на- столькі пераламіць гэтую тэндэн- цию, колькі разбурыць прыкрыя штампы. Стэрэотып частковая перайшлі ў спадчыну з савецкага часу, частковая называючыя зон- ку, але ў адноўлівай ступені яны памылкова падаюцца зручнымі тымі палітолігамі і палітыкамі, якія спрабуюць карыстацца імі ў прак- тыцы. Гэтыя нататкі не адлюстру- юць выступаў, што гучалі падчас круглага стала. Яны — вынік роз- думу, стымулам да якога стала сама дыскусія, а таксама міжна- родны ды ўнутропалітычны кан- тэкст, у якім яна адбывалася.

Новая гістарычна- супольнасць

Самы паширокіи стэрэотып заключаеца ў тым, што нацыі адыг- рабілі свою ролю ў індустрыяльным грамадстве і ў наш постындустри- яльны час нацыянальная прына- лежнасць, імкненне да яе ад- ходзіць на другі плян. На першы плян замест гэтага нібы выходзіць цывлізіцыйная, транснацыяналь- ная, карпартытуючая ды іншыя прыналежнасці або памкнені. У будучым ж нацыі, маўліў, зынкнуся наацял як субекты гісто- рыі. Гэты тэзіс амаль дакладна паўтарае адзін з галоўных паствуля- тай камуністычнай ідзялістіі, а бытварэнні новай гістарычнай су- полісьці людзей.

Неймаверным чынам гэтая аб- стракцыя атрымала новае ўва- сабленне ў дачыненіі да сучас- най Эўропы. У ўсходнеславянскай Канстытуції, забракаванай на реф- рэндумах у Францыі ды Нідэр- ляндах, няма згадак пра новую гістарычную супольнасць, як няма ў азначэнні эўрапей- скасці. Але ж спроба ўвесці ў прэмамбулу Канстытуцыі згадку аб хрысціянскай культуре быў і напэўна яшчэ будзець. Галоўнае заключаеца ў спробе ства-

Так званая «Беларуская народна-вызвольная армія» ў пятніцу распаўсюдзіла паведамленне аб замініраваныі выканкамау Маскоўскага, Фрунзенскага, Ленінскага і Парызянскага раёнаў Менску, філію 0101 «Прыёбанку» на вуліцы Ціміразева і некаторых участках чыгуначных шляхоў. Выбуховых прыстасаванняў міліцыя ня выявіла. Заведзена крымінальная справа. Між тым, знайсці кампютар, з якога бы адпраўлены ліст, можна праз IP-адрас, які мае кожная машина.

рыць наднацыянальныя органы кіравання, здольныя нібыта ўтлічыць і праводзіць інтарэсы ўсіх краін — сябру Эўразіяту. Такім чынам, гаворка вялася пра стварэнне міжнароднага (у гэтым выпадку пакуль што ёўрапейскага) ураду. Наколькі такая схема выглядае сённяні ўтапічнай, пераканаліся, здаецца, сям'я ўпартых прыхынкі эўрапейскай інтэграцыі. У першую частку — у той самай Францыі, якая яшчэ нядоўна была напера- дзе Эўропе ў прасоўванні агульнаэўрапейскай Канстыту- ції, а сёньня прыпініла дэсян- не Шэнгенская пагадненіна, ад- наўшіўшы паштартны кантроль на мяжы з суседнімі краінамі.

Усе на барацьбу з тэарызмам!

Але пры гэтым інтэграцыйныя памкненія зусім не спыніліся. Толькі ў якасці галоўнай падставы міжнароднай інтэграцыі называеца ціпер ужо барацьба з тэарызмам. Актыўізмі веял паслу- жыў нядоўнія тэракты ў Лёндане.

Некалі ў Савецкім Саюзе ў ролі такога ворага, які дапамагаў цірай на згуртаваць грамадства, высту- пали амэрыканскі імперыялізм і міжнародны сіянізм. У сучаснай Эўропе роля такога ворага адвон- дзіцца (з агаворкай — экстремізмам). І вось ужо міністар унутраных спраў Вялі- кабрытаніі гаворыць пра неабход- дымістці ісламу (з уздељ- никай захопу школы ў Бэслане — мог ператварыцца ў фарс, але ператварыцца насамреч у вык- рыцьшы палітыкі фэдеральных уладаў, карумпаванага ѹскамп- тэнтнага начальнства ўсіх узроў- ніў, бяздарнага й злачыннага

больш строгі памежны кантроль, пашырэньне паўнамоцтваў і коль- каснага складу адпаведных кант- ралюючых службоў, абмежаванье пэўных грамадзянскіх правоў — адным словам, выкарыстанне досьвіду ЗША пасля тэракту 11 верасня 2001 г.

Між тым у Расеі апошнія ан- тытэарыстычныя заходы ў Лён- дане былі ўспрынты як вельмі зручная падстава зноў патраба- ванія выдачы ёй Ахмэда Закасева — дзеяча чачэнскага вызвален- чага руху. Наагу, вайна з тэарызмам, абвешчаная Захадам, у Расеі успрымаеца я... права на вайну з чачэнскім народам, права здушэння вызваленчага руху любога народу любымі мэтадамі.

У час глябалізацыі нацыянальная адметнасць — самы дарагі тавар.

У якасці апраўдання выстаўля- ёца трагедыя ў Бэслане. Як біш- цам Бэслан папярэднічай чачэн- скай вайне, а не наадварот! Працэс над Кулаевым — адным з уздељ- никай захопу школы ў Бэслане — мог ператварыцца ў фарс, але ператварыцца насамреч у вык- рыцьшы палітыкі фэдеральных уладаў, карумпаванага ѹскамп- тэнтнага начальнства ўсіх узроў- ніў, бяздарнага й злачыннага

ня вытрымаць новай канфрантациі з Захадам. Але ж і Захад не зацікаўлены сёньня ў новым крэйковым паходзе на Ўсход. Канфрантаваць з Расеяй на справе Беларусі ўсур'ёз ніводна заход- няя краіна не збирасцца. Вынят- кам — хіба ЗША і Польшча, што абумоўлена іх геапалітычным становішчам. Але зноў жа, абедзіце краіны вымушаны лічыцца са сваімі партнёрамі ў НАТО, з дэмократычнымі прын- цыпамі ў міжнароднай палітыцы — датуль, пакуль эта будзе маг- чыма ў дачыненіі да ціпера- шнага беларускага рэжыму.

Не сядзець ды на мора глядзець

У гэтай сытуацыі застасца ў становішчы нацыяльніка, адс- дзеща, так бы мовіць, ля мора на неба глядзічы. Беларусь не Швайцарыя. Развітая цыкавая індустрыя (флагманы якой пат- рабуюць мадэрнізацыі) і высо- ка-кваліфікаваная рабочая сіла (якай становішчы з кожным годам усё менш кваліфікаванай) — яя тыя козыры, з якімі можна разылічваць на нешта ў міжна- родным падзеле працы. Адзінае, што можа прад'яўіць Беларусь сівецу, на што можа разылічваць, у чым можа знайсці партунак ад зынкненій ўздыцьця, — гэта яе нацыянальная адмет- насць: у час глябалізацыі адмет- насць — самы дарагі тавар. Мікраскемы, выраблены ў Малайзіі ці Індыі, нічым не адроз- ніваюцца паміж сабой — таксама як і смак «Кока-колы» ці гумкі «Ўінтарфреш». Аднак вы- раб тавараў для міжнародных карпаратыў або выкарыстаныя іх тавараў наставіць пад сумнёв будучыню гэтых нацыяў. Яны вы- карыстоўваюцца сучаснай тэхна- лёгіі, даброты заходняй цывіліза- ціі, застаюцца самімі сабой, ня трачыць сваёй культурнай сама- тоеснасці. І таму да іх захоўва- ёца цікавасць. І на толькі дзеля экзотыкі, у іх едучы турысты з усяго сівецу. Добрыя пляжы ѹ- мора ёсць і ў Эўропе.

Але аў якой будучыні нацыі, аў якой цікавасці да яе можна гава- рыць, калі сама нацыя атаясам- ліва сібес у найлепшым выпадку з назівай дзяржавы ці краін- ком? Усегульная расейскамо- насьць замінае нацыі на толькі ў маральнім пляні, але на пірш- — у эканамічнім. Як ад- розніць, напрыклад, беларускі тавар ад расейскага на ўнутра- тым рынке, калі абодва рэжыму- юна расейскай мове? Карой- скія вытворцы, дарэчы, раней за беларускіх зразумелі важнасць нацыянальнага складніку, пачаў- шы разымяшчаць рэжыму сваіх тавараў, у тым ліку ў Інтэрнэце, па-беларуску.

Размаўляючы на мове іншага народу, іскрэтычна засвойяно- чы яго культурны ды палітычны каштоўнасці або штампы, рана ці позна пачнеш вагільтаць або нават атаясамліваць інтарэ- сы свайго народу з іншазем- нымі. Палітыкі, зразумела, таму і зыўляюцца палітыкамі, што яны здольны адчуваць настроі большасці і шукаць кампра- місай. Але калі ўвесь час ісці ўсылед за наатопам, можна ўрэшце разам з ім апніцаць ўсім іншымі палітыкі.

«Беларуская стае мовай багаты»

Старшыня ТБМ Алег Трусаў абуранны намерам «Німецкай хвалі» распачаць расейскамоўнае вяшчанье на Беларусь, але ўпэйнены, што перамога будзе за беларушчынай. І канстатуе, што трасянка — гэта ад прыроды.

На «Дойч э вэле» акапаліся белавардзецы

«НН»: Якай думка прыйшла вам у галаву, калі Вы начуў пра пляны «Німецкай хвалі» стварыць расейскамоўную перадачу для Беларус?

Алег Трусаў: Я начуў пра гэта на беларускай «Свабодзе» і вельмі зьдзівіўся, што радыё не зрабіла нікага каментару. Мы накіравалі лісты паслу Німецчыны, кіраўніку расейскай праграмы «Німецкай хвалі», пад патранажам якой ствараецца беларуская перадача, а таксама кіраўніку самой радыёстанцыі. Гэта съмешны аргумент: «Калі беларусы вядоўца расейскую мову, дык будзем рабіць па-расейску». Але ж у Німецчыне шмат хто веде ангельскую мову — дык давайце «Німецкую хвалю» на ангельскую перавадзім.

Але ёсьць радыё «Піўніцыя» па-беларуску, і «Паленія», і перадачы ў Літве да Лятві, Радыё Ватыкана, тая ж «Свабода». Цыпэр мы вядом перамоў, каб стварыць на ВБС беларускамоўную службу ці хадзіць маленьку перадачу. Калі адказ ад немцаў будзе адмоўны ці яго не будзе ўвогуле, мы начнём зьбіраць подпісы грамадзян і дасламаціць іх у пасольства Німецчыны. Мы ведаєм, як дасцянуць посыху.

«НН»: Але чаму немцы вырашылі парушыць традыцыю вінчання на Беларусь з-за мяжы па-беларуску?

АТ: Гэта інцыдытва расейскай рэдакцыі станцыі. Відаць, там акапаліся «быльші белавардзецы» з свайго ідэй «адзінай і непадзельнай». Калі яны вінчаныя на Расею па-расейску, дык іхні і вінчаныя. Але вінчаньць адмысловы на Беларусь па-расейску — такога ня троба. Лепши няхай яны нікія перадачы на рабіць, чым будзе рабіць па-расейску.

Моўнае пытанье вечнае. Гэта палітыкі зацерпіся

«НН»: Ці не здаецца Вам, што моўнае пытанье адышло на другі план, зацерпіся нават у са-мой Беларусі?

АТ: Моўнае пытанье вечнае. Гэта палітыкі зацерпіся. Многім ужо даўно параза на пэнсію, пісаць мэмуары, гадаваць унуку і не дурыць людзям галавы.

«НН»: Сярод апазыцыйных палітыкаў ёсьць тыя, хто праекты-

ку дзвівохмоў. Ці апрауданы «стактычны» адыхад ад беларускай мовы надчас палітычнай кампаніі з намерам пасля перамогі вінчанца да яе?

АТ: Людзі, якія гэта абіцаюць, ніколі так ня зробіць. Калі такі чалавек прыйдзе да ўлады, распішчына папрэ яшчэ больш. Тому яны да ўлады і не прыходзіць. Такі ўжо наш народ. І тое, што Лукашэнка размаўляў на трасянцы, дало иму шмат балаў, бо наш народ уесь размаўляе на трасянцы.

«НН»: Дык, можа, насьпела патрэба ў кандыдате, які прафесійна валодае трасянкай?

АТ: Штучна такога чалавека ня зробиш: трасянка — гэта ад прыроды.

«НН»: Ці маюць рацою тыя, хто лічыць, што палітык, які кастрыацца беларускай мовай, трапіць у папулярызасці?

АТ: Наадварот, гэта заўжды вядзе да павышэння папулярызасці. Магу дасведыць на ўласным прыкладзе. Яшчэ ў савецкіх часах, у 1990-м годзе, я перамог на выбарах у парламент, пры гэтым я сам і ўся моя каманда размаўлялі па-беларуску. Каб размаўляць па-расейску, то прыграў бы. Цыпэр рэйтинг беларускай мовы вырас значна. Колас на мінімальных парламенцічных выбарах вёў кампанію па-беларуску і па выніках экзульт-полу набраў больш за 60% галасоў.

«НН»: Існуе думка, што кожны беларус разуме родную мову, на-ват калі і не прызываюцца на ёй размаўляць.

АТ: Я скажу шырэй: кожны чалавек, які доўга жыве ў Беларусі — гадоў дваццаць, — можа быць ці татарынам, ці азбірдзанцам, а беларускую мову разуме.

«НН»: Нават у нашых неспры-
яльных для мовы ўмовах?

АТ: А нашы ўмовы такія, што ён расейскай мовы нармальныя ня чуе нідзе. І, дарэчы, дзякуючы Лукашэнку. Выступаў міністар адукцыі Радзікоў па-расейску і кажа, што школьнікі павінны дапамагаць бацькам зьбіраць «бульбу». Людзі асмілююцца і пераходзяць на трасянку цігам 10—15 гадоў. Я ведаю адну кітаянку, якая на трасянцы размаўляе, на добрай мэццеліўскай гаворцы. Выйшла замуж за беларуса. Літаратурнай расейскай мовы ў Беларусі ад 5 да 10%. Усё астатніе — беларускае.

Моўнае пытанье вечнае. Гэта палітыкі зацерпіся

«НН»: Ці не здаецца Вам, што моўнае пытанье адышло на другі план, зацерпіся нават у са-мой Беларусі?

АТ: Моўнае пытанье вечнае. Гэта палітыкі зацерпіся. Многім ужо даўно параза на пэнсію, пісаць мэмуары, гадаваць унуку і не дурыць людзям галавы.

«НН»: Сярод апазыцыйных палітыкаў ёсьць тыя, хто праекты-

ку дзвівохмоў. Ці апрауданы «стактычны» адыхад ад беларускай мовы надчас палітычнай кампаніі з намерам пасля перамогі вінчанца да яе?

АТ: Людзі, якія гэта абіцаюць, ніколі так ня зробіць. Калі такі чалавек прыйдзе да ўлады, распішчына папрэ яшчэ больш. Тому яны да ўлады і не прыходзіць. Такі ўжо наш народ. І тое, што Лукашэнка размаўляў на трасянцы, дало иму шмат балаў, бо наш народ уесь размаўляе на трасянцы.

«НН»: Дык, можа, насьпела патрэба ў кандыдате, які прафесійна валодае трасянкай?

АТ: Штучна такога чалавека ня зробиш: трасянка — гэта ад прыроды.

«НН»: Ці маюць рацою тыя, хто лічыць, што палітык, які кастрыацца беларускай мовай, трапіць у папулярызасці?

АТ: Наадварот, гэта заўжды вядзе да павышэння папулярызасці. Магу дасведыць на ўласным прыкладзе. Яшчэ ў савецкіх часах, у 1990-м годзе, я перамог на выбарах у парламент, пры гэтым я сам і ўся моя каманда размаўлялі па-беларуску. Каб размаўляць па-расейску, то прыграў бы. Цыпэр рэйтинг беларускай мовы вырас значна. Колас на мінімальных парламенцічных выборах вёў кампанію па-беларуску і па выніках экзульт-полу набраў больш за 60% галасоў.

«L&M» і «West» забаронены

З 1 ліпеня фармальная забаронені ўзору ў краіні цыгарэт «L&M» і «West». Падчас разымеркавання дадатковых квот на імпарт цыгарэт у памеры 500 млн адзінак гэтыя маркі былі выключаныя зь пераліку. Аднак імпарт «L&M» і «West» будзе працягвацца, пакуль на будзе выбрана першапачатковая квота ў 1,5 млрд адзінак.

Цэнтралізацыя металургіі

Ва ўрадзе разглядаюць магчымасць стварэння Беларускага мэталургічнага аб'яднання. Яго цэнтрам зробіцца Беларускі мэталургічны завод у Жлобіне, які ад ягонае сябе Гомельскі ліцейны завод «Цэнтраплат», Рочыцкі завод мэталічных вырабаў, Магілёўскі мэталургічны завод, Менскі і Гомельскі падпінскія кававыя заводы, а

таксама Аршанскі завод пшейных машын.

Квота на макарону

З мэтай абароны айчынных вырабнікоў урад увёў квоты на імпарт макарон. У нас штогод вырабляюць 11 тыс. т прадукту, а завозіць з-за мяжы 100 тыс., у асноўным з Расеі.

Сырнае аўяднанье

ААТ «Буда-камашалёўская сывы» дадучаць да

Белмоўны брэнд — адразу прыбытак

«НН»: На якіх франтах насту- паете беларуская мова?

АТ: У рокіях і ў гандлёвых мар-
ках. Мы кожнаму прадпрыемству, які па-беларуску зрабіў хонг мален-
кую назыву, пішам падзяку. Як мы падзяку напісалі хлебазаводу №2, дырэктар запрасіў нас у госьці, нача-
ставаў хлебам і цяпер выпусціў га-
тунак «Радзівілўскі». Цікава, што цяпер вытворцы рабіць так: брэнд па-беларуску, вялікімі літарамі, а ўсё астатніе на этикеты — дробнымі прыфатамі па-расейску.

«НН»: А адкуль гэта тэнден- цыя з'явілася?

АТ: Бізнесу зразумелі: як толькі беларускамоўны брэнд — ад-
разу прыбытак. Таму што людзям у вочы кідаяцца. Ізде расейскамоўнае
блізнатна па БТ. Паўза, і начынае-
ца рэклама «Самсун», «Сынекі»
ці «Рэно», на добрай беларускай

мове, прыгожымі галасамі. Спажы-
вец адразу прачынаецца, запамінае,
ідзе і купіе.

«НН»: Які статус набыла цяпер беларуская мова?

АТ: Калі раней не лічылі «калгас-
най», дык цяпер гэта мова эліты —
пісьменніцкай, інтелігенцыі і бага-
тых людзей.

«НН»: А які будзе настуны этан разыўцца мовы?

АТ: Як толькі змененца ўлада, начынца бурны пераход ад трасянкі да літаратурнай беларускай мовы. Будучы прэзыдэнт ужо будзе пра-
мавіцца на літаратурнай мове, нават калі будзе зачытваць з паперкі.

Гутарыў Алесь Кудрыцкі

Таварыства беларускай мовы заклікае дасылаць лісты на «Deutsche Welle» з патрабаваннем весыці новую праграму па-беларуску. Вось каардынаты тых, на чые імя можна пісаць:

Frau Cornelia Rabits, kіраўніца рэ-
сайскай рэдакцыі аддзялення праграм
Усходняй і Сарадні Ёўропы, пры
сяжай ствараеца «беларуская хро-
ніка».

Director General's Office Berlin
Evelyn Fischer

Тэлефон: 8-10-49-304-646-50-02
Факс: 8-10-49-304-646-50-50

E-mail: evelyn.fischer@dw-

world.de

Head of PR and Communications
Dr. Johannes Hoffmann
Тэлефон: 8-10-49-228-429-20-41
Факс: 8-10-49-228-429-20-47
E-mail:
johannes.hoffmann@dw-world.de

DW-WORLD Russian
Deutsche Welle
Kurt-Schumacher-Str. 3
D-53110 Bonn
Germany
Электронны адрес:
feedback.russian@dw-world.de

**Вось прыкладны тэкст па-ан-
гельску.**

Dear Sir (Madam) ...

I was delighted to learn that Deutsche Welle will be covering Belarusian topics in broadcasts directed to Belarus. The citizens of Belarus are bombarded daily with official propaganda and are in desperate need of objective and current information. It is highly disappointing, however, that these programs will be done in Russian language. Saddled with a near-dictator who hates the Belarusian language and is anxious to surrender the country's sovereignty, most Belarusians appreciate their native tongue and associate it with democracy. At the same time, it is a known fact that many decades of russification have done their damage, and as a result many Belarusians in their daily life speak Russian. It does not, however, prevent them from understanding spoken Belarusian perfectly well.

According to the latest official survey more than 70% of the population consider Belarusian their mother tongue, and 37% use it daily. Even greater percentage than 70% has no difficulty understanding spoken Belarusian perfectly well.

AT: Калі раней не лічылі «калгас-най», дык цяпер гэта мова эліты — пісьменніцкай, інтелігенцыі і багатых людзей.

«НН»: А які будзе настуны
этан разыўцца мовы?

АТ: Як толькі змененца ўлада, начынца бурны пераход ад трасянкі да літаратурнай беларускай мовы. Будучы прэзыдэнт ужо будзе пра-
мавіцца на літаратурнай мове, нават калі будзе зачытваць з паперкі.

Sincerely,

(імя)

футбольнымі стадыёнамі.
Пытанне амбэркоўвалася на нарадзе ў прэзыдэнта Беларусі.

АК, АФН

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 21 ліпеня:

1 амэрыканскі даляр — 2 150 рублёў
1 ўра — 2 596,02
1 латвіскі літ — 3 730,37
1 літоўскі літ — 751,88
1 польскі злоты — 627,57
1 расейскі рубель — 74,98
1 украінскі гривна — 428,88
Паводле Нацбанку

Нармальныя рэчы, важныя штукі

Сход дэмакратычных актыўістуў Фрунзэнскага раёну прайшоў у Менску 14 ліпеня, у дзень узяцьця Бастылі. Нягледзячы на знакавую дату, «Марсельзы» пад вонкамі Акадэміі міліцыі не съпявалі. Затое рэвалюцыя ўжо адбылася ў некаторых партыйных галоах. Цікуе Вольф Рубінчык.

Фрунзэнскі раён — найбуйнейшы ў Менску: насельніцтва тут, як у абласным цэнтры. Эта адзіны раён, дзе ў 2001 г. Ганчарык нават паводле афіцыйных звестак не праіграла Лукашэнку ў першым туры. Таму, зважаючы на гэта, я чакаў шырэйшага сходу. У фасе галоўнага офісу БНФ зарэгістравалася калія васьмі дзясяткаў чалавек.

Галоўнай мэтай актыўістуў было вылучэнне двух сваіх калегаў на Кантрэс дэмакратычных сілаў. Выбрали збольшага наўгад — троххвілінныя прамовы і сцыльскія адказы на пытанні прысыутных («Што такое нацыяналізм?», «Што такое беларускі народ?») не стваралі цэльнага ўյёлення аб магчымых дэлегатах.

Большасць прагаласаваў да двух Алеся — Шпакоўскага і Станішэўскага. Шпакоўскаму 21 год, ён вучыцца на пэдагога і лічыць сябе прыхыльнікам кансерватызму, ачольваючы культурным камітэтом незарэгістраванага «Правага альянсу». Станішэўскі — спартовы трэнэр з зычным голасам, адзін з кіраўнікоў Кальварыйскай рады, г.з.н. суполкі БНФ у Фрунзэнскім раёне. Іншыя два прэтэндэнты (ад АГП і ПКБ) выступалі менш імпэтна, чым правыя, і ў выніку тайнага галасавання на «выдатных асобах», якіх не дадуцьліся да каалицыі, утворанай на падмурку «Пяцёркі».

Як для карэспандэнта «НН», цікавей-

шай за «праймэрый» раённага маштабу была самапрэзентацыя вядомых палітыкаў, запрошаных на сход. З прэтэндэнтамі на ролю «адзінага» прыйшлі Сяргей Калякін, Анатоль Любядзька, Аляксандар Мілінкевіч. Усе троє агітавалі так, нібы выбары мусілі адбіцца зустр'і.

С. Калякін расказваў пра сваю рашучасць, падкрэсліўшы, што камуністы заўжды кіліліся да свабоды і справядлівасці. «І ў хрысціянства ёсьць нармальныя рэчы», — дадаў ён. А. Любядзька зрабіў камплімент прысыутным: «У залі сядзіць атрымлісты. Мы ратуем гонар краіні». А. Мілінкевіч настойваў на значнасці структур для пасльховай палітычнай кампаніі да мяккія ўшчуваў «выдатных асоб», якіх не дадуцьліся да каалицыі, утворанай на падмурку «Пяцёркі».

«Ня мы павінны хадзіць да іх, а яны да нас, — заявіў палітык. — Масква — важ-

ная штuka, але не яна будзе вырашыць лёс Беларусі». Любядзька і Мілінкевіч выступалі па-беларуску, скончыўшы прамовы вокічам «Жыве Беларусь!». Абодва разыбрали свае памылкі: Любядзька прыгадаў сваю працу на Лукашэнку ў 1994 г., Мілінкевіч — завышаныя чаканы ў час апошній прэзыдэнцкай кампаніі: «Мы меркавалі, што раз Домаш — намэнклятурнік, намэнклятурна пяройдзе на наш бок. Але яна, як і Масква, паважае моцных, а моцы якраз і не хапіла».

Мантра «не дапусціць пайтарэвняня 2001 году» стала ляйтматывам усіх выступаў. Не пазней як на восенскім Кантрэсе высыветліца, ці здолныя майстры агітациі вучыцца на сваіх памылках і падпарадкуюцца амбітнай супольнай справе. Настрой удзельнікаў сходу съведчыў, хутчэй, пра тое, што нават як ўсё партыйцы гатовыя браць Бастылію ці, як гэта называеца, «бараніць перамогу».

СЦІСЛА

Да Марыніча не пусцілі адваката

13, 14 і 15 чэрвеня адміністрацыя камітэта № 1 не пусціла адваката **Валянціну Шыкансу** да Міхала Марыніча, спаслаўшыся на то, што яны адпаведнай заявы. Адвакат съвірджае, што ўсё патрэбныя паперы яна падала.

У Горталі, Івацэвічына

Адміністрацыйная камісія Івацэвіцкага райвыканкаму пакарала мясцовага жыхара **Станіслава Халадовіча** штрафам на восем базавых величынь (204 тыс. руб.) за незаконныя распавісці друкаваных выданняў. Падставай для пакарання стала тое, што Халадовіч распавісці друкаваў у вёсцы Гортал Івацэвіцкага раёну расейскую «Новую газету», брашуру В.Лявона «Біз права на памылку» да інфармацыйнай матэрываў пра дзеянасць каліцкай «Пяцёркі-плус».

Малея не забываюць

Дэпутат Маларыцкага райсавету **Уладзімер Малей** атрымаў чарговыя паведамленні аддзелу дызайну УУС Берасцейскага аблвыканкаму, у якім лейтэнант міліцыі В.Гарбатоўская інфармуе, што тэрмін съследства па крымінальнай справе, распачатай 2 лютага ў дачыненні да дзяячества паводле арт. 188 ч.2 КК, падвойжаны да 2 верасня. Гаворка ідзе пра распавісці друкаваныя Малею інфармацыйнага бюллетэню «Наша слоў» №13, у якім дэпутат нібы падаў «ліжкія звесткі» пра дзеяльныя старшыні Маларыцкага райвыканкаму Лапіча.

Правакцыя на Кішкуранам

13 ліпеня сыму кіраўніка Менскай гарадской рады Партыі БНФ **Уладзімера Кішкураны** прад'яўлены афіцыйныя аўбіважанчынныя съведчыніяў. Съведчыні Цэнтральнага раёну Менску аўбіважаюць яго ў распавісці да наркотыкаў і захаванні боепрыпасаў. Па гэтых артыкулах сыму палітык паграждае да восьмі гадоў пазбаўлення волі.

Польскія справы

Польскі камітэт «Салідарны з Беларусью» прафінансаваў выдачынне сапраўднай №19 газеты «**Gloss z Nad Niemna**». Польскія журналісты дапамаглі ў аштрафаванні за несанкцыянованы пікет журнналістам газеты «**Вызваліць**». Грошы для гэлага сабралі жыхары Людзі.

Адлічэнін «зэўброяцай»

14 ліпеня актыўіст незарэгістраванага руху «**Зэўбр**» **Павал Маджара** выключаны з 3-га курса факультetu беларускай філіялі Гомельскага юніверсітэту за «акадэмічную непаслыжоўкасць».

З 3-га курсу Беларуска-расейскага

Пастар Беларускай эвангельскай царквы Эрнст Сабіла на ганку суду.

ЮЛІЯ ДАРАНКЕВІЧ

Унівэрсытэту ў Магілёве адлічаны актыўіст «Зубра» **Андрэй Разумкоў**. Хлопчы неаднаразова затрымлівалі на несанкцыянованых акцыях.

Прафсаюз дапамог

11 ліпеня Прафсаюз работнікаў рэдэйлектроннай прамысловасці (РЭП) дапамог свайму чальцу **Марыне Гардзійчыку** адстаяць права. Адказчык — АДА «Ліга» — да пачатку судовага разырвальніцтва задаволіў патрабаваныя ў більшія супрацоўніцы і выплатіць кампенсацыю 500 тыс. руб. (раней было выплачана 156 тыс.), а таксама дапамог у пракаўладкаванні.

Затрыманы на «Базары»

Перад адкрыццем «Славянскага базару» 15 ліпеня ў Віцебску затрымалі распавісцікі недзяржайной прасы (часопіс «Arche»), камэрцыйная газета «Вітебскі праект», а таксама незарэгістраваныя выдачынне «**Віцібар**» **Барыса Хамайды** і **Алея Мудрычэнкі**. Патруль затрымаў таксама **Сяргея Міркушова**, які выйшаў з плякатам «Ня жоўк нам толькі траба відовішчай да хлеба? — яму аўбіважыл судова па-

предрэшаныне. Хамайду й Мудрычэнку прапаноўвалі быць съведкамі на судзе, але яны адмовіліся.

Гомельская актыўістка хоча на працы

У Цэнтральным судзе Гомелю 15 ліпеня пачаўся разгляд пазову актыўісткі грамадзакага руху «**Разам**» **Марыі Багдановіч** да дырэкцыі абласнога краязнаўчага музея. Яе, малодшага наўкувага супрацоўніка, звольнілі ў чэрвені пасля трэціяй вымовы. Багдановіч патрабаваў аднаўлення на працы, лічачы прымыны звольненія па літаратычным.

Выгналі амэрыканца

За Беларусі 19 ліпеня выслалі прафесара з ЗША **Тэры Беша**, які выкладаў у БДУ міжнароднае право. На зборы амэрыканца і ягонай сям'і, якія праходзілі ў Менску два гады, далі дзве гадзіны.

Баранавіцкі сход

16 ліпеня міліцыя спрабавала сарваць сход па вылучынні дзялелагаў на Кантрэс дэмакратычных сілаў. Штрафы на памылкі падзелілі (127 500 руб.) за незаконнае знаходжанье ў памежнай зоне атрымалі 18 ліпеня актыўіст ПБНФ **Юрасі**

старшыня менскай гарадзкой арганізацыі АГП **Ігар Шынкарык**, у якога канфіскавалі 40 партыйных бюлетнікі. На Любядзьку й Калякіна спрабавалі скласці пратаколы за арганізацыю несанкцыянованага сходу, але яны адмовіліся даваць паказаны.

Шанц для Эвангельскай царквы

Менскі гарадзкі суд 18 ліпеня прыпыніў на два месяцы рашэнніе пра ліквідацыю **Беларускай эвангельскай царквы**: за гэты час суполка павінна звязніцца з дзяржавнай структурой, каб яны знайшли для яе юрадрас.

Штрафы за раённыя сходы

Актыўісту АГП **Аркадзія Корхава** і **Васіля Чытава** 18 ліпеня асудзілі на 510 тыс. руб. штрафу кожнага: іх аўбіважылі ў арганізацыі несанкцыянованага сходу ў прыватным доме. На гэтым сходзе выбраўся дэлегат на Усебеларускі Кантрэс дэмакратычных сілаў.

Штрафы на памылкі падзелілі (127 500 руб.) за незаконнае знаходжанье ў памежнай зоне атрымалі 18 ліпеня актыўіст ПБНФ **Юрасі**

Губарэвіч і Зыніцер Трацяк з Белазэрску, 9 ліпеня ў мястэчку Дамачава калі польскія мякія ўдзельнічалі ў сходзе па выбраны дэлегату на Кантрэс ад Берасцейскага раёна.

Міравая з наймальнікам

Міравой скончыўся пазов сябра прафсаюзу РЭП(АМ) **Генадзія Пачкова** да адміністрацыі падпрыемства ААТ УСР «Будкомплекс»: яго звольнілі з парушыннем заканадаўства, на дэйсце звальнення поўнага разылку, кампенсацыі за інвайткартысці адпачынкаў, пракупу ў школскіх умовах. Па атрыманым пазову наймальнік пагадзіўся выплаціць суму ў 153 тыс.руб., што з улікам тэрміну затрымкі ў 94 дні вырасла да 1 млн 210 тыс.

Кіраўскі сэмінар — пад судом

Кіраўскі райсуд (Магілёўшчына) аштрафаў арганізатору сэмінару па вучыненні працоўнага заканадаўства **Ганні Гатавец** на 50 ба. (1 млн 275 тыс. руб.) Мерартыемства было арганізавана ГА «Беларускі рэспубліканскі клуб ўчыбірчыкаў» у адмысловыя арандованай кавярні.

СБ, АШ

Пагоня на Грунвальд

Камень-помінкі Давыду Гарадзенскому.

У Горадні за мурам, які атачае Каложу, укананы ў зямлю камень. На ім — мэталічна дошка з гербам ВКЛ ды надпісам «Пагоня на Грунвальд. 1410». Дзесяць гадоў таму з грунвальдзкага помінка скралі бронзовую шыльду. Сёння яна са звычайнага мэталу, серабрыста-шэрага. Піша Сяргей Максімовіч.

Увечары 15 ліпеня горад брынчӯ прадаваннямі съвяткавання іншай перамогі, яку ўлада любіць да замілавання — дзень гораду. За грунвальдзкі югодкі пілі на кішкую толькі нешматлікіх жыхаря каменна гораду — улады съвяткавання не дазволілі.

Ля кавірні, што лічыцца месцам

збору аматараў рыцара на кані, швэндзіліся розныя падазронія, занятая змаганнем з прыхільнікамі ўсіго рыцарскага і грунвальдзкага. Віжуны запаміналі, пра што гаворыцы засталамі, выстайленымі на брук, і дайбай занатоўблі тосты.

Наступнай раніцай да Каложы пачалі съходзіцца тыя, хто праз афіцыйныя літагуры не забыўся на войска Вітаўта. У царкве на палеглых ваяроў паставілі запаленныя съвечкі.

Камень з крыжам на цвінтары паказаваў на легендарную магілу князя Давыда Гарадзенскага. Археолагі, праўда, магілы не знайшли, аднак камень паставілі. Да «Пагоні на Грунвальд» сёлата паклалі кветкі. Упершыню не стаял хеўрай навокал міліціянты, ня лезлі на хабану ў твары сваіх візэкамэрэй. Успомнілі і пра книжку Каустуса Тарасава «Пагоня на Грунвальд», якая зрабіла некалі вялізнае ўражаньне на тых, хто пасъля палюбіў грун-

вальдскую гісторыю назаўжды. І ў гэту суботнюю раніцу на нёмансікім пагорку ўсе слухалі пераказ таго месца з кнігі, дзе пад гэтым пагоркам праз нёманскі брод на заходні бераг перапраўлялася войска Вітаўтава, і як апошні быў татарскі коньніца, і ад татарскіх халату засербрыйся вада...

Пастаялі і ля магілы Давыда Гарадзенскага, якога некалі так любіў чалавек, што раскопав падмуркі нашай гісторыі і адкрываў нам вочы на нашу мінувшчыну, седзячы ў архівах, а потым ствараючы свае кніжкі — Міхаэль Ткачоў.

У больш спрыяльныя часы на гэтым месцы нават рыцары білі ў дзень угодкі Ашманскай бітвы. І ў гэты дзень аднойчы ля «Пагоні на Грунвальд» прымалі беларускую прысіту людзі з цывільных, калі кавалак быў савецкай арміі не жадаў прысягаць беларускаму народу, а парызянам склалі тэкст прысягі толькі для салдатаў, каб не абражаша годнасць савецкага афіэра.

У дзень, калі ў Каложы паставілі съвечкі за ваяроў Грунвальду, у горадзе стрялілі заліпамі, крохцылі памежнікі з ленінскімі съягамі, гравілі бравурныя аркестры. Улады раптам абвесьцілі ўгодкі выгнання візмарху съвітам гораду! Забыўшыя, што гэтым днём заўжды быў дзень Святога Губэрта, алень якога аздабляе гарадзкі герб.

Увечары я выхіліўся з акна, каб паглядзець на публіку, на прырэсі салюту. Парахавыя хмары плылі ў бок царквы. Уздоўж старажытнай вуліцы прыпартаваны аўтамабілі спруджава разгавалі на толькі сыгнализаций на выху ў небе, але ѹ трывожнымі мігченемі чырвоных сыгнальных агнёў. Фаэрверк — уласцівельнік радасці, падумалася мне. У гэтай краіне існуе строгі падзел — на перамогі, афіцыйная дазволеная, раздзымутыя, і перамогі гістарычныя, якія немагчыма перакрэсліць, запэцкаць, закапаць дзяржаўным далакопам.

СЪЦІСЛА

Шлюб у кляштары

Аддзел ЗАГС
Аршанскага
гарвыканкаму справіў
улады ў
рэканструяваным
будынку былога
трынітарскага кляштару —
помінку архітэктуры
першай паловы XVIII
ст. Адну палову
будынку ўжо заняў
занальнік архі. Першую
малада сям'ю
Аўласенкаў была
створана ў новым
ЗАГСе пры ўдзеле
усяго гарадзкога
начальства. Наагул жа ў
гэты дзень тут
зарэгістравалі шлюб 15
параў. Даречы, зала
ўрачыстасціця
абсталівана якраз у
тym пакоі, дзе летасць
былі выяўлены на столі
у съценах фрэскі.
Прайдо, ціпер яны
закансэрваваныя, і

съцены ўпрыгожаны
каляжамі з выявамі
старааднінай і сучаснай
Воршы.

Пасябравалі з палікамі

Падпісаны дагавор аб
сэбяробстве ў
супрацоўніцтве паміж
Воршай і польскім
Мінскам-Мазавецкім.
Сувязі паміж гарадамі
началі ўстаўлявацца ў
2002 г. Абодва гарады
размешчаны на
перакръжаванні
шляхоў, таму іх
гістарычныя лёсі шмат
у чым падобныя, нават
гербы амаль
адноўляюцца. І хоць у
польскага пабраціма
Воршы насельніцтва ў 4
разы меншас, траба
меркаваць, плён ад
супрацоўніцтва будзе —
мо і не ціпер, калі ў
краіне разгортваеца

антоніпольская кампанія,
а ў будучыні.

Яўген Жарнасек, Ворша

Капаюць пляц Волі
У цэнтры Полацку, на
пляцы Волі, началіся
археалагічныя раскопкі.
Выконваюць іх
студэнты ПДУ пад
кірауніцтвам
выкладчыкай
універсітэту Дзяніса
Дука і Вольгі
Емяльянчык. Пасъля
раскопаў на гэтым
месцы пабудуюць офіс
«Беларусбанку». У
1987—1988 г. на пляцы
Волі раскопкі ладіў
Сяргей Тарасаў. Падчас
іх археолагічнай
рэшткі вялікай сядзібы
палацкага ювеліра XII ст.
Ён вылучыў гіпотэзу,
што тая сядзіба магла
належаць Лазару Богшу,
аўтару славутага крыжа

Эўфрасініны Полацкай.

Васіль Кроква, Полацак

Ужо барсукі шалеюць
Пад вёскай Іжа
(Вялікія Ішчыны) днімі
адбываўся незвычайны
выпадак. На сям'ю
адпачывальняку ў вёсцы
Вялейкі напаў шаленоі
барсук. Ён прагрэз
тканінам на мітэу, але
пакусаць людзей не
пасыпей. Абараняючыся,
адпачывальнякі забілі
нішчансную жывёлінку.
Экспэртыза паказала,
што барсук быў шаленоі.

На Вялейчыні з лета
гэта ўжо другі выпадак
шаленства ў жывёл. На
пачатку ліпеня ў вёску
Трыгузі прыйшла ліса і
укусіла за руку гаспадара,
што адганяў яе ад курэй.
Паводле «Рэгіянальнай
газеты»

тэндэнцыі

Магілёўскія дзівосы

Сярэдняя тэмпэратура тыдня — 30 градусаў. Плавяцца магі. Юпітэр зайшоў за Вэнэру, а Лев апынуўся ў доме Блізньятаў. У Магілёве — каскад няшчасных выпадкаў і злачынстваў. Піша Аляксей Бацюкоў.

Раніцай у панідзелак сонца ўзыходзіла ў крывавыя цяжкія хмары і неба чарнела. Немагчыма нармальная растлумачыць, што адбылося з Магілевам на мінульым тыдні. Год таму знаёма ўсім у горадзе кліуша праклінала абласны цэнтар за распусту.

Вітраюць ў родны горад менскай шашой, на ўезьдзе на цэнтральны праспект пасярэдзіне асфальту пляміны пляску. Так засыпаюць крэві пасль аварыі. Двое пашырпелых. Думаю, заўтра пра гэта расказуеце ўсе газеты. Я яшчэ не ведаў, дзе апынуўся.

Абласная тэлевізія назвала гэта каскадам няшчасных выпадкаў і злачынстваў. Тры рабочыя гарбарні чысьцілі каналізацыю і задыхнуліся парамі серавадароду. Той, што стаяў на паверхні, першым страціў прытомнасць пасль пакліка на дамамогу. Двух іншых, якія чысьцілі саму трубу, на вyrataval. З даху дзвеяціпярхойкі зваліўся рабочы-рамонтнік. А вось паўтарарадавай Вікторыі з вуліцы Дабралюбава нехта ніякай чароўнью пырну падклал. Калі маці выносіла ванічу пасль купання, дзяўчына вывалилася з акна сёмага паверху. Выратавала клюмба. Ад падзенняні адні Вікторыі пабегла ставіць съвечку ў царкве — напізана, за здароўе дырэктара ЖРЭУ, што добраўпарадкава двор.

Бог дапамагае дзечым, дурным і п'яным. У апошнім пераканаліся два юнакі, што скочылі з моста цераз Дняпро і засталіся жывыя. Глыбіні пад мостам месцамі мэтар-пятура. Вылавілі іх адразу, аднаго накіравалі ў вызыярэвінкі, другога ў бальницу — стукнуў грудзі.

У той жа дзень — 13 ліпеня — пад чыгуначным мостам правяралі на трыўвалася аўтамабіль «пісан». Спачатку выйсці «Ікарус» прыцёр яго да сціны, бо занадта вузкім аказаўся прадзіл пад мостом. Абдэльве машины сталі збоч дарогі, і праз хвіліну пад мост заехала «шкода». Заглядзіўшыся на пабыт «пісан», якіроўца з усяго маху ўехаў у «Ікарус» і зачапіў «пісан». Апошні рамонту ціпер не падлігае, затое аўтобус амаль не пачырапеў. Пацярпела пасажырка «шкоды» — паламала ногу.

Чатыры кулі ў грудзі закончылі жыцьцё цыгана-мафіёзі. Падчас агляду міліцыянтамі цела з-пад руки трупа выкінулася граната Ф-1... Выбуху не адбылося.

Весткі з рэгіёнаў — як дадатак да навін з абласнога цэнтра. У Горках патануў нігерыец, пад Бялынічамі сціна абалілася на двух студэнтаў з будатраду. Перачытаю прозьвішчы. Мае студэнты, зь мінулай сесіі. Ціпер абвода ў рэзанімациі. Пра апошні выпадак «НН» паведамляла ў мінульым нумары. Дадаць можна крыху — з пасады быў зынты дырэктар калгасу «Наша Перамога», хоць якое дачыненіе ён мае да выканання тэхнікі бясьпекі на месціх, няясна.

Каля вёскі Дудараўва на Шклоўшчыне, у нядзелю невядомы аўтаматар пераехаў п'яненкага дзядзьзьку, які валяўся на шашы. Калі верыць Гогалю, у Запарожжы п'янікі казакаў на дарозе паважліва аб'яджалі. Але што тут скажаш, казакі ж.

Ужо некалькі дзён у Магілёве — зацішша.

Падпіска на «ARCHE»

Працягваецца падпіска
на штодвухмесцічнік «ARCHE».
Падпісны індэкс 00345.

Як азяркоўцы съвятыню ад папа баранілі

Пра падзеі ў Азярку (Аршаншчына), пайшлі чуткі па ўсёй Воршы і дакаўліся нават да Менску. Чуткі абрастоюць паданнямі. Нехта ўжо паспейшадаць да гісторыі пабітага съвтара ды спалены трактар. Нехта алавядзе, як нейкія крымінальнікі хацелі спаліць вёску. Перадусім захапляе самаарганізацыя і съядомасць азеркаўскіх сяяняў. Піша *Irap* Казьмерчак з Воршы

Частка першая. Гістарычная

Каменны крыж уышыкі — калі на 1,5 метра. Але мясцовыя жыхары расказваюць, што колісі ён быў нашмат вышэйшы — нават воз зь сенам мог праехаць пад ім. Краязнавец Кірыла Анікевіч у кнізе «Сеньненскі павет Магілёўскай губерні» (1907) першы падрабізna апісаў помнік. Ён звязаў зъяўленыне крыжа з Паўночнай вайной: паставілі яго на магіле забітага тут генерала. Так і стаяў крыж, пакуль у 1970-хнейкаму чыноўніку не прыграzielі выключэннем з партыі, калі на зынішчыцу съвятыню. Крыж ён скінуў у раку, мала хто там з начальства яго мог убачыць. А ў 1988-м мясцове населінцтва сваімі сіламі выцягнула помнік на бераг, усталівала ля крыніцы ды зрабіла там вельмі ўтульную ды адпачынку — з альтанкай,

калодзежам, мосьцікам цераз раку Адроў, штучным парогам на той самай рацэ. Да крыжа вадзілі экспкурсію з найбліжэйшых школ, у альтанку нават прыїжджалі з гораду адпачынкі ды сфатографавацца з незвычайнымі помнікам. Крыж стаў гонарами мясцовых сялян.

Частка другая. Батальная

Невядома навошта, але праваслаўныя съвтары Аляксандар зь вёскі Межава вырашыў перавезці каменны крыж да сябе. Адвячоркам 1 ліпеня людзі, што калісі ў гародзе ля дарогі, убачылі крыж на прычэпэ трактара, які выїжджаў з вёскі. Сям'я — муж, жонка ды дачка — кінулі справы й выбеглі на дарогу. Трактар на іхнія крыкі не спыніўся. Гаспадар сям'і, на дўгі думачою, сабою перагардзіў яму дарогу. З легкавіка што ехалі за трактарам, выйшаў съвтар у спартовы касціюме ды кепцы. Пачаліся спрэчкі. Малая дзяўчынка пабегла ў вёску зъбіраць людзей. Мужык з-пад колаў не сходзіў, і айцец Аляксандар проста загадаў трактарысту душыць яго. Можа, і задушыў бы,

Вёска Азярок месцыца у паўночна-захадній частцы Аршанскага раёну. Мае 49 гаспадарак ды 84 чалавекі насельніцтва (на стане на 1 студзеня 2005 года). Уваходзіць у склад Межаўскага сельсавету. Найбліжэйшая чыгуначная станцыя — Смаляны (напрамак Воршы—Лепель).

але з вёскі ўжо беглі людзі. Крыж вярнулі на месца.

Сяляне паставілі ўмовы: пакуль на ўбачым дакументаў на яго вывоз — крыж будзе стаць тут. Але ж у тым і справа, што дакументаў анікто, нават сельсаветаўскія начальства, ні баччу, хана на словах съвтар даказвае, што яны ёсьць. Так скончылася першя «бітва за крыж».

Ноч прайшла спакойна, хоць сей-той выходзіў учыні з хаты паглядзець, ці стаіць прычэп з каменем. Днём інфармацыя пра Азярскую съвятиню дайшла да рыйканкаму. Пачаліся размовы-перамовы. Аказаўлася, што помнік не стаіць на лілікі ні ў Аршанску, ні ў Сеньненскім раёне. Бе месціціся якраз на мяжы. Адны думалі, што гэта іхняе, другія — наадварот. У выніку статусу «ахоўваеща дзяржавай» не было.

Надышла другая ноч супрацьстаянья паміж межаўскім съвтаром ды азяркоўскім людзімі. Гэтым разам, каб прадухіліць вывоз крыжа ноччу, мужыкі паставілі ахову. Зь склерамі ды віламі па чарзе яны правялі ля помніка ўсю ноч. Ні ноччу, ні днём съвтар не зъяўлюйся, але людзі працягвалі стаяць калі крыжа. Толькі на трэцюю ноч іх зъмянілі міліцыянты. Раніцай усе даведаліся, што ў дачынені да съвтара заводзіць крымінальную справу за спробу скрасыці гісторыка-культурную капітальнасць. Людзі вырашылі, што гэта перамога, і на tym вярнуліся да сваіх звычайных спраў.

ла легкавік на руці ды перанесла з дарогі. Зъяжджаючы, «барашьбіты» за веру праваслаўную не заўлісі яшчэ раз нагадаць, што спаліць вёску.

Частка чацвертая. Без крапкі

Не зважаючы на ўсё пагрозы і паразу, азяркоўцы надзеі на траціць. Зъяўтаюча да раённага начальства, шукаючы дакументы, якія б дазволілі менавіта ім валодзіць съвятыні, ды какужы: няхай толькі аддадуць, а мы ўжо самі прывязем яго на месца.

Старшыня Межаўскага сельсавету Васіль Шакуну просіць не зънесьлаўляць Межава ў газетах: маўляў, мы і так вінаватыя, што не дагэздзілі ды дапусцілі скандал. Але абяцае, што, як толькі разъяўляруць ў съвтаці, прымусіць съвтара вярнуць камені.

Вось такія баталіі адбываюцца ў маленькай вёсцы Азярок. Раённае начальства разъбіраеца ў съвтаці, съвтар у царкве не зъўляецца ды ў міліцыі яго знайсці ня можа. А сяляні вераць, што вернуць съвятыню, якая была ў іх чатыры стагодзьдзі і без якія несці наядтуль на сваі жа замлі стала.

Калі размаўляеш зь імі, адчуваеш, што не здаўліся. І южнік азяркоўцаў, яны, а дзе ж гэта машины браць, каб перавезці крыж на месца, а хто ж паедзе яго забіраць. Здаецца, якраз у Азярку жывуць нашчадкі тых самых рышараў-ліцьвінаў, што мотуць пастаяць за съвтары крыж.

Крыж цяпер стаіць калі старога панскага маёнтку ў вёсцы Межава.

Частка трэцяя. Амаль крымінальная

Ды рана радаваліся. 9 ліпеня раніцай у вёску зноў заявіўся съвтар, а зь ім ізляя хеўра «ахоўнікаў». Адзін — межаўскі ўчастковы, а астатнія — налькі голенія з татуіроўкамі на руках ды нагах здаравякі. Супраць тых сілан не напрэз. Людзі абкружылі съвтара звягніці. Участковы пагражаяў усіх паперасаджаны, а «ахова» праста пагразіла, што спаліць вёску. Участковы — на страшна. Але гэтыя — хто іх ведае, адкуль яны, можа крымінальнікі якія. Так, пагражаюты, амбалы на трактары пачалі прасоўвацца да выезду з вёскі. Там ужо была падрыхтавана перашкода. Дарогу перагардзілі легкавіком. У людзей адвіслі сківіцы, калі яны ўбачылі, як «ахова» айцец Аляксандра падня-

На Турскай пераправе, на Дняпры — гэта на Гомельшчыне ля мястэчка Турск — мініятымі выхадцімі ладдліяўся агульнабеларускія спаборніцтвы па рыбнай лоўлі на паплаўковую вуду. 35 рыбакоў — каманды па 5 чалавек ад кожнай вобласці і госьці з Польшчы — два дні вудзілі рубы. Слабарніцтвы складаліся з дзвюх частак — вячэрній і ранішній рыбалкі: дзёвэ гадзіны на падрыхтоўку і трэны на рыбалку. Пасля — амбэркаўванне вынікаў і, канечнече, юшка — сапраўдная, згатаваная на вогнішчы майстрамі. Перамагла каманда Меншчыны. Але найбольш налагавілі рубы госьці з Польшчы.

«Concerto grosso» ў трох частках

Вяршыня гармоніі, а разам з тым і дэструкцыі — у новай выставе Арлена Кашкуровіча. Піша Сяргей Харэўскі.

14 ліпеня ў Нацыянальным мастацкім музеі ў Менску адкрылася пэрсанальная выставка народнага мастака Беларусі, ляўрэата Дзяржаўнай прэміі прафесара Арлена Кашкуровіча. Вэрнісанж прыцягнуў увагу на толькі калегаў, сваю і адмысловую, было тут і чынавенства зь міністэрствамі культуры й інфармацыі. Было багаты кветак і музыка. Летась Арлену Кашкуровічу споўнілася 75 гадоў, да юбілею была прыгarnаваная экспазыцыя твораў. Былі выстаўлены трох новыя графічныя нізкі, створаныя за мінулы год, а таксама раннія работы — агулам больш за 60 станковых аркушаў. Ілюстрацыі да кніг Кулалы й Коласа, Гусоўскага й Караткевіча, Гётэ й Айтматава вядомыя ці на кожнаму беларусу, а вось станковыя творы Кашкуровіча знаюць менш.

Адна з трох найноўшых графічных станковых нізак, што дала назыву ёсёй выставе, завещаца «Concerto grosso» («Вялікі канцэрт»). У аснове сюжэту — вобраз музыки-віялянчліста. Эта бессыюжэтная кампазыцыя, у якой прысутнічае чалавечая постача з музычным інструментам, якія ўхаходзяць у стасункі міжсобу. Вяршыня гармоніі, а разам з тым і дэструкцыі. Спрабы аб яднацца таго і застаюцца безвыніковымі. Але музыка й ягоны чароўны інструмент ўсё ж застаница зьнітанымі навечна. Як і ікарса сваімі крыламі.

Наступная нізка — «Чалавек у сучасных горадзе», або «Гэтас міле гарадзкое жыццё», дзе пачуццё адзіноты даведзены да паталігічнага, крайне балючага адчування. Адчужанасць пэрса-

Людміла і Арлен Кашкуровічы (справа) на адкрыцці выставы.

нажа ад гораду, ад людзей, ад самога сябе заводзіць нас у тупікі лабіринту. Чалавек, праз уласную нялюбасць да вонкавага свету й боязь болю, пачуваеца ў сучасных горадзе самотней, чым у ледзінім аксаміце міжзоркавай прасторы. А съвет і не прапаноўваў яму інчага іншага. Выйсці тут няма. Тут мінорнае Кашкуровічава съвестаўпрыманьне вельмі блізка сыходзіцца з творчасцю Васіля Быкава.

Трэцяя частка выставы — гэта сэрыя аркушаў «Гульцы», або

«Більярд». Эта аллюзія на Г. Бёляя — «Більярд а палове на дзясятку». Гулецкі стол, што яднае двах людзей. У азартнай гульні развязываюча адносіны паміж імі, адлюстроўваючы ў іх гаму ўсіх людзкіх пачувствій. Дынамізм більярду дазваляе мастаку выбіраць разнастайнай ракуры, ствараць бясконы калейдаскоп кампазіцый.

Для падтрымання гэтых асноўных частак кампазыцыі прадстаўлены іншыя творы розных гадоў. Лірычны і трагічны,

ілюстрацыйны і бесьсюжэтныя, яны злучаны той адметнай Кашкуровічавай экспрэсіяй, якую немагчыма зблытаць з іншымі.

Выснова, што міжволі напрошаваеца па праглядзе выставы, палягае ў тым, што клясыка можа стварацца й на нашых вачах. Мастак, інстытут думачыя й прапраучы, дакладна ведае, што хоча паказаць сучаснікам. З вышыні сваіх гадоў і дзяячоў свайму таленту. Хоць тое, што паказвае нам А. Кашкуровіч, не забаўляе нас, не сушае, не дае

канчатковых адказаў. Майстар змушае нас думачы. І шукаць сваіх адказаў на тая выклікі, што само жыццё несупынна закідае нам. Як і было спрадвеку.

Стоячы ў сцішанай прахалодзе музычнае калінды, сирод вобразаў, створаных Кашкуровічам, міжволі забываюцца пра хуткаплыннасць лета й думаш пра тое, што пройдзе і яно, і безліч іншых летаў, пакінуўшы нам ўсё тая ж невырашальная на змлі таямніцы — сутнасць жыцця і прагнення.

Не дажжом, дык тратылам

У Воршы марнеюць шматлікія архітэктурныя помнікі. Нават перадача Праваслаўнай царкве не ратуе. Піша Аркадзь Шанскі.

Праваслаўная царква мусіць атрымаць помнік другой паловы XVIII ст. — жылы корпус базылянскага кляштару (Музейны зацвалак, 12). Юрыдычны падстадіў для перадачы вуніяцкага кляштару праваслаўным стала тое, што пасля скасавання Вуні ў XIX ст. базылянскі кляштар быў перададзены праваслаўным, і тут размножаўся Пакроўскі манастыр.

Айцем Мікалай (Вабішчэвіч), аршанскі благачынны, зазначае, што праваслаўная царква гатова ўзяцца за будынак, як толькі гарадзкія ўлады падрыхтуюць адпаведныя дакументы. У копіім базылянскім кляштары, на думку А. Мікалая, змогчы размысляцьца філія Віцебскай духоўнай вучэльні і саныяльны цэнтр для дапамогі нямоглым. Але

будынак вымагае рэстаўрацыі. Дарэчы, працясланую царкву ў цэнтры Воршы дзевяць гадоў тому началі ставіць на месцы зыненія ў 1960-я гады Святы-Мікольскай царквы. Дагэтуль будынак новага храму не даведзены нават да купалу. Тому праваслаўная царква не асабліва імкнулася ўзяць пад сябе базыянскі кляштар.

Да пачатку 1990-х у будынку месціліся мастакоўская майстэрня, частка памяшкань-

ня ў была жылая. Пры канцы 1980-х быў распрацаваны праект, паводле якога меркавалася перадаць «базыяніну» пад мастацкі музей. Не пасыпеці! пачаліся реформы, грошай забракла, будынак праста занансіраваў.

Фаталітым для помніка стала сінекнажная зіма 2003—2004 г. Укрыты шыферам дах прасёў. Уласны помнік, КУП «Воршакамгас», год таму зыніў шыфер і бэлькі. Пакінуты на волю дажджоў і вятру будынак стаў иміківа разбуранца.

Аршанскі краязнавец Юрка Копік месяц таму звярнуўся з заяўлі на імя аршанскага прокурора Сяргея Хмарука: «Кіраўніцтва КУП «Воршакамгас» на працягу году нічога наяробіць для захавання будынку, што зьяўляецца найбуйнейшым парушэннем прынятых на сябе ахобных абавязкаў». Аднак пакуль Ю. Копік не атрымаў адказу з прокуратурой.

У размове з карэспандэнтам «НН» Копік нара��аў на тое, што грамадзкое абяднанне «Фонд аховы помнікаў гораду Воршы» ўзна-

чальвае гарадзкі чыноўнік — галоўны архітэктар гораду Аляксандар Латковіч. За час свайго дзейніцтва аб яднацьне абараніць ад зносу толькі помнік Леніну ў 1994 г., які і так нікто не зброяўся чапаць. Другая справа, зробленая фондам, — падрхтаваны да ўніверсітэту пералік гісторыка-культурных капіталаў, якія падпадаюць пад закон «Аб ахове культурных помнікаў». Што прада, краініцтва гарыканакама, прагедеўшы сэпіс, пакінула толькі дзве пазыцыі — касыёл Святога Язэпа XVIII—XIX ст., якім ціпэр валодае калатікі, ды стары будынак чыгуначнага вакзала. «У абласным Віцебску цэле зундзеленне архітэктурных помнікаў, нават калі марнунак знесены, а ў Воршы яны толькі марнунак», — абраеца Ю. Копік.

Супрацоўнік аднаго з шматлікіх аршанскіх музэяў расказаў мне пра сваю гутарку з насташцем аршанскага Күценіскага манастыра, збудаванага ў XVII ст. Башцюпку «навязали» да царквы яшчэ й жылы будынкі. Дык ен заявіў: «Мне гэтая старызна ня трэба. Я падкладу пад яе тратылам і разынусі». Музейнік пераканалі бацькоўку не ісці на канфлікт з законам, хача ў думаліся: адкуль у сцянатара тратылам? Потым прыгадалі, што ў сцянаткам жыцці бацькоўку быў палкоўнікам...

Алесь Шутаў, Ворша

Несъмяротны альбом «Partyzone»

Пляурэат «Басовішча-2002» гурт «Partyzone» зьмяніў імідж, музыку і склад. З клону «Рамштайну» яны ператварыліся ў інтэлігентную гард-рок-каманду. «Съмерці німа» — назва новага дыску. Піша Сяргей Будкін.

Аўтамабіль за дыск

«Partyzone» быў створаны ў 1994 г., але сур'ёзную заліку музыканты зрабілі толькі гадоў пінь таму, калі выпуслі першы альбом «Трэба рабіць». Іх прад'юсэр праадаў аўтамабіль, каб выдаць альбом. На канцертнай прэзэнтацыі бізнесовец Зыміцер Дайэнка пад уражаннем ад музыкі выкупіў некалькі дзесятак касастаў і падараваў усім прыступным. Потым «Partyzone» атрымала галоўны прыз «Басовішча» — і злік.

Праз три гады адрадзіўся з новым іміджам. Песні сталі больш складанымі. «Час мняеца, і мы мняемся разам з ім, — кажа аўтар тэкстаў і заставальнік групы Яўген Цылікай. — Альбом «Трэба рабіць» імкнуўся павесціць слухачоў. У гэтай жа праграме мы прапануем паразважаць».

Назву выбрали адпаведную — «Съмерці німа». Яўген кажа, што гэта, хутчэй, тэрарызм: «Нічога съязвірдаць мы не можам. Кожны на сваёму аесноўсе вята такі пытаны. Мы не выніктао».

«Partyzone» зых музыкаў, якія нарадаюць вялікую ўбагу тэкстам.

Музичны чорнарабочы

Рэдкі выпадак — амаль усе ўдзельнікі гурту маюць музичную адукацыю. Але працуяць хто где — займаючыя пажарнікі сыгнілізацыйныя, вытворчасцю лекаў, камп'утарамі, адзін нават патолагацнам.

Толькі Цылікай зарабляе на жыцці музыкаў — коліс мяў музичную студию, цінгер працуе выкладчыкам па клісце гітary ў школе. Ен лічыць, што, калі займаецца нейкай справай, трэба выкладацца напоўніць — іншым заняткам німа месца ў жыцці. Ен як чорнарабочы што робіць незаўажную, але патрэбную працу. Яўген мае надзею, што беларуская музыка на пойдзе па расейскім шляху: «У нас німа безустроўнасць, бо тут заможны башкіца не прасуне сваю дачку бяз голасу. Узяць талентам болы шанцця!». Музыку мусіць ствараць прафесіяналы, якія не толькі добра валодаюць сваім інструментам, але і маюць выхаваны густ. Цылікай звязрае на гіты момант асабіліўную ўвагу: «У нас дзеўн першае, што падбіраюць, каб сыграць на якімебудзь інструменте, — гэта «Чорны бумэр».

Беларускі «Рэйнбоў»

Цылікай да простых песен, што адразу кладуцца на слых, ставіцца непрыязна, хоць у разгрывары групы з'явіўся такі яркі гіт — «Маё сэрца», у дзеўце з вакалістам групы Дзянісам Вячэрскім яго прасыпівалася вакалістка «Індыга» Руся. Адзін з удзельнікаў групы завёз дыск групы на малую радыму, цінгер усе яго вёска вывучыла і ссылае «Маё сэрца».

Раней «Partyzone» параўноўвалі з «Рамштайном». Выдаўцы альбому «Трэба рабіць» вынеслі на вокладку слова журнالіста з Беластоку Міколы Ваўраніка: «У Беларусі гэты гурт называюць «Рамштайн» з усьмешкай у душы. Я б сказаў больш — гэта часам лепши за «Рамштайн».

Цінгер са зменай іміджу, музыка, складу іх начали параўноўваць з «Рэйнбоў». Яўген ставіцца да гэтага стрымана: «Ни варта рабіць з музыкі спорт і параўноўваць з розных музыкаў. Кожны творчы парыў варта існаваць. Калі твор нарадзіўся, значыць, ён камускі патрэбны».

Моладзь танчыць пад «Partyzone» у клубе «Рэактар».

АНДРЭЙ ЛІКЕВІЧ

Съмерці німа

Partyzone, БМА-груп, 2005

Эты альбом можа заняць месца на паліцы між ZETаўскім «З Новым годам!» і ULISаўскім «Плюстркам». Сами выкананцы ўпэўнены, што музыка мусіць быць прыгожай, але агрэсіўнай. «Partyzone» далекі ад простага бруталізму. Па-першае, у кожнай песьцы ёнцы свал запамінальная изляднічная лінія — тут асаўліва вылучаюцца «Смутак», «Съмерці німа». Музыка любіць пагіраць на контрастах, ад якіх слухач можа пачуваць сябе, як на Якуцкіх горах («Адшукай», «Цемра»). Агульны настроі альбому адлюстраваны ў творы «Парай дарогу»: герой песьні, абляжацца сваімі проблемамі, разважае, у які бок пайсці. Разынкі альбому — песьня «Маё сэрца», съпетая вакалістам Дзянісам Вячэрскім у дзеўце з Русі, і «Съмерці німа» — экзыстэнцыйная рок-балада.

У менску рыхтуецца да друку зборнік гістарычных прац ЮР'я Туроніка.

Паводле словаў ініцыятара выдання Валера Булгакава, кніга прыблізімі аўтам 1300—1400 старонак мае з'явіцца ў жніўні 2006 г. У яе ўвойдзе ўсе працы Туроніка, прысьвечаныя беларускай гісторыі — ад артыкулаў 1970-х гадоў, калі ён пісаў пра школіцтва на Беласточчыне, да такіх манографічных даследа-

Адам Воршыч

ЮЛІЯ ДАРАЖКЕВІЧ

Успаміны пра Міколу Ганьку

15 ліпеня ў менскім Доме літаратаў адбылася прэзэнтацыя кнігі «Каб съведчылі пра Беларусь» успаміну Марыі Ганько пра мужа, лідэра беларускай эміграцыі ў Канадзе Міколу Ганьку. На фота: пісьменніца Вольга Інатава, сяброўка сям'і Ганькоў, дэмантруе іх шлюбныя здымкі.

УДАКЛАДНЕНЬНЕ

З тэхнічных прычынаў у артыкуле Ю. Дракахруста «Каб любіць Беларусь нашу мілую...» у №26 выпалі два радкі. Зрэзаны кавалак мусіць гучыць:

«І па пытаннях, датычных стаўлення да Лукашэнкі, групы ягоных праціўнікаў знаходзіцца калі і ў меншасці, то ўельмі ўнушальнай, каб гаварыць пра іх адхіленніе ад пануцьчых уяўленняў».

Тут таксама трэба адзначыць, што, хоць пытаннія пра національны гонар часта выкарыстоўваецца ў апітаннях, якія праводзіцца ў розных краінах, як індывідатар патрэбіць змыму, у нашай культурнай традыцыі гэта не зусім аднолькавая пыніткі».

Перапрашаем.

Увесі Туронак

Я не баюся

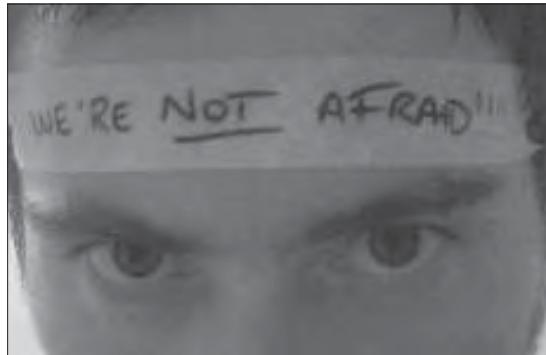
Выбухі ў Лёндане выклікалі хвалю кіберсалідарнасці.

«Я баюся вады, цемры і Робі Ўльямза, але я не баюся тэрарыстаў», — написана на здымку, зробленым 14-гадовым Мэццо. Гэта адно з багатырчых тысячы фота, размешчаных на сایце www.werenoafraid.com, — так цывілізацыя сьвет адказвае на напад тэрарыстаў на Лёндан.

7 ліпеня, праз гадзіну пасля таго, як увесці съвет здрыйгнуўся ад звестак пра лёнданскія выбухі, 29-гадовы кампьютаршчык Альфі Дэнін зрабіў сайт у Інтэрнэце, на якім размісціў сваё фата. У руках Альфі трymаў са марбоную шыльду са словамі «Я не баюся». Ён заклікаў іншых інтэрнэт-карэстальникаў дасы-

лаць яму такія самыя здымкі. «Пакажыце съвету, што мы не баімся таго, што здарылася ў Лёндане, і што съвет будзе лепшым месцам, калі ў ім ня будзе страху». Ціпер колькасць фатадздымкаў пераваліла за тысячу і імкліва расце, праз наплыў на ведальнікаў сайт нярэдка немагчыма адкрыць. З днія стварэння гэтую старонку прагледзела ўжо больш за чатыры мільёны чалавек.

Фота прыходзяць на толькі з Брытаніі, але і з-за мяжы, найчасцей з заходнеўрапейскіх краін ды з Амэрыкі. Ёсьць здымкі нават з Блізага Ўсходу. Калі праглядаеш галерэю дасланых фота, перад ва-

чым складаеца пярэстая мазайка. Сярод фатадздымкаў няшмат шэдэўру, але ўсе яны — пчырыя. Жанчына зь імемскага горада Брэмэрграен даслала здымак сабе разам са сваім коткам: «Я не баюся, і мая котка таксама». Многія дасылаюць фота сябе з праизнікімі блетамі на лёнданскую падземку ў руках. Іншыя падыхо-

дзіць творча — напрыклад, нехта здабоў здымак Еды з «Зоркавых войнаў» словамі «Не баюся».

Дэнін гаворыць, што ад самога чацвяртага амаль ня сціць, бо не хапае часу на тое, каб выкладаць фатадздымкі на сэрвэр. «Я і ня думаш пра тое, які неймаверны разглагалася выкліча мая ідзя». — кажа ён. Папулярнасць сайту

накрысе пачынае прыносіць матэрыяльны плен — праз яго ўжо працаюць сумкі ды футбалкі з надпісам «Мы не баімся». Асноўная частка грошай ідзе ў фонд Чырвонага крыжу для дапамогі падарпелым, а рэзіта — на тэхнічную падтрымку сайту (абслутаўванне такой колькасціх наведнікаў капшуце нятрана). Сабе аўтары не бяруць нічога. «Мы не збираемся разжывацца на наяшчасці іншых», — піша Дэнін і яго каманда.

Розка зынжэнэль злачынаці ў Нью-Ёрку ў першыя дні пасля атакі на Амэрыку, мільёны марш у Мадрыдзе пасля выхаду ў цягніках, брытанскі інтэрнэт-сайт — усё гэта сведчыць пра здольнасць здаровага грамадства згуртавацца і самаагранавацца перад тварам небяспекі. Нават ім, жыхарам дэмакратычнай звязкавай традыцыі, часам трэба нагадаць сабе: «Мы разам, і нас багаты».

Алесь Кудрыцкі

«Пара» стварае новую систэму ўлады

«Бацькі спачатку нас асуджалі, потым не разумелі, але ўрэшце выйшлі разам з намі». Рух моладзі «Пара» адыграў асаблівую ролю ў Аранжавай рэвалюцыі ва Украіне, а цяпер абвесьціў пра свой намер ісці на парламэнцкія выбары асобнымі сіламі. Зь львоўскай актыўісткай «Пары» Вольгай Сало гутарыць карэспандэнт **«НН»**.

— Рэвалюцыя перамагла. Ты, за каго вы змагаліся, атрымалі ўладу. Ці ёсьць патрабу ў існаваны грамадзкага ад'яднання?

— Ёсьць, бо «Пара» ўзьнікла задоўга да выбараў прэзыдэнта. У 2003 г. Расея абазначыла свае прэтэнзіі да Тузлы, і моладзь стала на абарону тэртыяльнай інфраструктуры Украіны. Мы пісалі лісты да сваіх

дэпутатаў, ладзілі акцыі пратэсту. Калі мы вырашылі падтрымашь кандыдата Юцічанку, мы падтрымлівалі не яго асабісту, а змены, што ён увасабляе.

— **Што гэта была за падтрымка?**

— Народ, які жадае змены ўладу, галасує супраць яе. Адзінае, што магла ўлада, — сфальсіфікаваць вынікі, і нам заставалася толькі арганізаваць абарону выбуру народу.

— **Якія задачы «Пара» ставіць перад сабой ціпер?**

— Ціпер асноўная праблема і задача — змены сістэмы, каб мэтады кантролю ўлады народам больш цылізаваліся. На падсадах засталіся людзі, для якіх быць пры ўладзе — азначае займаць высокую пасаду з прывілеімі і распрацаўдзіцца рэусрсамі. Сыстэма ўлады павінна быць такой, калі чыноўнік, які пайшоў на незаконныя дзеянні, аўтаматычна аказваецца па-за межамі гэтай сістэмы без вулічных акый пратэсту. Ён мусіць несці адказнасць за сваю безадказнасць. Трэба, каб чыноўніку было лягчэй

адыграў ролю эканамічнага роста. Людзі перасталі думачы толькі пра хлеб, яны задумаліся крытычна пра ўладу.

працаўца і складана парушаць законы. Но ціпер людзі расчароўваюцца: рэвалюцыя адбылася, а змен няма...

— **Чым ціпер займаецца арганізація?**

— Юрысты з «Пары» распрацоўваюць канцепцыю судовай рэформы, займаліся стварэннем грамадзкіх рад. Мы выступаем

насрэднікам паміж народам, які хоча кантролізуваць ўладу, але ня ведае як, і самой ўлады. Але асноўны напрамак дзеяйснасці — дапамога людзям арганізація для вырашэння агульных маскоўых праблемаў.

— **Украінцы ўжо маюць досьвед пера磨огі. Што траба рабіць, каб атрымаць яго беларусам?**

— Галоўнае — мэта. Чым больш было эпраэсіі, тым больш народ абураўся Бацькі спачатку нас асуджалі, потым не разумелі: «Вы нічога не дасягнече» — але ўрэшце яны выйшлі разам з намі! Адыграў ролю і эканамічнага роста. Людзі перасталі думачы толькі пра хлеб, яны задумаліся крытычна пра ўладу. Дыктатар не зацікаўлены ў тым, каб ягоны народ жыў добру, ба людзі аўтавязкова задумаліся: а навошта мне дыктатар? Таксама вялікую ролю ў нашым яднанні адыграў нацыяналізм. Беспардоннае ўмышлянне Расеі ў выбары, такім чынам, зрабіла свой унёсак у перамогу рэвалюцыі.

Невтагоўны супраць і шчырасць — асноўная прынцыпія пасяляховай дзеяйснасці арганізаціі. Агрэсія выклікае агрэсію. Гэват улады супраць мірных актыўістаў выклікае агрэсію народу супраць улады.

Гутарыў **Арцём Ліява**

Магнітнае ашуканства

Польскія базары, барахолкі інтарнэт-аўкцыёны займелі ў асартыменте новую модную «фішку» — нэадымавы магніт. Лічыльнік вады ці электрычнасці прыпыняеца, калі прымацаўца да яго такую штуку. І хоць гэта, калі казаць без хітрыкаў, крадзеж, людзі адрывалі такія магніты з рукамі.

кодцы працы выміральных прыстасаванняў — гадзіннікаў, лічыльнікаў, вадамераў. І дзякуючы гэтаму нэадымавы магніт робіць ціперу Польшчы фурор. Іх цена — 14 злотых (4 дыяры) оптам. Або 30 злотых у пана Тадэвуша на варшавскім Стадыёне дзесцігодзіцца. «Я ніколі не гандлюваў такім добрым таварам, — гаворыць ён. — За дзень удаеца прадаць больш за сто штук».

Магніт як вада

Побач на століку стаць таблічка з чырвоным надпісам: «Увага! Забаранеца карыстацца нэадымавымі магнітамі паблізу лічыльнікаў: гэта можа перашкодзіць іх працы». «Дзякуючы гэтаму ніхто ня можа мінаўнаваць у тым, што я раблю нешта незаконнае», — тлумачыць пан Тадэвуш.

Інфармація пра магніты адшукаўцаў у Інтэрнэце Славэк, студэнт політэхнічнага інстытуту, пля-

менік пана Тадэвуша. Утварыў дзядзьку пачаць ім гандляваць. Сам ён працяе магніты, ходзячы па дамах. «Гэта залаты бізнес і легальны, ба гандляваць магнітамі можна, — пераконвае ён. — Ёсьць чытакія магніты, што спыняюць газавыя і электрычныя лічыльнікі, але ціпер я іх не прадаю. Няхай людзі пераканаюцца ў ўзбрэйціўнай сістэмы гэтых, на ваду».

Магніт як золата

Мы ёдзем у Насельск — раён прыватнай забудовы ў Варшаве. Калі адната з дамкоў Славэк звытаеца да жанчыны, якая палівае кветкі на ўчастку: «Мабысь, дорага капітуе такі дэбіт квятак?..» «А я жа, дорага...» «А паглядзіце, што ў мене ёсьць, — і Славэк паказвае магніт. — Ціпер падыдзіце да дому, прыкладзіце гэта да лічыльніка і адкрайце ваду».

Праз некалькі хвілін жанчына

вяртаецца ў захаплены. Плаціць 50 злотых. «А мене не пакараюць?» — пытается яна. «Вы не хвалойдзіцеся. Прыкладзіце магніт на тыдзень, а потым здыміце — і ўжо заплаціце за ваду на чырвір менш».

У шматпавярховых дамах магніт купляюць у кожнай тройці кватэр. «Гэта добрая рэч. Мой сбір зрабіў у лічыльнік дзірку і засобуе ўсё яе іголку, якая блікуе мэханізм, але я не хачу так рабіць. Таку дзірку лёгка выявіць. Ціпер жа піхто нічога не дакажа», — радуецца мужчына, пыльдзяча на дэзвірах якога паведамляе, што тут жыве магніт.

Магніт як злодзеі

Прэс-сакратар Варшавскага падпрыемства водаправодства і каналізацыі кажа: «Прапагніці пра нэадымавыя магніты, але гэта праблема нас практична не датычыць. Мы падпрыемствам дагаворы на паставку вады з жыллёвымі таварыствамі і ажыццяўляем разлікі з імі».

Прадстаўнік праўлення жыллёвага таварыства «Эпоха»: «Мы бяспечыць ваду ўсімі, хо-

займаецца ашуканствамі пры дапамозе магніту, спатрэбілася б працягніці дарагі экспрэтызы па выяўленні ступені намагнічанасці вадамера».

Жыльлёўская таварыства спраўляюцца з праблемай так: розыніц паміж цэнтральнымі лічыльнікамі і індывідуальнымі дзяліцамі на ўсіх жыльцоў. Пан Тэрэза, ізнесінэрка, у апошні час вымушчана была даплачаваць за ваду да 25 злотых: «Я міноша ў бале, посуд за ўесь дзень мымі ўвечары. Сачу за лічыльнікам, каб толькі не на круціў звыш меры, а ўсё роўна даводзіцца даплачаваць».

Пётр Стончак, юрыст: «Асоба, якая выкарыстоўвае магніт, каб фальсіфікація паказанні лічыльніка, зъдзійснівала злачынства — гэта крадзеж, які караецца пазбаўленнем волі на тэрмін ад трах месеціў да пяці гадоў».

Гарадзкое управа паліцыі: «Пакуль ніхто не звязаны з заявай пра крадзеж вады пры дапамозе нэадымавых магнітаў. Калі ніяма заявы, мы ні можам дзеяйснацца».

Паводле gazeta.pl

У начоўках плешчацца мора

Рыгор Барадулін цалуе руку Валянціне Аксак. Побач — Іна Снарская, уладальніца прыватнай беларускай бібліятэкі ў Палтаве, і ўладзімер Арлоў.

Працяг са старонкі I.

Баяліся, што паводле «старой» беларускай традыцыі, узельнікам маглі перад самымі пачаткамі адмовіць у памяшканы. Аднак кіраўніцтва Менскага міжнароднага адукацыйнага цэнтра заключчаны дагавор датрымала.

Дадавала неспакою і акцыя правакацыйнай «Беларускай народна-вызвольнай арміі», якая звязвіла пра замініраванье будынку рэйнных адміністрацыйныя стаўлі і асноўных чыгуначных ветак.

Хоць мін і не знойшлі, але гарантіі, што гэтая невядомыя не «замінююць» на наступны дзень будынку IBB-цэнтра, не было.

Дарэчы, арганізатары мерапрыемства забясьпечылі такую ахову, што нават мыш бы не праскочыла.

Такія беларусы ім ня трэба

Умешалася ў працу зъезду толькі невыносная гарачана. Тым больш што памяшканыне не было разылчанася на такую колькасць, дала гатату і гасціць. Не ратавалі нават кандыцыянеры. Ранейшыя зъезды праводзіліся ў больш прасторных памяшканнях. Гэтым разам улады адмовілі памяшканыне ў цэнтры гораду.

Прайгнаравалі працу зъезду афіцыйныя СМІ. Ні БТ, ні АНТ ні слоўцам не сказалі пра Зъезд беларусаў съвету.

У працы зъезду браў удзел толькі прадстаўнік Камітэту па спраўах рэлігіі і нацыянальнасці пры Саўміне ды супрацоўнік Міністру. Але дэлегаты ня надта

пераймаліся з гэтай прычыны. Ня хоцце як хоцце. На зъезд прыехалі прадстаўнікі пераважна так званай незалежніцкай плыні беларускай дыясціпры. Таму гарачы спрэчак — ці падтырміваць сёньняшні рэжым і ці ўхваліць палітыку Лукашэнкі, якія мелі месца на мінульым форуме, — не было. Можна было сканцэнтравацца на галоўных проблемах.

Амэрыка вінна Беларусі

Хоць рэгістрацыя пачыналася а 9-й, ужо ў 8.30 пад сценамі IBB-цэнтра было людна. Узельнікі, журналісты, кніга- і дыскаўношы. Сям-там між апошнімі даходзіла да лёгкіх боск за зручнейшай гандлёвася месца. Потым запанавала суцэльная ідэялы ды ўзаемавыручка.

За паўгадзіны да афіцыйнага пачатку прыйшоў заўсёднік беларускіх сходаў амэрыканскі пасол Джордж Крол і, не афішуючы свайг прысутнасці, узяўся стаўрна вывучаць кніжныя навінкі. Ужо праз некалькі хвілін ён пахвалиўся мне вялікім стосам наўбачыўшы мене вялікім стосам наўбачыўшы мене.

Зьявіўся ў чорных акуляхах Мікола Статкевіч, але хутка сышоў. Прыйшоў і ягоны палітычны праціўнік на лігеры сашыял-дэмакратай — Аляксандар Казулін. Аднак неяк аднаособна сеў з краю і стаў задуменна пазіраць у акно.

У працы зъезду браў удзел 253 дэлегаты (усяго было вылучана 340), з іх 114 прадстаўлялі замежжа — Расеку, Украіну, Польшчу, Вялікабрытанію, ЗША, Канаду, Аўстрію, Нямеччыну,

Чехію, Кыргызстан. Былі нават дэлегаты такіх экзатычных для беларускага вуха краін, як Швайцарыя, Ватыкан і Коста-Рыка. Кворум сабраўся, хоць беларускія пасольствы, паводле чутак, рэкамендавалі ня ехаць у Менск.

Зъезд пачаўся сілевам сурмы Ўладзімера Пузыны. Пасля быў выкананы гімн ЗБС «Бацькаўшчына», узяты з «Полацкага сівіткі». Яшчэ раз злаві сібе на думцы, што гэтая музыка магла бы стаць гімнам Беларусі, прыміріўшысь прыхільнікаў мілітарнага «Мы выйдзем шчыльнымі радамі» і рэлігінага «Магутны Божа». Усе выслухалі гімн стоячы. Сядзеў чамусці толькі Алеся Пушкін: відаць, не зразумеў, што гэта гімн.

З прывітальным словам на добрай беларускім мове выступіў сп. Крол, які ня раз (як заўжды) сарваў авацію слухачоў. Амэрыканскі амбасадар прыціпаў

словы Купала, што Беларусь абавязкова зойме свой пачасны пасад між народамі ў вольнай зўрэлайскай сям'і. Ды падкрэсліў, што Амэрыка може вучыцца ў Беларусі на прыкладах мужнасці беларускага народу і ганарыцца ўніскам беларускіх сыноў і дачок — Касцюшкі, Барыса Кіта, Зоры Кіпель — у сваю гісторыю: «Амэрыка вінна Беларусі».

Эканоміка ў галоўах

Зъезд праходзіў у канструктывістичных ключах. Дэкларыравалі заўленым тэмам і самой тэм зъезду — «Беларусь для дыяспары. Дыяспара для Беларусі». Ува-

на ведаюць, што такос нацыянальная ідэя і як захаваць беларускасць. Дый палова з іх галасаваць на выбараў-2006 ня будзе — яны грамадзяніне іншых краін. Кіраўніца «Беларускай хаткі» ў Гданьску Алена Глагоўская неўразумела пыталася ў мене: «Ну навошта гэтае палітычнае шоў? Мы ж прыхеялі сюды амбяркоўваць проблемы беларусаў съвету». Потым яны ў сваім выступе зазначыла, што яе страшэнна злодушэлектронныя лісты ад беларускіх палітыкаў, якія просяць грошай на выданье кніг: «У мене ў самой ляжаць чатыры кнігі ў кампютары. Ня мы, а мэтраполія мусіць дапамагаць нам».

Казулін і два пачаткі

На наступны дзень пастар Эрнст Сабіла трапіла ахарактарызываў сёньняшніню сътугніцю ў краіне: мора ў нас плешчацца ў начоўках, а вонкі пра гэта не чуваша.

Аляксандар Казулін выступаў хоць з паперкі, але па-беларуску. Казаў, што ў беларускай гісторыі XX стагодзідзя трэба злучыць два пачаткі — бэзэнтраўскі і бэзэсэраўскі, не адмаўляючи ніводнага з іх.

У нядзелю прыйшлі выбары новага кіраўніцтва ЗБС «Бацькаўшчына». Былы кіраўнік арганізацыі гісторык Анатоль Грыцкевіч з увагі на стан здароўя і стомлесацьця прапрасіў адстаўкі, называўшы свайго наступніка — мастака Алеся Марачкіна.

Тандэм Макоўскай і Марачкіна

Старшынёй Рады ЗБС «Бацькаўшчына» перавыбраў Алену Макоўскую. За гады працы на гэтай пасадзе яна змагла стварыць жыцьцяздольную, дэйную арганізацыю з апорай на маладыя сілы.

Была таксама выбрана новая Вялікая Рада ЗБС «Бацькаўшчына», куды першапачатково ўвайшли 100 чалавек, але потым, па просьбах грамадзян, увайшли яшчэ чатыры дастойныя чалавекі.

Алена Макоўская дала сваю ацэнку выніку зъезду: «Зъезд працаўаў канструктывістуна, і тое, што быў спрэчкі, што раשэнні прымаліся не аднаголосна, гаворыць пра тое, што людзі маюць жывы інтарэс да арганізацыі».

«Мая ацэнка зъезду вельмі пазытыўная: дэйская група, дынамічная, нягледзічы на ўсё перашкоды, людзі працуяць — і беларускасць машці», — падвёў рысу пад працай зъезду дырэктар Беларускага інстытуту наўку і мастацтва ў Нью-Ёрку Вітаўт Кіпель. З ім згодзецца і ягоны сяббар Янка Запруднік: «Такія сустэрэны ўзьвізіцца рэалізацыя нацыянальнай ідэі».

А

Казулін, В. Вячорка, Ю. Хадыка, Ю. Белен'кі, А. Лябедзька

расказвалі аб бягучых палітычных проблемах, закалотах сярод кандыдатураў, тлумачылі сэнс сваіх палітычных плятформ — «Волі народу», «+5», КХП-БНФ.

Але яны, відаць, перарабілі з

агітаций. Дэлегаты і так выдат-

и працягнілі зъезд — праз чатыры гады. Менавіта за гэты час мусіць адбыцца абанаўленне беларускай дыясціпры, калі маладая хваль здоле пераняць традыцыі старой эміграцыі, распрацаваўшы новыя эфектыўныя мэтады дэйнічання.

Езыды

Езыды жывуць у Армэнії.
Гэты народ займаецца
высакагорнай жывёлагадоўляй.
Рэпартаж Андрэя Лянкевіча.

Рытн жыцьця
езыдаў жорстка
звязаны з рытмам
сезонай прыроды.
Яны заўсёды готовы
да руху, у іх дамах
толькі самая
неабходныя речы —
стол, крэсла, печ.
Усё ў іх жыцьці
звязана з
жывёлай. Мяса,
война, сыр на
продаж, блёкі з
навозу служаць
палівам.
Яны жывуць у
вясенних намётах
часоў Савецкага
Саюзу, якія
атачаюць загон з
баранімі дзеля
абароны ад ваўкоў.

Ёсьць два супрацьлеглыя погляды на іх паходжанне: першы сцвярджае, што курды з'яўляюцца продкамі езыдаў, другі тэорыя кажа абсалютна адваротнае — курды пайшли ад езыдаў. Адзіная праўда, ва ўсім гэтым тое, што галоўнае адрозненне адных ад других — гэта сынкрэтычнае рэлігія езыдаў, якую яны захоўваюць цягам трох тысячагоддзяў.

Першы згадкі аб храме езыдаў адносяцца да часоў Бабілену, а на піпершы момант адзіны храм езыдаў знаходзіцца ў іранскім Масуле. Езыды — паганы, яны пакланяюцца Сонцу, але адзіны бог, творца сусвету, стварыў яго, глядзячы на паўніна. Паўні з'яўляецца цягам трох тысячагоддзяў.

Езыды на маюць сваі Святой кінгі, і ўсе рэлігійныя веды перадаюцца ў вуснай форме ў межах касты съятароў ад бацькі да сына. У іх тры асноўныя касты: шэйхі, прыры — дзьве вышэйшыя касты, мырды — ніжэйшая каста. Шэйхы дазваляюцца ў межах адной касты, і часам нявеста нават ня ведае, як выглядае яе будучы муж. Грамадства жорстка рэглімантавана правіламі табу, якія перадаюцца ад пакалення да пакалення. Напрыклад, няўesta не можа размўляць з старэйшыми мужчынамі з сям'і жаніха альбо сесіці пры ім, пакуль ён гэтага не дазволіць.

На вясельні жаніх кідае яблык у галаву няўестце. Чым на большую колькасць кавалкаў разълягіцца яблык, тым лепей. Съяктаванніне Новага году ўключае ў сябе адведкі памерлых на могілках, дзе сталы стаяць побач з могіламі, прычым сталы жорстка падзелены: адны для мужчын, другія для жанчын і дзяцей. Падчас ахвярапрынашэння шир (съятар) перад забіццем жывёліны засыпае ёй у нос соль, а потым чалавек з касты шэйхай адразе галаву — іншай гэта будзе забойствам.

Самы драматычны момант у циклі міграцыі езыдаў пачынаецца ў той час, калі яны з жывёлай пачынаюць падымашцца на гару Ара, дзе напярэдадні ставяцца намёты, у якіх пастухі і іх сем'і праజывуць 5—6 месяцаў.

У цэнтры ўвагі беларускіх паслоў

Працяг са старонкі I.

Будучы ўсходній краінай, Беларусь са сваім кіраўніцтвам працягвае паглыбліцца ў замежнапалітычную ізаляцыю ў Эўропе.

Апошнім часам назіраеша ўскладненне двухбаковых дачыненій з суседкамі — Польшчай і Украінай, і пра гэта адкрыта гаворыцца на самым высокім узроўні. Уяўліенія спрэчных меркаваньня, што можна развязаць гандлёва-еканамічнай дачыненій без палітычных. Што гэта да-лека ня так, сведчыцца юдаўніе раашэнні Эўракамісіі пачаць маніторынг сугутычкі ў Беларусі, вынікам якога можа быць пазоўленне прэфэрэнцый на ёўрапейскім рынку беларускай прадукцыі. У Менску прызнаюць, што гэта стане адчувальны стратай для беларускай эканомікі. І што б ні казалі на тэму «палітыка асона, эканоміка асона» ў Варшаве і Вільні, па-вельмінне жорсткасць палітыкі Брусаўло ў дачыненіі да Менску павінна ўтвараць і на ўсебаковую палітыку астатніх члену ЭС. А прагнаванне ўмасіненне трансатлянтычнай салідарнасці ЭЭ і ЗША яшчэ больш надае ўтварэнісу такім із-спектывам адносна ціперашия беларускага рэжыму.

Уяўліеніца імаверным, што менавіта такога роду развагі маглі быць у цэнтры ўвагі беларускіх паслоў, што сабраліся на вячурку ў Менску. Асабліва калі ім даводзілася кантактаваць з калегамі Уладзімерам Сяніком, што прыхадзіў з Брусаўлом. Пра якія посыпехі міралюбнай замежнай палітыкі Беларусі мог бы ён расказаць.

аказаўшыся «зажывы паходавым на многія гады ўдалечыні ад раздімы? Мала хто ўжо помніць, што Уладзімер Сяніко быў першым міністрам замежных спраў у Лукашэнкі. Менавіта з прафесійнізмам Сяніка некалі звязваліся замежнапалітычныя надзеі сувэрэннай Беларусі. Сёння на беларускі паслы на толькі ў Брусаўле, але і ў Пaryкы, Лёндане, не гаворачы ўжо пра Вашынгтон, больш выступаюць у ролі няных статыстаў, чым дзеючых дыпламатаў. Як уяўліенія, паслы военскіх выbaraў у Нямеччыне і Польшчы каготра такіх статыстаў папоўніцца.

Дарэчы, у кулоарах удзельнікаў менскага сэмінару для паслоў цыркулявалі і тэма пра кар'еру пасла ў Варшаве. Ка-жуць, Павал Латушка фігуруе сярод кандыдатаў на пасаду першага намесніка міністра замежных спраў. А ціперашия

Сяргея Мартынава на пасадзе міністра можа змяніць ціпераши міністар інфармацыі **Уладзімер Рукаевіч**.

Павал Латушка фігуруе сярод кандыдатаў на пасаду першага намесніка міністра замежных спраў.

Ціперашия першага намесніка **Васіля Пугачова** збіраюцца адправіць паслом у Будапешт.

Новым кіраўніком прадстаўніцтва

Беларусі пры ААН у Жэнэве можа стаць

Уладзімер Макей.

Паслом у Рәсейю можа паехаць нехта з ураду, напрыклад, віцэ-прем'ер **Андрэй Кабякоў**.

першага намесніка Васіля Пугачова збіраюцца адправіць паслом у Будапешт. Некалі, паводле задумкі афіцыйнага Менску, менавіта з Будапешту павінна была

Нават беларускія паслы ў Брусаўле і Вашынгтоне выступаюць у ролі няных статыстаў, а ня дзеючых дыпламатаў.

а жыцьцёўляща агрэсіўная замежнапалітычнай дэйнасць Беларусі ў балканскім рэгіёне. Цяпер, здаецца, яе неяк спрабуе ажыцьцёўляцца ў Бялградзе Уладзімер Мацкевіч. Ён нават вывучыў сэрбскую мову.

Прыметнай падзеяй у МЗС можа стаць і пляніваная замена ў прадстаўніцтве ААН у Жэнэве. Новым кіраўніком этага прадстаўніцтва павінен стаць ціпел галоўны прэзыдэнцікі помочнік, кадравы дыпламат Уладзімер Макей. І ў Макаве ўжо пакуе валікі пасол-дouгажыкар Уладзімер Грыгор'еў. Толькі вось не зусім зразумела, ці збіраеша ён вярнуцца да мом, ці, па прыкладзе свайго папярэдніка ў ажыжты Макаве, застасця. А на месцы Грыгор'я сва, лічачь некаторыя дыпламаты, паслом у Рәсей можа аказацца нехта з члену беларускага ўраду, здолны гаварыць на зразумелым мове з крамлёўкім ліберал-еканомістамі. Сярод тых постачаў называюць віцэ-прем'еру Андрэя Кабякову.

Але ў цэнтры ўвагі беларускіх паслоў, дай я ня толькі іх, працягвае канфідэнцій-

на абміркоўвацца тэма будучыні новага кіраўніка замежнапалітычнага ведомства Беларусі. Цалкам магчыма, што Сяргея Мартынава можа зъяніць на кадравы дыпламат. Напрыклад, ціпераши міністар інфармацыі Уладзімер Рукаевіч.

Праўда, вопыт дыпламатычнай работы ён усё ж мае. Быў паслом Беларусі ў Кітаі. І апаратная справы МЗС для яго не чужы. Варта прыгадаць, што, будучы першым намеснікам кіраўніка прэзыдэнцікі адміністрацыі, Уладзімер Рукаевіч узначыліў камісію па праверы работы МЗС. Вынікам яе дэйнасці стала звыльненне міністра Івана Антановіча. І «маўр», зрабіўшы сваю справу, відаць, у падзіку, быў адпраўлены ў далёкі Пэкін. Так што, мабыць, новому кіраўніку МЗС Беларусі цалкам можа спатрэбіцца кітайскі вопыт працы...

А што ціперашия міністра Мартынава для паслоў цыркулявалі і тэма пра кар'еру пасла ў Баршаве. Ка-жуць, Павал Латушка фігуруе сярод кандыдатаў на пасаду першага намесніка міністра замежных спраў. А ціперашия

загатававаў шляхам вяртання ў Брусаўль. У беларускіх практыцы кіравання кадрамі магчыма ня толькі вяртанне ў міністэрскае, але і пасольскае крэсла. Зрэшты, усіх гэтых «разборак» чакаюць не ціпел, а наступны восеньню, напярэдадні важных палітычных падзеяў. У 2006 годзе ў Беларусі павінны адбыцца ўсебеларускі народны сход і прэзыдэнцікі выбары. І амаль немагчыма нават уяўіць сабе, што нейкай групой беларускіх дыпламатаў, кіраўніку замежных установ можа публічна выступіць на баку не таго кандыдата ў прэзыдэнты. Як гэта мініструлай восеньню адбылося ва Украіне.

Але, як запэўніваюць некаторыя сцэнарысты, Беларусь чакае ўласныя цікавыя сюжэты на зададзеную тэму. Адны гавораць, што ў ім будзе дамінаваць «вуліца». Другія — што нейкія апаратныя камбінацыі.

пікавы ў культурным пляне фэномэн. Там усе — хто ўмее і хто ня ўмее — мусіць гаварыць і слухаць па-польску. Рэлігія і культура на Беларусі аж дагэтуль не павятацілі робіць выгляд, што ня ведаюць адной.

2. Пераасэнаваць «Дзень Незалежнасці» — гэта, задаецца, больш цікавая задача і патрабуе больш працяглага часу. Разыўтацца з культам Сілы, вясенінам сэнтыменталізмам і з духоўнасцю «відовішчай і хлеба» вельмі цікава. Хто ведае, будзе гэтася разыўтанінне дойўшыца чатыры гады, сорак ці чатырыста год. Але пераасэн-соўбачаць траба.

3. Адкрыць Купальле — значыць знайсці туто нітку, якая спыні розныя гісторыю, розныя эпохі беларускага народу — дахрысьціянскую, хрысціянскую і агнастычна-агністычную. Купальле, калі звойдзе адпаведнае культурнае афармленне, можа стаць аб'яднальнікам розных культур, якія, здавалася б, разлучаны бяз шанца на злучэнні.

У цэнтры адпаведнасці «старыя» Дзень Незалежнасці — 27 ліпеня. Але яго нястача бываць кампагнія, якая складаецца з пляядай спансарных альтэрнатыўных сцяўт, якія дзіўным трапам аточваюць, нібы хохучы яго паглынуць, 3 ліпеня.

...«Нацыялізчынне», як бачым, можа адбывацца па-рознаму. Можна аж ядоўніцца народом мэтадам «відовішчай і хлеба», а можна — праз пасрэдніцтва культурных і духоўна-рэлігійных каштоўнасцяў. Весь жа выконваючы няждычную працу над культурна-духоўным адраджэннем народу, варта памятаць пра згаданы «намёк на юбесаў».

Ад Res Privata да Рэспублікі

Ліпень — месяц своеасаблівых сцвятаў, якія выконваюць «нацыялізчынную» функцыю, «кагатую» народ, фармуюць і трансформуюць. Піша Петра Рудкоўскі.

Перш-наперш — «Дзень Незалежнасці», або «Дзень Рэспублікі», або «Дзень вызвалення ад нямецка-фашистскіх захопнікаў» — 3 ліпеня. Ажно троны настолькі ж амбіцыёзныя, наокуць сумнеўныя назвы. *Незалежнасць, савабода і рэспубліканскі (філаматчы) лад* — гэта верх мараў і амбіций беларускага народа (прынамсі, элігтарнае яго часткі). Адначасова ж пайтасце шэраг слушных сумневаў. З ліпеня прынесла нам *Незалежнасць?* Рэспубліканскі лад? Свабоду?..

3 ліпеня — гэта сцвята вызвалення-зняволення, сцвята дз-

фармаванага пачуцця незалежнасці, сцвята культуры Сілы. Гэта сцвята вайны. Мілітарная эстэтыка, поруч з п'янім балем, — галоўны складнік сцвяточных трэцілітэнскіх мэртвіцтваў. *«Res Publica Belarus»* — гэта звычайні сцвяточны жарт. Насмарч Беларусь — гэта *«Res Privata»*, прыватнасць чалавека. Та-кай быў задума «вызваленія» з ліпеня 1944 году.

А можа, аднак, немалая частка нацылітвіта Беларусі, для якой ўсё ж ёсць розынца, каму кланіцца. 2 ліпеня — дзень Маріi Божай Будсласкай, першай суботы ліпеня — Маріi Божай Тракельскай, а 9 ліпеня — Полацкіх пакутнікаў. Гэтыя три сцвяты маюць непалітычны характар, аднак жа ўтвараюць рэзальную процівагу той (бездухоўнасці), якая выявілася падчас палітычных сцвятаў — «Дзень Незалежнасці». Гэтыя сцвяты большыя сцвяты па працах і ментавых аспектах, албан жа іх духоўны патэнцыял на многога пераўхідзіць афіцыйнае трэцілітэнскае сцвята.

Тое, што «Дзень Рэспублікі» так старана «аточаны» разлігічнымі сцвятымі, зусім не выпадкова. Нібесы даюць недвухзісноўны на-мёд: «Дзе ўзмоцніцца грэх, там яничшы разліцца Ласка».

Яшчэ адно сцвята — гэта Купальле (6—7 ліпеня). Вонкава яно непалітычнае і нерэлігійнае, а месцам нават некультурнае. У сваіх працах яно, на жаль, часта набіжаецца да характеристу сцвята-

вання «Дня Незалежнасці» — п'янства, бойкі, засмечаванье паркаў і аэру. Аднак жа ў сваёй першапачатковай сутнасці Купальле — гэта культурна-рэлігійнае сцвята, асновай якога ёсць сцвята культуры Природы, Жыцця і Каханнія. Купальле — гэта сцвята, на якім *павінны* спаткавацца Ян Купала і Ян Хрысціцель, Старая Вера і Новая Вера, Натура і Культура, Дыяніс і Апалан. Папараць-кветка — гэта іншы наўгаднішы сымбаль Дзевы-Маті, Багародзіцы.

Задача беларусу — *разыўваць* будсласкую, тракельскую і палацкую сцвяты, *пераасэнаваць* «Дзень Незалежнасці» і *адкрыць* Купальле.

1. Будслай, Палацак і Тракелі — гэта «адольныя», спонтанны і моцны народны рух (дарэчы, «рух» у літаральном сэнсе, бо гэтыя сцвяты трэцілітэнкамі да сцвятых месцаў), натхнёны Ласкаю. Аўтанаомія і незалежнасць народу тут эмірчына адукае. Сымптаматычна, што на гэтых сцвятах можна — няледзічы на выразную забарону царкоўнымі ўладамі — часыяком спаткаваць бел-чырвона-белыя колеры. Тым не менш, нада ж адчуваеца дэфіцит культурных форм. У Будславе, напрыклад, трансянкамоўе ярархай і арганізацыйныя хасам амаль ні ў кога не выклікае здзіўлення. Усе, здавалася б, прымыкні і зжыліся з мўным бескультур'ем беларускага духавенства. Тракелі ж — гэта па-свойму

Пётра Рудкоўскі ОП —
тэоляг, філэзаф.

лад жыцьця

Высокія абцасы

ЛЕРА СОМ

Я з дзяцінства марыла на сіцце туфлі на высокіх абцасах. Але мне іх ніколі не набивалі. «Паглядзі, ты і так вырасла на лес гледзячы, куды табе яшчэ абцасы», — казалі мне ў чарговы раз, і чарговам пару абургук падымала мяне над зам'ям на якую пару сантымэтраў. Убітая ў галаву максыма паспяхова спрацоўвала і надалей ціганам амаль пяцінаццаці год, тым больш што спробы прыўзываніца над паверхні выйбістка паляцака асфальту трохі вышэй за згаданы ўжо сантымэтрыя нічым добрым. Абцасы, выраблены на найлепшых у сьвеце савецкіх абудковых фабриках, пра перавышэнны гэтага сакрамэнтальнае вышыні праз пару дзён нашэнныя пачынілі падгініца над ці наперад і ператваралі хаду на абцасах у хаду на дыбаках. Паколькі хадзіла я заўсёды многа і хутка, такі варыянт мяне нікія ні мог задаволіць.

Дзінны ў юнітве абцасы аж на цэлых дзесяць сантымэтраў

Лера Сом — паэтка, бард, жыве ў Полацку.

былі ў мяне ў так званых калодках — старэйшыя, прыгладайшы моду першай паловы 80-х! Гэтыя самыя калодкі — нешта накіпталі басаножак на вельмі тоўсты падэшве — набыла мне недзе з рук мама, нягледзячы на сваё асаблівасць стаўленне да ўсяго, што павілічала мой завялікі, на яе думку, рост.

Гэтыя калодкі я стапталі ўпшчэнт на даслою нялібоўш віцебскіх вуліцах (у мяне з кожным горадам свае дачыненіні, у якіх сам горад, зблыпла, не вінаваты), багацоў і іншыту ў інтэрнат, з інтэрнату ў інстыту, у прамежках не забываючыся навешаць студэнткі тэатр, турыстычную скіплю і дысклабік, паспяваючы папіц кіслага буйгарскага віна і жыгульскага піва на паддапаках двух віцебскіх дранцішавіховікі. На адзін з іх — той, што насупраць майго інстытуту, — мяне прывідзілі ўпшоненія саброка-філфакаўка Ленка, што прычыніца пазыўнай да май прыватнай беларусізацыі, на другі — той, што на пляцы трох шыткоў, — я ўпершыню патрапілі ў кампаніі дысклабічных прычэліў і разбіеленага сырпітусу ў бутэльцы з-пад ліманаду «Бураціна», які прыцягніе мэдэястрычка Іна, прыгажуна зь мяккімі рукамі і заўсёды цвярозай галавой.

Гэтыя калодкі папанасілі ўсе мае шматлікія на той момант знанікі, якім яны падыходзілі памерам, на тым ліку і тая, што лічылася сирод блізкіх сабровак і якая праз колькі год будзе перыядично

запрашаньці мяне прыехаць да яе ў Мінск, «забыўшыся» на туго сустречу, якую наладзіла мне аднойчы ў тым самым горадзе на вуліцы рэвалюцыйнікі з майшай любенейшым у чатыры гады іменем Роза. На супречы ўпрыснічылі чашчвёра яе старэйшых саброяў, і пасля яе я пізней час увогуле пазыбягала заходзіць да каго-небудзі у госьці, хоць ад поўных праўга гасцініці мяне ўратавала ўменье майго маладога арганізму спраўляцца з вельмі вялікімі дозамі алькаголю ды — у нечым — вельмі ўстойлівай і досьць вострымі абцаскі май калодак.

Мае калодкі чакалі мяне на пясоцкі тады, калі я другі раз у жыцьці пераплывала Дзвіну (заначу, што ў раёне Віцебску) і першы раз у горадзе зісьцілі падзілі ў паддапаках двух віцебскіх дранцішавіховікі. На адзін з іх — той, што насупраць майго інстытуту, — мяне прывідзілі сур'ёзнае каханье — некалькі год штодзённых фантазій і личных сустреч.

Паступова яны стапталіся. Разы вітаныне было горкім: раўназначнай замены быць праста не могло.

Першую ў жыцьці нармальну пару мадальных імпартных туфелі на тых самых мройных абцасах падарыла мне дзяўчынка Ніна, выпадковая знаёмая з аднаго са шматлікіх бардаўскіх збораў у Падмаскоўі. Ніна была сталай жыхаркай Масквы, і яе дом, што колькі разоў рабіўся майм прытулкам у маскоўскіх вандройках, я і цяпер пры жаданні знайду, што называеца, навобмарак, так і не даведаўшыся ні назвы раёну, на

назвы вуліцы, на якой ён стаяў.

Гэта быў вельмі дарагі падарунак — туфлі нават афіцыйна каптавалі больш за мой месячны заробак. Ніна, якая жыла без бацькоў і зазычай сядзела бяз грошай, магла б з лёгкасцю іх працдаць, але чамусыці аддали мне — проста так, без чакання аддачы і ўдзячніцтва. Такія падарункі лёгкія дарацца і прымаюцца ў маладосці, калі твая ўяўняе безадказнасць — на самай справе нічым не закаламучаная ўпшоненіца на тым, што аднойчы да цябе ўсё прыйдзе і ты, зразумела, з лёгкасцю вернеш усе пазыкі — духоўныя і матэрэйльныя.

Мы лёгкія разыўтапіліся за Нінай, а праз пару гадоў я сеё-тое получала пра ёе ад аднаго супольнага знаёмага. Дзяўчынка Ніна паехала ў водны паход на Каўказ (было лета 1990-га, і Саюз непарушыны рэспублікі свабодных ішчэ меў месца быцца, а нашы раўналегкі гнупілі не ў Чачні). Чаканы спуск з горных вяршыніяў на вясёленкай зялёнай байдаркі чамусыці не адбўяўся, Ніна неяк адстала ад групы — не хачу прыводзіць тут, як бы я назвала пры супречы кіраўніка таго паходу, — выбірайце вашы ўлюбленыя ненарматыўныя выразы. Дзяўчынку Ніну падхапілі мясцовыя міліцыянты, замкнулі на дзень на ўсім пустым доме, а пасля гвалті ўсю ноч. Расправілі Ніну пры дантамозе нахой.

Яна быў са мной ўсё маё першы раз сур'ёзнае каханье — некалькі замены быць праста не могло. Першую ў жыцьці нармальну пару мадальных імпартных туфелі на тых самых мройных абцасах падарыла мне дзяўчынка Ніна, выпадковая знаёмая з аднаго са шматлікіх бардаўскіх збораў у Падмаскоўі. Ніна была сталай жыхаркай Масквы, і яе дом, што колькі разоў рабіўся майм прытулком у маскоўскіх вандройках, я і цяпер пры жаданні знайду, што называеца, навобмарак, так і не даведаўшыся ні назвы раёну, на

назвы вуліцы, на якой ён стаяў. — памяняць набойкі. Ня ведаю, што рабілі з тымі туфлямі тавары-шыя рамонтнікі, але пасля рамонту насыць іх стала немагчыма: абцасы падгіналіся на ўсе бацькі, мусілі выкинуць.

Трэцюю пару туфель на абцасах я набыла самастойна. І цяпер перад вачыма гэтыя прыгожыя туфлі — ладна зыплененія, вытанчана філетавыя, на высокай трывалай шпільцы. Некалкі разу на год я выцівала іх з шафы, каб нагледзенца на ідэальныя абцасы. Я николі нікуды іх не абула: ад самага пачатку яны былі меншэндзейна малыя.

Я разышлася зь імі аднойчы над Новы год, зразумеўшы, што пачынаю адчуваць цікую нянявісьць да ўсяго съвету, які не дазваляе пабольшчаць гэтым туфлямі ці пакарацець май нагам. Спадзяюся, яны прыйдзіцца даспадобы той бамжыс, якай знайшла пакунак у сметніцы раніцай 1 студзеня 2001 году, — прыменны падарунак у гонар новага тысячагоддзя.

Я працягіваю любіць высокія абцасы, хоць перажываньні з нагоды далучанасці ці недалучанасці іх да ўласнае пяткі ўжо няма.

Жаночая ножка на немагчыма высокай шпільцы — гэта тое, што я і цяпер аўтаматычна вымадёўваю ў спытку ў хвіліну суму ці засяроджанасці: нават тады, калі маю на нагах нешта падобнае на мой недасядальны ідальны вобраз.

Вось я цяпер, калі я сяджу на кухні, учначы, у сінім хатнім каліце да запісваю гэтыя слова, на біліжайчыся да апошнія кропкі.

НАВУКА

Старыя зрабілі чалавека чалавекам

...У адной вёсцы, калі старыя людзі ўжо зусім нічога не маглі рабіць па гаспадарцы, сын садзіў таго старога на саначкі й завозіў у лес. Тамака доўбній у лоб... Увязаўся аднойчы за дзедам і ўнук. Прывезэль старога ў гушчар, зрабіў бацька патрэбную справу ды кінуў саначкі — на чорта яны больш? А малы, што соваўся побач, забраў саначкі з сабою, патлумачыўшы бацьку, што яны спатрэбіцца яму, калі татка пастарэе... Гэтае беларускае паданье дужа-дужа даўніе. Гэтак, прынамсі, съцвярджаючы амэрыканскія навукоўцы.

Адным з чыннікаў таго, што чалавек зрабіўся чалавекам, паводле іх слоў, з'явіўся тое, што Homo sapiens з'явіўся да сваіх бацькоў. Недзе 30 тысяч год тамід пачалі вырабляць розныя рачы, назапашаваць волы і жайлістру, стаці мудрыёшы ад сваіх папярэднікаў. Людзі пачалі жыць на сельскім сельве. Гэтае вучыненіе даследавалі 768 амакаміных парэштак зубоў аўстралапітакаў (жылі трох мільёнаў год тому), Homo egestus (каля мільёна год), нэндранталец (35 тыс. год тому) і першых краманьенцаў. Шукалі яны ў іх на карысць — спрабавалі вызначыць узрост колішніх гаспадароў сківіц на падставе іх скарыстанасці.

Навукоўцаў цікавіла працярціўніцтва маладых і старых. Маладым лічыўся пятнаццацігодак, здольны да размнажэння, у якога ўжо праразлілі вясмёркі, але які ўжываў іх нічога. Старым лічыўся дўгажыжар, які мог на той час называцца «дзедам» ці «бабкай» і пражыў 30 год.

Я вісьветлілася, падчас эвалюцыі першынгільных людзі мелі праблемы са старэннем наці: узрасталі колькасць старых сирод усюго дарослага насельніцтва. Калі ў аўстралапітакаў адзін «дзядзік» прыпадаў на 8—9 наладзёнаў, дык ужо Homo egestus мелі аднаго старога на чатырох. А потым нашы працьчурніцы Homo sapiens сутыкнуліся, відаць, з пэнільнімі праблемамі: колькасць людзей «сталага» ўзросту павялічылася ў некалькі разоў.

Жыцьцёўшы ўмовы палипашліся, і працярціўніцтва жыцьцёўшы пададзілася да старых. Да той старчай балбатні прыспыхваліся вечарамі і старэйшыя, якія стомлены пераходжавалі мясяц пасля працойнага дня, гледзялі на

ся вялікія зімніе ў людзіх паводзінах. Эўвіўся наскальны ківіліс. Чалавек пачаў хаваць памерлых разам зь бікутэрый, пачаў упрыгожваць свае цеплыя зімнія ківіліс. Усё гэта адбілося, паводле слоў навукоўцаў, з прычыны таго, што першадынныя людзі пачалі карыстацца інфармацыйнай мінульты пакаленінню. І ўсё праз тое, што старых людзей пачалі пакаленінню.

Хутчэй за ўсё, нехта з нашых продкаў датумай, што малых можна пакідаць з бабулі і дзядулем, пакуль маладыя мамкі і татка ганяюць маманта сярод пушчы.

Агнон. Падчас добра гадавор'я расціліну для ежы мог знайсці любі. А калі пачыналася суша ці, наадварот, макрэча — тады, як вісьветлілася, можна было скрыстаць волы старэйшых, якія такую непагадзі некалі перыхалі. Таксама «пэнільні» моглі распавесці, якія расціліны грыбы можна ёсці, а якімі іх колішняе сучаснікі атручіліся.

Волы тых, хто перажыў «крыптычны ўзрост» і стаўся паважнымі старцамі, дазвалі павілічыць жыцьцёўшы маладшаму пакаленіню. Тому жыцьцёўшы рабілася лепай. Выснова, якую робіць амэрыканскія навукоўцы, — старое пакаленіне зрабіла чалавека чалавекам.

Ваціць на саначках у пушчу сваіх нямоглых дзядзіў нашы працьчурніцы кінулі больш як 30 тысяч год тому. З пакаленія ў пакаленіне перадаюць, аднак, паданье пра той жахлівы звычай.

Руслан Равікі

Памяці Яніны Каханоўскай

Пад Нью-Ёркам на 96-м
годзе жыцца памерла
Яніна Каханоўская.
Пра сваю бабцю Яніну
ўспамінае дырэктар
беларускай службы радыё
«Свабода» **Багдан**
Андрусішын, вядомы
як съпявак **Данчык**.

Як я ганарујуся ёю ў той во-
сеньскі вечар амаль шэсьць гадоў
тому, калі бачыў, як яна ўсміхала-
ся з сывотным сталом у элегант-
на скроенай ярка-чырвонай блуз-
цы, з акуратна зачасаным ватасамі
і бездакорным макіяжам. За хвіліну
перед тым яна, чігча не падзрава-
ючы, увайшла ў прыемненую
запоўстага рэстарану на Мангетэ-
не і была агаломшаная, пабачыў-
ши, што калі сотні ях найбліж-
шых саброў і родных пластвіна гла-
варыліся сабрацца і дапамагчы ёй
адназначыць круглу дату.

У той вечар Бабця трымалася
цудоўна — з выпрастанай сільнай,
з высока ўзнятай галавой, гордая
і непарушна-спакойная, нігледзя-
на ёю эмацыйны штуршок, які ёй
давалось перажыць, калі рэстаран
раптам засвяціўся ўсім антыям і
үсе хорам засыпівал: «Сто год!»

Зе як твару ў той вечар не зыпка-
ла ўсмешка — і ня толькі з пры-
чыны сывотных урачыстасцяў.

Жыцьцё з ўсмешкай

Мая Бабця пражыла з ўсмешкай
үсе сваё жыцьцё — з самай пёўлай
і самай шчырай ўсмешкай, якую
толькі можна сустроць. Яе ўсмеш-
ка была адбіткам самай яе души —
поўнай любові, піцідласці, пра-
чэньня, пярпільасці, адкрыласці —
усмешка была яе візітузкай.
Хвароба, рэвалюцыя, вайна, выг-
нанье, голад і настача, асабістай
болі і страты — ніводная з гэтых
жыцьцёвых нягоду не могла спа-
борнічаць яе, чы не пакорылім ду-
хам. Яна прости адмалуялася ве-
рыць, што жыцьцё можа быць ня
толькі прыгожым, а людзі ня толькі
цудоўнымі. «О, ён цудоўны!», «О,
яна цудоўная!» — з запахленнем
казала яна пра любога, каго згад-
валі ў размове (калі толькі гэта не
былі камуністы — гэтыя яна з
жыцьцёвага досведу з поўными пра-
вам, не хаваючыся, ненавідзела).

Я думала, што якраз гэты непа-
хісны аптымізм і піцідлія на лю-
боў душу надавалі Бабці ўзігрі, калі яна, ўсміхночыся, кружыла-
ся ў вальсе, стаўшы ў свае 90 гадоў
зоркай сывотнага бало.

Рамантычна незалежная

Да гэтага траба дадаць, яе неза-
лежнасць. Яна ганарылася тым,
што добра жыла сама ў сваіх ква-
тэрах, сама за ўсё плаціла, ніколі ня
мела даўгоб', часта падарожнічала
і наведвала міне — спачатку ў Ня-
меччыне, а пасля ў Чэхіі. Бабця
нагаджала ал'яголем і тыгунем,
бо лічыла, што яны пазбаўляюць
чалавека свабоды.

Аднак разам з тым яна не была
пурпантай — я асабіліва ганарыў-
ся яе разнастайным рамантычным
мідумлем! Бабця ніколі не была
схільна загадваць, або павучашь,
ніколі не казала никому, што ду-

1943 год. Яніна (злева) з маці Эмілія Шабунай на менскай вуліцы Садовая, 2 (цяпер Купалаўскі сквер).

мачь або рабіць ці як сябе па-
водзіць. Яна паважала ўсіх і, здава-
лася, бачыла ўнутранае сывято з-
нават у тых, каго я часам лічыў
менш чым вартым яе прыязнасці
і бяскоінш піцідлісці. Калі я
асыплярожна папярэджываў, што
іншыя спрабуюць яе выкарыстоў-
ваць, яна проста адказвала мне той
самай цеўлай ўсмешкай: яна
зусім не авабязкова мусіла мець
рацію або пераконваць мене, што
я памылісяся. І ўсё ж у такія мом-
енты я звычайна здзіўляўся —
як яна, пракшыўшы так даўгі і
спазнаўшы і крыбіду, і здраду ад
іншых людзей, магла заставацца
такой прастадушнай, адкрытай і
дверглай.

Нябога Луцкевіч

Бабціна любоў да жыцьця мела і
свае смакавае выяўленчыне. Яна
вельмі любіла вострыя і салёныя
стравы, асабіста селядца. Любіла
яна і віндзіканія кілбаскі, а часам
нават магла паласацца скрылеч-
кам сала! (Не была б яна беларус-
кай...) Як суսветна вядомая Джуля
Чайд, яна была вынаходлівым ку-
харам (я мог з'есці за раз шмат
порцікі ўсіх «такахахіў») — і не
прызначала нікіх тлушчазамені-
кай і сістраў «сదаровага харчаван-
ня». Дарчы, беларускае сала было
аднойнай з неімілых речай, па якіх
Бабця сумавала будучы далёка ад
бяскоінш чыніні. Хочы яна часта па-
дарожнічала па Еўропе і мела шмат
адпаведных нагод, яна так ніколі і
не захапіла нікіх тлушчазамені-
кай і паваенных ўдзёкай.

Мах бабулю! Яніна Каханоўская,
у дзвоўце Шабуня, нарадзілася ў
1909 годзе ў Менску ў заможнай
сям'і пішчецкага падохднінія. Яе
мама Эмілія хадзіла ў ту самую
школу, што і царскія дочки — хоць
яе дзядзькі, Іван і Антон Луцкеві-
чы, пазыўей, у 1918-м, адмовіліся
ад клясавых прывілеяў і сталіся
рэвалюцыянэрамі-архітэктарамі
новай дэмакратычнай дзяржавы —
недаўгавечнай Беларускай На-
роднай Рэспублікі.

Бабця часта распавядала мне, як
яна любіла свой родны горад і як
яна ніколі ня думала, што будзе

жыцьць недзе яшчэ. Але «балышавікі
забілі ўса мне ўсю любоў і на-
сталыгно, якія я толькі мела — а
галоўнае, што яны самі ўсё яшчэ
там сядзяць!» — гэта яна казала
пра цяперашнія ўлады і так ніколі
і не дала сябе пераканаць. Выхава-
на да розвоюцай з дапамагчы ні-
нек, бабця часам рассказвала, што
калі яна сыяжкотным летам 1950-га
прыехала ў Гарлем, яна яна мела з
сабой ані ліжкі і, ня ведаючы ін-
шых словаў-апгельску, была вымуш-
най выконваць цяжкую фізычную
працу. Аднак, паводле яе, тэсці
климатраў супны і акіяну, якія пі-
пер адзяляюць яе ад сацічніні,
арыцтвай і рэпрэсій мінусы, былы
як яна, пракшыўшы так даўгі і
спазнаўшы і крыбіду, магла заставацца
такой прастадушнай, адкрытай і
дверглай.

Бабця вельмі томна ўспірала
прыроду. У се займала дух, калі
яна разглядала ружовыя пляўлісткі
твоню або ўслухоўвалася ў шапа-
ченые цвіркуні юнівячтрокам. «Ча-ча-ча», —
зрадацько казала яна ў тыя дні
прынамсі, так я пра гэта чуў.

Бабця вельмі томна ўспірала

прыроду. У се займала дух, калі
яна разглядала ружовыя пляўлісткі
твоню або ўслухоўвалася ў шапа-
ченые цвіркуні юнівячтрокам. «Ча-ча-ча», —
зрадацько казала яна ў тыя дні
прынамсі, так я пра гэта чуў.

Наагул Бабця рабіла вельмі доб-
рыя малонкі — яе нават запрасілі
праймістраваць некалькі белару-
скіх дзіцячых кніжак. Мне аса-
бліва падабаліся яе спакусіўныя
вядзімкі на мягкіх чорных мантыях і
вострых капелюшках; яны нагадвалі
мне Эльфабу, страшную Злую Вядзімкру з За-
хаду з кнігі «Чараўнік з Озу» —
толькі Бабціны вядзімкі быly
хочь і зламысныя, але значна
больш прыгожы і элегантныя.

Трымацца сябе

Для жанчыны, якой ужо за 90,
Бабця выглядала вельмі эфектна.
Паслы шматлікіх выпадкаў, калі
афіцыялы ў рэстаранах або пра-
даўцы ў крамах пыталіся: «Гэта
ваша маці?», я пачаў сур'зі не-
пакоіцца за сваю ўласніцу выгляд-
ці — ці не выглядаюць я занадта ста-
рым? «Бабця, ты б, можа, перастала
фарбаўваць власасці — а то мне
зіночка ўсіх ўласціў!» — казаў я,
удаўчы абуорынне. Але ў душы
я быў вельмі ішчасціўны, што яна
выглядала дастатково маладай,
каб мець 40-гадовага сына.

Бабця не была занадта рэлігій-
най, аднак яна захувала глыбоку
духоўнасць і паважала ставі-
лася да ўсіх рэлігій.

А яшчэ яна
была вельмі адважная: Маці ад-
нойчы расказвала мне, што падчас
імперскай акупацыі Бабця часта
рызыкавала быць арыштаванай,
бо насіла ежу і адзенінне ў менскіе
геты. У якіх квартэрах можна было бы-
тачыць розныя прадметы рэлігій-
нага характару. Я памятаю прыго-
жы абраз Чорнай Мадонны, які
вісіц у се над ложкам, але адным з
майх найблізіжых жаданій прадме-
таў ў ўтульнай запішнай гавані,
якою была яе кватэра ў Іст-Вілдже,

была бліскучая гіпсавая
фігура Буды, якая доўгія гады
ўпрыгожвала яе камін.

Бабця была энтузіястка аматара-
рам, і з 1960-х гадоў яна была май-
штэрсанальнym гідам у вялікай эгі-
піецкай калекцыі музею Мэтрапо-
літэн. Яна вучыла мяне як выма-
гаваць імяны накіткі Хатишпук,
Эхнатон і Тутанхамон — яна аса-
бліва любіла ўсіх чалопчыка-цара і

нават замовіла партрэт яго славу-
тай пасміротнай маскі. Партрэт
гэты вісіц на самым відным мес-
цы ў яе гасцініцы. Да зіцінства мае
поўнае ўспамінай пра нядзельную
экскурсію з Бабцій у зампarksу Цэн-
тральным Парку, у музей сярэдня-
вечнага мастацтва Клойстэрз, у
мастапак музея Фрыка.

Хоць яна вельмі ганарылася
маймі сынявіцкім поспехамі ў
Беларусі, Бабця заўсёды хілікала,
калі падчас рэптыцыяў з гітарай у
руках за столам у яе на кухні ѿ-
міне на высокіх зрывы аўсю гарас.
«Уу, зноў пусціць пеўні!» — ка-
зала яна, зь цікавісцю скрываю-
чы сімх.

Смак да жыцця

Бабця была праграмным чытачом і
віяла дзённікі, дзе перапісвала
свайм прыгожым, дробным, амаль
каляграфічным почыткам улюблё-
ныя месцыны з твораў Буніна,
Багдановіча, Ахматавай, Каратке-
віча, Цвятаўскай, Даастасўскага...
Праўда, пазыў Бабці паціа-
ла чытаньне і менш сур'зі кнігі і з
захапленнем пераказала кнігі
нікштату «Коду Да Вінчы» або
«Дзіўчат-самагубаў». Калі я быў
малы, мы мелі аднолькава вострыя
адчуваючыя ад страшных фільмаў і
непарыліва чакалі прагацай. Яе
улюбленым фільмам апошнім і га-
дамі была «Злёная мія» з Томам
Генксам, ён падабаўся ей за місты-
цызм і ёдно працаўніцтва. Я купіў
гэты фільм на DVD, калі апошні раз быў у Нью-Ёрку два
месяцы таму. Тады я яе бачыў
апошні раз.

Лішне казаць, што я быў най-
большым прыхільнікам і абарон-
цам Бабці. Таму я быў вельмі ўра-
жаны, калі ў мінусы месяцы на-
вадаў у Менску Музей Максіма
Багдановіча. Там я пабачыў дзіця-
чую фатаграфію Бабці побач з фа-
таграфіяй яе маці, маёй прабабкі
Бабы Мілы, якая жыла з намі і па-
мерла, калі мне было 16. Жанчыны-
гід нарадзіла мі, што яны зі-
нешнімі аўспіцыі падавалі ў ся-
м'іні, калі я падаўся ў мінусы месцы-
ны. Але я, якія дзядзькі з'яви-
ліся на сабе як конікі, я малень-
кую дачку Яніну. Як добра, думаў
я, што гэты дзів'е відзінка жанчы-
ны майго жыцця были ўвекаве-
чны ў музі, нават якія відзінка
яны были толькі праз знаёмства з
вялікімі піэтамі.

Найболып відавочным для мяне,
вядома, ж, быў адзін прыгожы факт:
Мая Бабця простила бясконца мяне
любіла. Хоць нас падзяляла пі-
цідзесяцігадовая розніца ў віку, мы
были блізкімі душамі і найлеп-
шымі сібрамі.

За тыдзенем да сімерці Бабця сур'зі-
ла ўсіх захвэрэла і яе сыпенка за-
весьлы ў шпиталь. Была субота. За
тысічы кіляметраў адгупу, я ўжо
моцна спаў у сваій праскі кватэ-
ры. І дакладна ў той самы пакуты-
вы момент у жыцці маёй вялікай
сібровой сібровікі, як яна ўспачы-
ла пачуць яе прачнучы, але я
нібіта прасчыла аратуны.

...Каб жа я толькі мог яе ўратаваць,
лелей як абароніць, быць з
её у той момант! Але я я ног, і
здарылася тое, што мне цікжа
было сабе ўяўці. Хай сабе гэта
прагучыць эгасцічна, але мне
было замалта проста мець Бабцю
побач амаль 50 гадоў, бо... вядома,
я таксама бясконца як яблуко.

І таму што яна гэта ведала, мне
прыемна думачы, што яна ўсміх-
еца і піпер — і піпер ужо сапраў-
дныя нябеснай ўсмешкай.

Паводле svaboda.org

Зразы |

Такія зразы гатуоць у рэстараані «Белая Русь», што ў гатэлі «Менск».

Ці не сама каралева Бона завезла іх рээпт з Італіі. Дауні сармаці далікатэс смакуе Алею Беламу і Сяргею Харэускаму.

Паходжаныне зразаў дакладна не акрэслена, але большасць знаўцаў лічыць іх тыповай беларуска-штойской стравай. Польшчы Украіна, як спадкаемцы Рэчы Паспалітай, таксама заяўляюць свае прэтэнзіі на даўні сармаці далікатэс. Бальшыня польскіх даследчыкаў кулінарнай аднаўшчыны сцвярджаюць, што ў нашу страву-предшественницу зразы трапілі з польскай. Гэтая страва — прадмет асацыяўага гонару палікаў (зразы па-варшаўску, па-кракаўску, па-туральску), якія спасыялоцца на пісьмовых згадкі пра яе ажно да XIV ст.

Хоць і польская калегі не спрачаюцца аб том, што зразы да іх трапілі з Німеччыны. Украінцы, нарэшце, называюць іх завіванцамі або кручонікамі. Аналагічная страва здаўна відома і традыцыйнай вясковай італьянскай кулінарнай, што наводзіць на думку: ці не каралева Бона завезла іх у нашу краіну? Сакрэт паходжаныя зразы яшчэ чакае сваіх Капернікаў і Калюмбай.

Упершыню реізант зразаў пісьмова зафіксаваны ў славутым кнізе Вайчэха Вялінда «Кухар дасканаль» (1783). У літаратуре XIX ст. зразы — адзін з сымбаліў «стражчага раю», няспеснігага старасьеўскага жыцця, незалежасці і дабрабыту. Як у «Пане Тадэвушу»:

А для мужчын ляжала розная вяндліна:
Гусіціна, валовіна, язык, сывініна
Найлепшага гатунку, спосабам мясцовым
Увяджаная дубіна дымам ядлаўцовым.
А на астата зразы члядзь паддавала.
Дык вось як сънедалі ў Судзьдзі ў той час,
бывали.

Толькі зь ялавічыны

Сёньня зразы далёка перакрочылі межы колішняга сармацкага съвету. Пашукавы, можна з ізўнасыю сказаць: стравы, падобныя да наших зразаў, ёсьць у кожнай народнай кухні Эўропы. Ад сіве даўніны іх папулярнасць зусім не зменілася. Наадварот, інгредыенты сталі значыць больш даступнымі. Засталося толькі пару правілаў.

Добрыя зразы гатуюць з добрай ялавічай выразкі. Хоць можна яе замяніць: баранінай і цыпляцінай. Аднак сапраўдныя зразы — толькі зь ялавічыны. Астатнія разнавіднасці зразаў (з бульбай, фарпу ды біліной) — вынаходка найноўшага часу, што толькі прыўносиць бытгенніну ў спрадвечныя рэціпты. Абавязковы гарнір да зразаў — рассыпістая грэцкая капра. У горшым выпадку — груда. Але нічога іншага як гатуоць.

Літоўчай зразы завуцца «ristinių». Гэта так называюць звязычай страву з адбівай-на-цибуліні, якія называюць іх «сечаныя» зразы. Сечаныя зразы — начыненіе пашыранымі мяшанінамі з яйкамі, цыбулю, чорным хлебам, бульбай, брушкаем, капустаю, саленымі гуркамі щырыбамі альбо спалучэннем гэтых прадуктаў. Літоўцы гатуюць свае «рисы-ціні» ў рондзілі, а не на патэлі, і не абавязково яны маюць форму катлет. Бадай, толькі ў гэтым і паліяе роўніца паміж нашымі «зразы-мі» традыцыйні.

Тут бліжэйшая нам традыція сучаснага польскага кухарства.

Кручонікі

Сёньня зразы — адна з пашыраных страв міжнароднай рэстараннай кухні, што мае безліч варыянтаў, якія зноўдзяцца да двух асноўных — «завіваныя» і «сечаныя». Клісычныя зразы — менавіта «завіваныя», з цельнага мяса (як правіла, ялавічыны) з начынкай з разнастайнай гародніны, грыбоў, іек, бульбай і інш. Клісычныя фаршу зафіксавана беззліч, але ніхто не забароняе кожнай гарсадніні пакэпрымэнтаваць са сваім уласным, здзвінішы гасыцей адмысловым смакам

традыцыйнай стравы. Зразы ядуць з соўсам, у якім яны туўпіліся, — мясным, грыбным, цыбульным...

На «завіваныя» зразы вам спатрэбіцца найперш 500—700 г добрай мяккай ялавічыны. Вымыгтае і асуцнае мяса кроіць на тонкія пласты, злыёту адбіваюць, пасыпаюць сольлю і перцам, накладаюць фарш, згортаюць, абркуваюць баўхнінай ніткай, абсмажаюць на мнона разагрэтым тлушчы. Перакладаюць у рондзіл, дадаюць церпту на тарыны цыбулю, пакроены тонкімі скрылкамі сельдэр'яй, зеран, ляўровым лістом, іншымі прысмакамі ў зеляніну, заліваюць гарачым булёнам, пчыльна накрываюць і туўпіць на павольным агні 45—50 хвілін. Перад падачай ніткі асыдрижна вымаюць, соўс праніраюць праз сітаг, часам затупчываюць смытанай, мукой і г. д. і яшчэ крху гатуоць.

Сечанцы

«Сечаныя» зразы зьявіліся значна пазней, як імітація клясычнага ўзору і часткова з патробы неiek утылізація рэціпта мяса ды іншай сырэвіны, якая заставалася на кухні ад іншых страв. Фарпі лепіць гатаваць мяшаніну, з ялавічыны і сывініны, дамешваць у яго дробна пакроеную і абсмажаную цыбулю, варанае яйка ды амаль любую гародніну, капшу або іншы прадукт, якому гаспадніня ня можа прыдумаць ужытку. Здзеленныя галкі паніраюць, крыху абсмажаюць, а далей туўпіць ў соўс, як і завіваныя зразы.

Слова «зразы» паступова пашыралася і на стравы, досьціца далёкі ад пачатковага ўзору, дзе мяса — зусім не галоўны кампанент. І, видома, у Беларусі не матлі абісціся бяз зразаў з бульбай!

Зліваць такія стравы найлепшай халодным кіслым малакам ці кефірам, куды папярэдне варта накраіць маласольнымі гурочакі і багата залішнаю кропу. Зрэшты, надаецца ў халоднае піво. Смачнае сесьці!

Зразы па-наску

600—700 г мяккое ялавічыны, алей, 100—150 г сычуяжнага сыру, 100 г ванджанага тлуштага кумпяка, 25—30 г патрушкі, 15—20 г кропу, каліва ядлаўцовых ягад, грэчка.

Для поўлікі: прыкладна 300 г абліжаных на алеі тамату з дадаткам масла, 200 г сувязных грыбоў, лыжку таматнае пасты, каліва ядлаўцовых ягад, кмен.

Мяса пакраіць танюткі скрылікамі, злыёту абабіць ў спрыснуты лімонным сокам з халоднай водкою, дадаць меленага ядлоўца, дать пастаць.

Падрыхтаваць начынку: сыр нацерці на буйной тары, кумпяк пакраіць танютка саломкаю, зленіні дробна пасекі. Дадаць тоўчаны ядлоўец, духманы перац і крху перцу чылі.

На поўліку: згатаваць амаль да канца грыбы, танютка парэзашы, абліжаныя ялею з маслам. Туды ўкінць таматную масу, тоўчаны ядлоўец. Дадаючы грэбонага падачу, туўшыць да ўтварэння аднароднай масы.

Асобна згатаваць грэцкую кашу: 12—13 хвілін варыць, столькі ж трывалыць у шчыльна закрытай пасудзіне.

На падрыхтаваныя палірэдні скрылікі мяса выкласці і начынку, згарнуць у выглядзе каўбасак, зьвязаць ніткамі. Каўбаскі крхышу падсаліць, зважаючы на саланаватасць іншых інгредыентаў. Палірэдні скрылікі кумпяка, на іх — падсмажаныя зразы (ухо бязь нітак), зверху засыпаць грэцкай кашаю. Усе запіць поўлікано, засыпаць тоўчанымі кменамі, шчыльна накрыць накрыць і туўшыць 30—35 хвілін.

Зразы з бульбы

1 кг бульбы, 300 г ялавічыны, 120 г сала, 2 цыбуліны, соль, перац.

Палову бульбы аббраць, надраць на тары. Рэшту бульбы зварыць у лупінах, аббраць, прапусціць праз мясарку, перамашаць з сырой цёртай бульбай, пасаліць. Ялавічыні адварыць, прапусціць праз мясарку, зьмяшаць з падсмажанай цыбулай, перцам і сольлю.

З бульбяной масы сформаваць плоскія кружкі, паклісці на сярэдзіну фарш, краі зашыць, надаўши зразам авальную форму. Абліжаныць зусім бакоў на сале.

Адмарожаны съпёкай

Ліпеньскія вершы з пленэру

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ

***

дзе выбухаюць новыя галеріі
дзе праастаюць новыя альфавіты
дзе на квадратнымі мэтры па тры андрэі
і ты сярод іх на саны юны і таленавіты

дзе з раніцы да заходу шыкоўнымі катамаранамі
з усходу да захода на везеры дзень чарговы і дзэ
ты сябе адчуваеш пакліканым і абраным
каля з катамаранам цягнесьца па вадзе

каля купальскіе съята праактваеща бульдозэрам
па кожным радку і звіліне і толькі просіш: яшчэ б!
бо новая літаратура з усходу на заход везерам
пльве на катамаране а ты — маленкі прычэп

Ліпень-2005, возера Дзевіна,
літаратурна-мастакі пленэр

***

цемра доўгачакана і неспадзеўна
будзе брысці навобмакі і не памыліца
падае
падае
падае сонца ў возера Дзевіна
падае стома з плеч і боль спаўае з патыліцы

неках б'е камароў а можа пляска ў ладкі
цяжка думачь у цішы калі не гудзе кампутар
падае
падае
падае ноц на палаткі
падаючы
падаючы
падаючы людзі ўнутар

***

«Дысыпіну ў расклад пільнаваў стаўлеўы працаолік
Андрэй Хадановіч, тату перакладчык майстэрня
сканчалааса настав на ліхтага».

«Наша Ніва», 15 ліпеня 2005

таварыства аданіміных працаолікіякія съпяць
дваццаць пяць гадзінай за дзесяць соднікі пленэру
таварыства жывых артыстаў у чыёй крываі сенడесяст пяць
незабыўных працаэнтў беларускага блін этеру

таварыства што па-каралеўску працягвае шоў
і ўсе дзесяць соднікі называе «соднімі» суткі
пад дыктуюку ветру аблокаў і мурошоў
вершаваныя бацьці сны!
астатніе чуткі

таварыства дзеля якога месец сярод начы
ў беларускім зорным этары асьвячаны на тры чвэрці
таварыства якое ўсю ноц на гасціц ліхтарыкай каб змагчы

ГАРМАРАКИН

асьвяціць і астатнію чвэрць
астатнім чуткам на верце

***

даўynomіуляя рэчы прыходзяць у сны вар'ту
і згадкі грызуць сумленыне і памяць дзялам дзяб'е
на гэтым съвеце ўсё бёль якаснага антыкварыту
і меней і меней месца няякансаму табе

ды ёсьць яшчэ сонца анфас і месец зь ўсімі боку
а значыць будзь заплывы ў зылівы і будзь пленэры ў съпёку
гадзіны прух і напрух і вечны мастакі рух
навобмак да намётай сబровак і праста падруг

і будзь новыя творцы ў вершах старанна якаць
палохаючы старанна зробленымі пачвярынамі
а новыя няякасны аўтар шукцыне такую якасць
каб антыкварыя вершы зрабілі ўрэшце квартыні

***

веру ў прагнозы надвор'я і ўласнаму воку
ад смагі на будзе адбою смазе на скажаш адбою
нібы ў запой уваходжу ў дзесяцідзённую съпёку
мінус надзея трапіць сіды з табой

зранку шананю ганяю сухія хмары над галавою
часам закліньява думку але закліна рука

і хмары ідуць без канвою і вышываюць неба канвою
на ліпеньскіх краявідах знаёмага мастака

з першага дня на галовы валіца ліпен
саракаградснымі сонцам але не здаюся бяз бою
веру що ў Вільні якраз пачынаеца лівень
і напаўае на Трокі й спінніеца над табою

і я не могу заснучь адмарожаны съпёкай
гіпнатаўчуючы словы якіх табе не скажу
а ноц такая влікава а ты такая дзялекая
што падаёшася літоўскау кропляй дажджу

***

*Мне тут распушчаны розыніц
паміж словамі «званіц» і «тэлефанаўц».
Нельга патэлефанаўц у званы...
Дзячына Стасі, валянтэр*

не патэлефанаўш у звон казала знаёмая
у мабільнай сувязі з небам ўсё па-старому
набираеш нумар і слухаеш цішу (ё-мэ)
безнадзейную нібы гета пасля пагрому

у чыстым полі любая вестка будзе цікавай
і па зорах арыентуецца невідушны
набираеш нумар нібы гадаш на кававай
гушы

а сыгналы сплятываюца звышгукавой ікебанай
і на точы балзільвасыці й нэдасьведчанасыці
балансуеш на самай ускрайне саме занядбанай
тэрыторый вінчасыці

і пакуль сарамілы выход разгортваеща пунсовая
ты разгойдаеш звон увушиш агулху дашчэнту
бы скідаючи паведамленыне на нумар часова
недаступнум абману

з дзенем ад сонца і траваў цяжкі й павохны
запамарока вось-вось расхістаете зяйную вось
зълева і справа расчыненыне ўсе вонкы
птушка магла б твой вагон пралянец наскрась

церазь цібе хвіліны пльвиць чаргою
паразуменне са сіветам такое што праста жах
бо прыгажуну насупраць дрыгае дзуйтага нагою
у такт мэлёдні што гучыць у цібе ў вушах

нават павершы — жыццё нам яшчэ паслыпаве
дзён і начэй да халеры і шчасце на нашым баку
ножка красуні за музыкай не паслыпаве
мажны бойфренд на калена пакліа руку

10 ліпеня, электрычка Ворша—Менск,
відтрынне з пленэру

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЕ Ў РЭДАКЦЫЮ

Bobiatyński, Konrad. Od Smo-
leńska do Wilna. Wojna Rzeczy-
pospolitej z Moskwą 1654–1655.
— Zabrze: Infoteatr, 2004.

Kossarzki, Krzysztof. Kampania
roku 1660 na Litwie. — Zabrze:
Infoteatr, 2005. — 464 s.

[Бабіцкі, Конрад. Ад Сма-
лецкага да Вільні. Вайна Рэчы
Поспалітской з Масквой ў 1654—
1655 г.]

Касажэцкі, Кшиштраф. Кампа-
ния 1660 году ў Літве.]

Практычна адначасовая ў
Польшчы звязалісь дзяльне кнігі,
прысвечаныя адной гэме — вайне
1654—1657 гадоў на тэрыторыі
ВКЛ. У беларускай гісторыяграфіі
ужо склалася агульна формація
войны — супернік разгромам і та-
тальнай дэстроўкай. І супернікі,
ужо на другі год вайны расейскімі
войскамі была занята Вільня. Але
каля на гэтым гісторыку склыніца,

то можна і надалей культиваваць
нацыянальную траўму. Но быў
яшчэ 1660 год, які піша Кильштадт
Касажэцкі, «...хіба што адзін з най-
часлівейшых для Рэчы Паспалітай
у цэлым такіх бурлівым XVII
ст.», хоць пішот з сучаснікуў гэтага
перыяду.

Liedke, Marzena. Od prawasla-
wia do katolycyzmu. Ruscy mazni i
szlachci Wielkiego Księstwa Lituwe-
go wobec wyznan reformacyjnych. —
Bialystok: Wydawnictwo
Universytetu w Białymostku, 2004.—
313 s., mapy.

Ледек, Марзена. Ад праваслаўя
да католіцызму. Русы-магнаты і
шляхты Вялікага Княства Літобу-
скага ў дачиненіі да реформа-
цыйных праўліній.

Шырока представлена шыроко
панаўраму ўзделу кнізёў, магнатаў і
шляхты ВКЛ праўславнага паход-
жання ў реформацыйным руху,
выклучычы прычынны их пераходу
з XVI ст. да кальвінізму, сярод якіх

зымястоўны аповед пра ахвяраў
колішніка і сучаснага нацызму,
пра фальсифікатару гісторыи.
Адно што палеміка з дэмакратамі, пры-
нятнымі ў БССР у 1970—1980-я
гады, відавочна прыпазынілася.

Liedke, Marzena. Od prawasla-
wia do katolycyzmu. Ruscy mazni i
szlachci Wielkiego Księstwa Lituwe-
go wobec wyznan reformacyjnych. —
Bialystok: Wydawnictwo
Universytetu w Białymostku, 2004.—
313 s., mapy.

Ледек, Марзена. Ад праваслаўя
да католіцызму. Русы-магнаты і
шляхты Вялікага Княства Літобу-
скага ў дачиненіі да реформа-
цыйных праўліній.

Шырока представлена шыроко
панаўраму ўзделу кнізёў, магнатаў і
шляхты ВКЛ праўславнага паход-
жання ў реформацыйным руху,
выклучычы прычынны их пераходу
з XVI ст. да кальвінізму, сярод якіх

выезд моладзі на вучобу ў замежную
навучанію, амбекаване, праваслаўе становішча «грэцкія»
Царквы ў ВКЛ, нежаданые ўзі з
Польшчай. Да канца XVII ст. большасць
нашчадкаў тых «кальвін» павралі да Реформацый, але ў
праваслаўе яны не вярнуліся, пры-
нішычы каталіцтвам. Апроч таго, у
адрозненіі ад Заходніх Эўропы,
да реформа Царквы албівалася
пад лезумінамі ўвядзеніем народ-
най мовы ў набажэнства, у ВКЛ у
XVII ст. пратэстантызм спрыцьві-
ся да пашырэння польшчыні.

Увогуле, польскі гісторык зъ-
німецкім прозвішчам даволі кри-
тычна апісвае вынікі Реформацый —
гэта цікавата ётка-рэлігійна-
га і палітычнага фонімизму — у
гісторыі Беларусі: «...раз пазбад-
жаны рэчынскага ётнасу палітыч-
най эліты Реформацый, як адзін з
чыннікаў, мела моцны ўплыў на

спазненіе працаў кнігітавані-
на беларускай нацыянальнай сыво-
домасці Новага часу».

Z dziedzictwem kultury prawańej. Stu-
dia ośwarciane profesorowi Juli-
uszowi Bardachowi w 90-lecie
urodzin. — Warszawa: Liber, 2004.
— 608 s.

[З гісторыі праўлавай культуры
Штуды ўважаныя професару
Юліушу Бардаху з нагоды 90-
годдзя ўраджанія.]

Кніга ўвёў сабой зборнік ар-
тыкулаў, прысвечаныя рознымі
аспектамі гісторыі юрдычнай сыво-
домасці ВКЛ.

«Свободжэння Беларусі: до-
кументы і матэрыялы». В 2 кн. /
Сост. В.І. Адамкоўш і др.].
Кн. 1: Сентябрь 1943 — дэ-
кабрь 1944. Мн., 2004. 398 с.
Кн. 2: Январь — декабрь 1945.
Мн., 2005. 506 с.

Urban, William. Krzyżacy:

Historia działań militarnych /
Zangielskiego przełożony Eugeniusz
Możejko. — Warszawa: Książka i
Wiedza, 2005. — 376 s.

[Урбан, Уільям. Крыжакі: Ваен-
ная гісторыя.]

Эта пераклад працы амерыкан-
скага прафесара, які звязаўся ў
2003 годзе пад назвай «The Teutonic Knights: A Military History». Апроч іншага, книга
съведчыць, што сярод спачылі-
стай значна вырас уплыў літоў-
скай гісторыяграфіі, што адчуваец-
ца нават у перадаче ўласных
імяў. Так, беларуская Гродна, якая
на польскай называецца Гродзінс-
кай, а на літоўскай — Gardinas (літоўская назва). Але з
другога боку, беларускія прафесій-
ныя працы на названай тыме
толькі ствараюцца.

ADZ, BP

Каханьне і съмерць у мястэчку N.

АЛЯКСЕЙ БАЦЮКОЎ

Пічыца, што мястэчка N. узьнікла вакол кірмашу. Але гэта ня так. Насамрэч каля кірмашу спачатку ўзыні распушны дом, затым могілкі, і вось вакол іх ужо ўзынікла мястэчка N.

Доктар Рамуальд Цывіс, аднак, настойвае ў сваіх газетных нататках, што пасыя распушна дому і перад могілкамі ўзынік шпітала, аднак гэта супярэчыць расказам старых людзей, што ў мястэчку N. хворых раней не лягілі, а адразу звёлі на могілкі і там душылі.

На великоідным тыдні пазалелась у мястэчку N. паказвалі аўтамабіль. Камэрсант Рыгор Тарасаў з Вільні браў па чатыры капеікі за паказ і пускаў цікайнага ў хляўчук, арандаваны ім у старасты Рамеснай вуліцы. У хлеўчуку быўлі цёмна, таму наведнік мусіў стаяць, нічога ня бачачы, не-калкі хвілін, пакуль Рыгор апанаўдай пра карысыць і цудадзеўствы аўтамабіля. Так, Рыгор называў аўтамабіль мэнічнай жывёлай з думі сэрцамі і папярэджаў, што праз аўтамабіль у душу чалавека можа пратачыцца д'ябал. Дзеля пераканаўчасці, дарэчы, у хляўчук Рыгор загадза запускаў чорнага пеўня. Потым камэрсант уключай газынцу і даваў памаць мэталічны бок. Пасядзець у крэсле побач з рулём каштавала дзесяць капеек, але на гэта згаджаліся ня ўсе. Дзяйчатаам камэрсант задарма прапаноўваў прадэмманстрацію, як працуе поршань. Пасыя таго як ён паказаў гэта дачца пана Самуйленка, а ўжо яна расказала маці, а тая пану Самуйленку, чацвёрта лёкай ў пана Самуйленка ў той жа дзень паказалі, як працуе поршань, самому камэрсанту Рыгору Тарасаву, пасыя чаго ён ўцёк назад у Вільню. Аўтамабіль застаўся ў хлеўчуку страсты, паколькі ня мог ездзіць, бо ня меў колаў і рухавіка.

У адрозненіе ад астатніх кабет мястэчка, Марыя Крац апошнім часам наевчылася адклидаць яйкі. У яе гэта атрымліваешца, какуць некаторыя, пасыя таго, як яна ўцякla на тыдзень ад свайго Лаўрэна Краца з варшавскім артыстам цырку.

Пра старыніка Мікітку кауць, што ён самы стары жыхар мястэчка N. і яшчэ зас্঵еў часы распушна дому. Пра сваіх маладосьці Мікітка памятае мала, кажа толькі, што пісаў лёзунгі для аздаблення вуліц. Яны былі кароткі.

«Маленькаі кабеты заўсёды нарасхват!»

«Маленькаі кабеты — самы зручны від кабет!»

Пані Альжбета, жонка пана Станіслава Д., пакахала доктара Рамуальда Цывіса, які звычайна ходзіць у зялёным пінжалку, і пշуны час не магла ў гэта паверыць сама. Доктар Цывіс ня ведаў пра гэтае каханье, але зьмену ў падводзінах пані Альжбеты заўважыў і вырапіў, што пані Альжбета хоча, каб ён паглядзеў яе, як дактары ў вілікіх местах глядзяць пані. Заставіўшыся дома адна, пані Альжбета запрасіла доктара Цывіса, выгнала з дому лёкай, наведала ванну, паліла сібе ружовай вадой і пастаўіла ў спачывальні вазоны з арабнай, бо падсвядома адчувала, што доктара ўзбуджае чырвонае і круглае. Доктар прыйшоў у лёгкім хваліваны і сказаў «Давайте адразу пірайдзем да справы, кладзісся». Пані Альжбета лягла, уся перапоўненая фантазіямі і лёгкай крыйдай за адступнасць плящовых і сарамлівых заліцаньняў, на якія яна магла б сікайнымі сірдцам алмовіць. Доктар Цывіс упурённым рухам задраў спадницу пані Альжбеты і ледзь на стрыці прытомнасць, бо пані Альжбета аказала панам Станіславам і яго немагчымы было глядзець так, як дакторы ў вілікіх местах глядзяць пані. Пан Станіслаў разышоўся і на-кніўся на доктара Цывіса, каб яго пабіць. Справа ў тым, што ў пана Станіслава насымреч не было жонкі, а значыць, і пані Альжбета не кахала доктара Цывіса, і тут была зусім памылка ва ўсім аповедзе.

Калядны сон панні Грузінецкай Стэфані, дачкі пана Грузінекага Адама.

«Вілікае голае поле, на гэтым полі сяджу я на крэсле, апусціўши вочы долу, і вышываю абрус, але зусім на яго не гляджу і торкаю іглой, хутчэй, наўзага, дзіва, што трапляю ў абрус, а ў гэты час побач стаіць Валянцін Фёдаравіч Смолькін, камэрсант по Менску. Ён прапануе мне паглядзіць недаволеную фагатадымкі і чытае ўслыхі книжку пра паноў і пані, якія зусім ня маюць сораму. Я адмабуляюся глядзець і сіхуць. Настае вечар, па полі літучы сухія кляновыя лісты, трава гнешца, хмары спускаюцца ніжэй. Мне час ісці ў спачывальні, таму я кожу ўспяху паднімамі, як ажадаю, што пані Альжбета падніміцца і пададзіць мені памагу, аж нечакана памер на

Анатолій Кіяльник

да сябе доктара Рамуальда Цывіса. На мінулым жа годзе ў яе ложку заніў толькі Сава Маршалковіч, але тады пані Даіліе ўдалося выдадыць, нібы ён заніўлены сілінгом гаспаднінай ложкі, у якім гніце мужчыны. Наконт невядомага жаніха ён афіцыйна зас্বідчыў, нібыта абсалютна дакладна можна меркаваць, што прычына съмерці пастаяла-пастаяла блізка і запіжала.

Пра старажытную каменнай скulptуру на Гандлевай вуліцы, каля кірмашу, старынік Мікітка расказвае, нібыта тут быў пакараны адсічнінем мужчынскіх турбот сам Юда пасыла зідрада. На гэтыя слова доктар Рамуальд Цывіс зауважаў ў сваіх газетных нататках, што Юда зусім не пазбываўся мужчынскіх турбот, а быў вісельнікам на таполі, і ёсьць вельмі яскравыя доказы, што менавіта тая самая таполя ніколі не памірае, а заўсёды жыве. Вось і цяпер яна расыце на падўнідым ускрайку мястэчка зусім адна, і ніхто ня селіцца на ёй, ні пад ёй, ні замест яе. Наконт каменнай скulptуры на Гандлевай вуліцы ў сваіх газетных нататках доктар Цывіс не заўважае нічога, хоць у прыхватных размовах

і настойвае, што наўкуова слушнай назвай скulptury будзе адно мала пашырана ў мястэчку слова. Прывычайшы гэтае слова да больш пашыраных, месьцічы не называюць далей скulptуру іначай, як Пеня. Каля скulptury аднойчы здарылася дзіва — адна салдатка пастаяла-пастаяла блізка і запіжала. Мужу ў войска быў алпраўлены афіцыйны ліст ад бацькоўкі Анісима прызначаць дзіци дзіўнанароджаным, прыняць у сям'ю, любіць і выхобаць. Узяччяная салдатка потым часта прыходзіла да бацькоўкі Анісима на малты, хоць іншыя кажуць — не часцей, чым дату.

Таемна прагнены да съмерці, доктар Рамуальд Цывіс надоечны мержаваў наведаць Даіліу Стараўйтаву, удаву Сцяпану Стараўйтаву, і ўжо быў дамовіўся з ёю пра прыход уночы. Сцярожка амбіяючы двары з асаільві чульмы сабакамі, ён наблізіўся да хаты пані Даіліи, і прысёў каля ярочку за яе пло-

Аляксей Бацюкоў —

выкладчык філозофіі, тэлежурналіст і празаік. Працуе ў Магілёве.

Неардыннарна канцоўка сезуна і першыя за адзінацця год усе сем матчаў фіналу авбаstryлі апэтыты аматараў баскетбулу. Ці ўтрыманошь пазыції «Сыўпер» і «Пістанз»? Вягледа на тое, што дзівье безумоўна найлепшыя каманды НБА з п'едэсталу на дзенщца. Чэмпіёны з Сан-Антонію маюць вельмі малады склад, у якім Робэрт Оры і Брус Боўэн, якія набліжаюцца да канца кар'еры (хоча, маўшы, затрымаючыя яшчэ, прынамсі, на год), адlyгryваюць толькі другога пляну. Тыму Данкану ўсяго 29 год. Ману Жыноўблі на год менш, а Тоні Паркер — сапраўдны малакос (23 гады). Такі склад можа прынесці камандзе Сан-Антоні ѹшчу шмат добрых сезонаў, бо галоўны архітэктар посыпеху «Сыўпер», трэнер Грэг Попавіч, таксама нікуды не зьбіраеца сыходзіць. Тое самае можна сказаць пра трэнеру Лары Браўна з «Дэтройт Пістанз», хоць яму ўжо 65 год і кло-

ніровак Шакіл О'Ніл. Ці захода 33-гадовы форвард надалей змагацца з уласным целам, каб падтрымаць непераўзідзенага Дануна У́йда? У сваю чарту, у «Фінікс Санз» могуць паўтарыць памылку «Сакрамэнта Кінгс», зроблену не-калькіт год таму. Тады ў «Кінгс» мелі неардыннарную каманду з уласным стылем, справы якой ішлі ўгору, а посыпеху грунтуваліся на майстэрскіх пасах Уладзіміра Даўгата, Джэйсанана У́йльямса, Крыса Вэ́зера, абароне Дага Крысці і кідках Прэдрага Стаякічіча. Каманда ішла да фіналу, але пачаліся замены «добраага на лепшага», і ціпец каманда ледзьве трапіла ў плэй-оф. У «Санз» сёлета дзяякоўчы прыходу Стыва Наша і апанантаны гульні Амары Стадмайера пад кошыкам, а таксама некалькіх гульцоў на флянгах, таксама быў свой стиль і выдатны вынік (62:20 у рэгулярным чэмпіянате і выхад у фінал Захаду). Але замест таго, каб уз-

нікае са складу фіналу — па-ранейшаму троныфусе канцэпцыя камандаў, у якіх калі і ёсьць зоркі, то такія, якія ідуць строга ў нагу з тактыкай трэнзраў. Гульня абавіраеца на абарону, а калі мяч здабываеца, то далей дзяяноўні з'ім вельмі спакойныя, павольныя, дакладныя і разважлівыя, заснаваныя на пошуку сваіх переваг. Так гулялі «Сыўпер», так гулялі «Пістанз». Аднак ці не прайграе школа трэнзраў Лары Браўна і Грэга Попавіча ў змаганні з хуткасцю і рывкай у выкананні «Санз»? Убачым.

Такіх Джорданаў ужо німа. Так ці інакш, асьліпляльнае філска церпіц канцэпцыя будаваньня складу камандаў вайдзе на патрабоўнікіх буркуноў. Вынікі мелі значынне для ўсіх ліг. Можа, дзяякоўчы посыпеху Жыноўблі ў НБА нарэшце трапіць таксама трохразовы чэмпіён Эўралігі літавец Шарунас Ясікявічус, на якога ціпец усе глядзяць іншай і не смыкаючы ўжо з ягоных фінансавых апэты-

Хутчэй ці трапней?

Вось дылема сучаснага баскетболу. Сёлетні тактычна дасканалы фінал НБА паміж «Сан-Антоні Сыўпер» і «Дэтройт Пістанз» (першая каманда выйграла 4:3) можа завяршыць чарговую эру ў гісторыі найлепшай баскетбольнай лігі съвету. Піша «Газета выборча».

пат пра здароўе прымушае задумца аб пэнсіі. Два гады запар Дэтройт двойчы даходзіў да фіналу, і ціпец усіх цікавіць, ці застанецца ўсімі паважаны трэнэр на пасадзе. Гэта можа адышаць вызначальную ролю, бо іншага такога аўтарытэта (да таго ж на звязанага з іншымі клубамі) у НБА яшчэ трэба пашукаваць. Дый ці здолее нехта іншы ўтрыманы у руках Бэнз і Рашида Ўолесаў ў Чонсі Біланс, а таксама віртуозна выкарыстаць здольнасць Рычарда Гамільтана і Тайшона Прісса? Усе яны, таксама як і члены «Сан-Антоні Сыўпер», яшчэ адносна маладыя (найстрайшым сярод пералічаных Ўолесам па 31 годзе) і некалькі гаду могуць гульці на найвышэйшым узроўні. Для Браўнавага наступніка ключавой можа стацца праца з маладымі талентамі, якія ў «Пістанз» ужо ёсць. Высокі Дарка Мілічыч аргентынец Карляс Дэльфіна і пуртартыканец Карляс Ароў не атрымалі шанцы ад Браўна, а зь імі пэрспектывы «Пістанз» малгі б быць яшчэ лепшыми.

Паскарэнне сонцаў

Затое ў паўфіналістай (у эўрапейскім разумэнні, бо для амэрыканцаў гэта фіналісты канфэрэнцыі) будучынъ цымнай. У «Маймі Гіт» наўбоўш будзе заляжаць ад формы (ці ад матываціі да трэ-

мациянцаў каманду, было вырашана замяніць Квэнтына Рычардсана на Курта Томаса. Такім чынам, замест унікальнай нізкай піцёркі выйдзе клясычны склад зь дэльвіем высокім і... стыль «Санз» на пэўну зынікне. Ці будзе гэта найлепшая каманда? Менавіта стыль, узорам якога былі «Санз» і некалькі іншых камандаў, можа быць новым трэндам у НБА. Заўязатары хоцьца назіраць за камандамі, якія дэманструюць модныя перадачы, пешаш вока хуткімі контратакамі, якія так цудоўна праводзіцца. Стыв Наш, прызнаны найкаштоўнейшым гульцом сезона. Да такіх камандаў належала яшчэ «Сыэгл Супэрсонік», у некаторым сэнсе «Нью-Джээрзі Нэто». Калі неўкая з гэтых камандаў прарвецца ў фінал, гэта можа азначаць пасыльдоўную тэндэнцыю. Як некалькі год таму ўсе хацелі паўтараць у гульні «трокхвотнікі» трэнэра Філа Джэксана, так ціпец усе хоцьца бегаць як «Санз». Што, зрешты (і на што варта звярнуць увагу), мае наўшмат агульнага з імправізацый і свабодай у дзеяньнях спартсменаў. Гульню на контратаках і трохэтапных кідковых манёўрых таксама трэба адпрацаўваць на трэніроўках, а таму тутыг трэнэра году за такую канцепцыю гульні спраўдліва атрымаў Майлк Д'Энтані з «Санз». Сёняння, аднак, — што вы-

Барта пералічыць прозвішчы.

Кобі Браянт — без Шакіла О'Ніла побач альпініст па-за плэй-оф.

Трэйсі Мактредзі — увайшоў у плэй-оф з «Х'юстан Рокетс», але, нягледзячы на знакамітага Яо Міна ў напарниках, не прайшоў нават першага раўнду.

Грант Глі — варніўся пасля цікай траўмы, гуляў нядзяржна, але на ўсходзе яго «Арланда Мэдджык» (са Стывэнам Фрэнсісам) таксама быў за межамі плэй-оф.

Він Карптэр — у «Таронта Рэйтэрз» (пачатак сезона) была проста бядка, але і ў «Нью-Джээрзі Нэто» разам з Джэйсанам Кідам ледзьве ўвайшлі ў плэй-оф і хутка адтуль выйшлі.

Клопат «Ваўкоў

Найболыш іскравым наўдзічнікам сезона сталася, аднак, каманда «Мінэсота Тымбрвулўс» з МРВ мінулага году Кевінам Гарнэтам на чале. «Ваўкі» ня трапілі нават у плэй-оф, а між тым годам раней быў блізкі да фіналу. Але аказаўся, што баскетбалісты з «фатальнымі» характарамі — Лэтрэл Спруэл і Сэм Ка́сэль — здольны развіваць любою каманду з сэрдзіні. Нягледзячы на проблемны ўзрост (адпаведна 34 і 36 год), абвода надалей лічашца незаменнымі, што паўп-

таў (сама меней 10 млн даляраў за трэгідады). Кажуць, што вось-вось гульца з «Макабі» (Тэль-Авіў) пераманіць Індыяна Пэйсэрз.

Герой сезона

Стаўся ім напэўна Робэрт Оры. Трыццаціццяцігадовы флянгавы «Сан-Антоні Сыўпер» некалі павінен быў стаць яго «Арланда Мэдджык» (са Стывэнам Фрэнсісам) таксама быў за межамі плэй-оф.

Грант Глі — варніўся пасля цікай траўмы, гуляў нядзяржна, але на ўсходзе яго «Арланда Мэдджык» (са Стывэнам Фрэнсісам) таксама быў за межамі плэй-оф.

Він Карптэр — у «Таронта Рэйтэрз» (пачатак сезона) была проста бядка, але і ў «Нью-Джээрзі Нэто» разам з Джэйсанам Кідам ледзьве ўвайшлі ў плэй-оф і хутка адтуль выйшлі.

Клопат «Ваўкоў

Найболыш іскравым наўдзічнікам сезона сталася, аднак, каманда «Мінэсота Тымбрвулўс» з МРВ мінулага году Кевінам Гарнэтам на чале. «Ваўкі» ня трапілі нават у плэй-оф, а між тым годам раней быў блізкі да фіналу. Але аказаўся, што баскетбалісты з «фатальнымі» характарамі — Лэтрэл Спруэл і Сэм Ка́сэль — здольны развіваць любою каманду з сэрдзіні. Нягледзячы на проблемны ўзрост (адпаведна 34 і 36 год), абвода надалей лічашца незаменнымі, што паўп-

Першы гол Глеба

Паўбарацца зборнай Беларусі Аляксандар Глеб забіў першы гол за ленданскі «Арсенал». Адбылося гэта ў мінульты выхадніцы ў кантрольным матчы з клубам трэцяга дывізіёну «Барыз». «Кананіры» выйграілі з лікам 4:1. Глеб адкрыў лік у матчы. Вызначыліся ў першым матчы тэлекаманды «дзяды» клубу Т'ери Анры і Дэніс Бэркіамі.

7 жніўня ў Кардифе (Уэльз) «Арсенал» згуляе суперкубак Англіі з «Чэлсі». Чэмпіянат ангельскай прэм'ер-лігі стартуе 13 жніўня. У

першым туры лендансцы 14 жніўня дома на стадыёне «Гайдэрз» згуляюць з «Ньюкаслам», а 20 жніўня на стадыёне «Стэмфорд Брыдж» — зноў з «Чэлсі». Ны выскочана, што ўсе падынкі будуть транслювацца ў жывым эфіры ў менскіх барах і клубах.

Палова чэмпіянату

У аўторак скончыўся першы круг футбольнага чэмпіянату Беларусі ў вышэйшай лізе. «Летнім» чэмпіёнам стаў салігорскі «Шахтар»: у гадаванні Юр'я Вяргейчыка 31 бал. Другое месца ў

магілёўскага «Дняпро-Трансманшу» (24 балы). У запісных аўтсіддрахах ходзілі дзвуракроўны чэмпіён Беларусі мазырскія «Славія» (9 балу) і менская «Зорка-ВА-БДУ» (2 балы). Другі круг стартуе 30 ліпеня і завершыць бел 5 лістапада.

Ці падэдзе Хацкевіч у Шкоцію

Экс-паўбарацца зборнай Беларусі і кіеўскага «Дынама» Аляксандар Хацкевіч згуляў з шатландскім «Хартс» у кантрольным матчу і, магчыма, падпіша контракт. Праўда, каб бесыле-

рашкодна атрымаць працоўную візу на брытанскіх выспах, трэба мець 75 адсотку матчоў, праведзеных за нацыянальную зборную чигам апошніх двух гадоў. А тут у Хацкевіча праблемы. Таму пытанніне будзе разглядацца асабна.

Зь лютага Аляксандар выступаў за латвійскі «Вэнтспілз», але праз фінансавыя пыжыкі пакінуў клуб. Нагадаем, што «Хартс» разам з менскім МТЗ-ПІПА і «Каўнасам» утвараюць холдінг літоўскага бізнеса ўладзімера Раманава.

Беларусы — дзясятая

Пасля матчаў 1/4 фіналу тэніснага Кубку Дэвіса, што прайшоў у мінульныя выходныя, выдрукаваны новы рэйтынг-ліст зборных. Беларусы, якія не праводзілі гульняў, пасунулись з восьмага на дзясятае месца. Першое месца ў зборнай Гішпані.

23—25 верасня зборная Беларусі згуляе са зборнай Канады матч плэй-оф за права выхаду ў Асноўную групу Кубку Дэвіса, таго ж зборнай Гішпані.

Матчы пройдуть у самым беларускім горадзе Край-

ны кляновага ліста — Таронта.

Аляксандраў — пераможца

18 ліпеня ў Менску завершыўся міжнародны шахматны турнір «Інайтамаркет-оўпэн» — Адкрыты чэмпіянат Менску. Пераможцам стаў беларускі гросмайстар Аляксей Аляксандраў, што набраў 7,5 бала ў дзесяці турох. Усяго ў турніры браўлі 156 шахматистаў з восьмі краін.

AP, belapan.com, football.by

ІНФАРМАТАР

Страхавыя кампаніі Менску

«АльВэНа»
вул.Маякоўскага, 14
221-44-21, 210-28-36
«Багач»
вул.М.Лычнікова, 19/1
250-84-77 (-78)
«Басо»
вул.Піянірская, 2а
250-39-82 (-84)
Беларускі народныя страхавыя пэнсійны фонды
Вайковы зав., 12-406
283-19-08, 283-15-70
Беларускае бюро па транспартным страхаванінам
вул.Кальварыйская, 1-207
200-93-55, 229-50-48
Беларускае стра-

хавое прадпрыемства
вул.К.Лібкнехта, 70
259-10-21
«БелБрыт»
вул.А.Кашавога, 3
230-21-16
«Белдзяржстрах»
вул.Ракаўская, 16
200-06-56 (-04)
«Бельзвештстрах»
вул.Скрыгана, 6
209-25-46, 209-24-16
«Беліндызяржстрах»
вул.Масцікова, 40
223-58-78, 217-84-29, 217-84-19
«Белкаспстрах»
пр.Машэрава, 17-807,
809, 821
226-78-91
«Белнафтастрах»
пр.Машэрава, 23-1
203-24-55

«Белстрахінвест»
вул.Сурганава, 27
231-25-00, 231-23-36
«Бі энд Бі іншурэнз Ко»
вул.Я.Коласа, 38
211-30-58
«Броліў
вул.Ульяніўская, 31
222-48-80/47-48/-47-46
«Вэст»
вул.Міржынскага, 4
222-88-40
«Кентаўр»
пр.Ф.Скарны, 172
285-92-62
«Купала»
1-шы Эмайайліўскі зав.,
5/1
237-16-39, ф. 237-11-59
«ПромТрансІнвест»
вул.Варанянскага, 7а

КАІСА
I вечная вясна...

Турнір «Інайтамаркет-той-пэн» — рэінкарнацыя колішній «Менскі вясны» — стартаў 9 ліпеня ў Цэнтры алімпійскай падрыхтоўкі Арганізаціі сходу выявіў пуйтары сотні ўдзельнікаў — «гросаў», майстроў і проста аматараў «Калікса». Акрамя беларусаў, у змаганні за прызы фонду уключыліся ўкраінцы, расейцы, казахі, таджыкі, громадзянаў стар Фарух Аманатаў і дзяячы «амэрыканца» Ірина Зянюк. 18 ліпеня першым да фінішу прыйшоў беларус Аляксей Аляксандраў.

Імпраз амашыўлів прысутніцо эк-чэмпіён савету Барыс Спаксі 11 ліпеня ён таксама дадаў санс адмінісратовай гульні ў СДЮШАР-11. Рэдактар папулярнай маскоўскай газеты «Шахматная неделя» — постапца супірочніка, і напірэдадні сэансу шахматысты-габрэ з «Хэседу» жадалі зладзіць яму абстракцыю за ліст, у якім Спаксі патрабаваў закрыцьця юрэйскіх арганізацій у Pacei. Але ня зладзілі. Ссань скончыўся перамогай Спаксага на 11 дошках з 16. Супраць Алега Мядзведзеўскага «кароль Барыса», зблізіўшыся сліпія плацца, сеў гуляць сам-насам і давёў — такі яго да сълёз.

У пачатку ліпеня ў сталіцы прайшоў і традыцыйны, чацверты па ліку, мэмарыял Гаўрылы Верасава, узятына выйгрыны міжнароднымі майстрамі Юр'ем Ціханавым (7,5 з 9).

Другое месца — у Iгора Ратко-віча, трэцie — у чэмпіёна Магілева 16-гадовага Алега Кіслова (па 7 балоў). Пераможцам дасталіся грашовыя прызы — сёлета істотна павялічаныя.

У чэрвені Магілёў прыгтуў VI міжнародны турнір на прызы

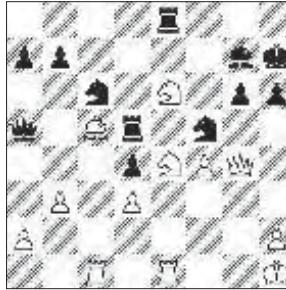
гросмайстра Фёдарава, дзе гулялі дзіцячыя каманды з Беларусі, Расеі, Латвіі. Гэтым разам дніпроўскім набярэжным лягавінамі стала ажукана ўсе юных шахматистаў. Другі год запар першымі выйшли школьнікі з Калінкавіч. У этым палескім горадзе яшчэ з савецкіх часоў дзеянічнае ўзорна-паказальнік шахматы клуб, і вынікі здающи нам натуральнымі: дзе дбаноць, там і маюць.

Шахматыст у Кангрэсе

44-гадовы Альесь Станішэўскі, шахматны трэнэр Фізкультурно-аздараўленчага цэнтра, што на вул. Будзінага ў Менску, будзе прадстаўляць Фрунзэнскі район на Кангрэсе дэмакратычных сіл. Так выразылі ўдзельнікі сходу 14 ліпеня.

Сп. Станішэўскі вядомытым, што научае дзяцей правілам шахмат па-беларуску.

Поглядам акунуўшыя шлях, заўважылі чэмпіянат Эўропы сарад шахматистаў з амежаванымі матчысціцамі. Ен завяршыўся пару месеців тому ў польскіх Вісле, аднак на буй агледжаны ў Беларускіх друкаваных выданьнях.

Як бы вы згуляли?
У.Раманай —
Ю.Ціханай. Менск,
2005. Белы атакую.
Працягніце атаку.

(met heinegenegene...)
y meccpere e Doppelt
reitende reitende Reiter
nachrichten Pferd 1-5
Tee+Kopf 4 C8+1
Kopf 2 K6+ C6+3
Akazie: L. K6g5+!

ВАРТА БАЧЫЦЬ

Чацвер, 21 ліпеня

«Лад», 22.10

«Палкоўнік Рэдль»
— I-ая сэрыя.

Вугоршчына—Францыя—
Нямеччына, 1984,
рэж. Іштван Саба.

Гістарычна драма, псыхалагічны дэтэктыў паводле п'есы Джона Осбарна.

Напярэдадні Першай сусветнай вайны кіраўнік контрапрэзведкі Аўстра-Вугоршчыны палкоўнік Рэдль, які з ніадкупульніць да віршыні ўмпры, быў выкрыты як здраднік і зрабіў сабе смерць. Асоба Рэдля здзіна прызначыла ўвагу — і рэжысэр Іштван Саба даў сваё тлумачэнне ягоным учынкам.

Разам з карпінамі «Ханусэн» і «Мэфіст» «Палкоўнік Рэдль» складае трэцій Саба пра чалавека і ўладу, канфармізм і бязвольнасць. Трылёгія ўвайшла ў залатую скаронку сусветнага кіно.

У ролі палкоўніка Рэдля — Клаўс Мария Брандаўэр. Фільм атрымаў прыз журы ў Канах, адмысловы прыз МКФ у Вальядзілдзе, прыз Брытанскай акаадэміі як найлепшая замежная карпіна.

Субота, 23 ліпеня

СТВ, 14.40

«Сабачае сэрца».

Расея, 1988, рэж. Уладзімер Бартко.

Фантастычная драма, прывесціц-сатыра паводле аднайменнага твору Міхаіла Булгакава.

Рэдкі прыклад у кіно, калі экранизация ні ў чым не саступае арыгіналу. Прафэсар Праабражэнскі ў Савецкай Pacei ператварае сабаку ў чалавека, але ў былога Шарыка заставае сабаче і пялстэрскае сэрса.

Яўген Еўсцігненеў абсалютна геніяльны ў ролі прафэсара. Барыс Плотнікаў («Узыходжанье», «Дзікае паліўніцтва карала Стакаха») выдатна грае доктара Бармінталя, а выбар Уладзімера Талаконікаўна на ролю Шарыка — абсалютна трапнае пападаньне. Сярод эпізідичных персанажаў вельмі пасуночы карпіна таікі, як Швондэр (Раман Карпачаў).

Гран-пры кінафестывалю ў Пруджы.

«Лад», 18.00

«Чорны Арфэй».

Францыя—Бразілія—Італія,

1959, рэж. Марсэль Каміо.

Міт-карнавал па п'есе Віні-

сіўса дэ Мараэша.

Гісторыя Арфэя перанесена ў карнавальны Рыё-дэ-Жанайра. Сучасны Арфэй (Брэна Мэлу) — кандуктар трамвая і гітарыст. У яго ёсьць нявеста (Лорд да Алівайру), якая кожны дзень жыве як на карнавале, — але герой захапляеца Эўрыдыкаю (Марпэса Дойн).

Фільм паразіўнік з вытанчаным «Арфэем» Жана Както — але Марсэль Каміо пераклаў грэцкі міт на мову бразильскай жарсыці.

Карпіна атрымала «Залатую пальму» ў Канах і прэмію «Оскар».

СТВ, 23.40

«Кругласутачны тусоўшчыкі».

Вялікабрытанія—Францыя—

Галандыя, 2002, рэж. Майкл Уінтрботам.

Драма.

Манічэстэр, 1976 год. Выпуклікі Кембріджу Тоні Ўілсан, нахічэні кансцертам «Sex Pistols», разам з сябрамі засноўвае гуказапісавую студыю...

Фільм Уінтрботама («Чароўная краіна») — кактэйль музыки, сэксу, наркотыкаў і сюрных кананів сніў, зроблены на падставе рэальных падзеяў.

Намінацыя на «Залатую пальму» ў Канах, прыз Брытанскага незалежнага кіно.

(у асобе П'ера Рышара) сустракаецца з грузінскай школай трагікамдэй.

Карпіну ні ў якім разе на трэба пратускні.

БТ, 22.05

«Леон».

Францыя—ЗША, 1994, рэж.

Люк Бэсон.

Крымінальная драма.

Суворы кілер Леон (Жан Рэно) празіліе клопат да сіраты (Наталі Портман), бацькоў якой заблі кепскія паліцыянты (Гэры Oldman). Сіраты мае жаданьне наўчуцьца прафэсіі кілера.

Карпіна Люка Бэсона пра душагубу з чалавечымі сэрцам — годнае й прафэсійнае кіно.

СТВ, 22.10

«Вяртаныне».

Расея, 2003, рэж. Андрэй

Звягініца.

Драма.

Да двух братоў нечакана вяртана бацька, знаёмы ім толькі па фатаграфіях. Бацька вязе дзяцей на закінутую высипу і наладжвае выпрабаваньне.

Фільм Андрэя Звягініца — сэнсацыя міжнародных фестываляў.

Вэнэцыянскі прыз 2003 году.

Андрэй Расінскі

ВЫСТАВЫ

«Натураморт»

28 ліпеня а 17.00 у Палацы ма-стактвай (Казлова, 3), вэрнісаж «Натураморт». У экспазыцыі — працы з фонду Беларускага са-юзу мастакоў, а таксама працы сучасных аўтараў.

Шчамялёў

У Менскай мастактай галерэі твораў П.Шчамялёва, што на праспэкце Ракосаўскага, да 20 жніўня працуе фотавыстава «Менск: аблічча гораду». Ува-ход волны.

Жыжаль

Каля Бабруйску, у «Вярбаках», базе адпачынку «ФанДАК», да 4 жніўня праходзіць III Міжна-родны пленэр на кераміцы «Арт-жыжаль».

Станюта

Да 1 верасьня ў Музее гісторыі тэатральнай і музyczнай культуры (Музычны завулак, 5) працуе вы-става, прысьвечаная 100-годзь-дзю Стэфаніі Станюта.

Кашкуравіч

Да 25 жніўня ў Мастакткі музеі — выстава твораў Адрена Каш-куравіча «Concerto Grossa».

ТЭАТРЫ

У Маладэчне

Прэм'ера спектакля Менскага абласнога драматычнага тэ-атру (Маладэчна, вул. Чкалава, 7) «Фантазія лі-мінора» па п'есе Ўладзіміра Драздова — пэў-данім беларускага дыпломата Уладзімера Шчаснага.

Спектакль распавядае пра жыццёвые шляхі знакамітага па-літыка й кампазитара Міхала Клефаса Агінскага.

22 ліпеня — а 19-й, 23 і 24 ліпеня а 17-й.

Даведкі праз тэлефон: 8-01773-5-24-17.

Купалавіскі тэатр

21, 22 (чч. пт) — «Чычыкаў».

Тэатар імя Горкага

21 (чч.) — «Дзядзечка сон».

22 (пт) — «Суцішальнік удоў».

23 (сб) — «Анджэла і іншыя».

Татар-студыя кінаактора

21, 22 (чч. пт) — «Поле бітвы».

23, 24 (сб, ндз) — «Пігмаліён».

25, 26 (пан, аўт) — «Майстар і Маргарыта».

СПОРТ

24—26 ліпеня у Горках прой-дзе Адкрыты турнір па конным спорце (пераадольванні пе-ршакод) памяці майстра спорту А.Зелянкі.

ФЭСТ

«Вудсток» пад Полацкам 29—30 ліпеня пад Полацкам, ля вёскі Лучна на беразе Дзвіны, пройдзе музычны фест «Я—САМР» з удзелем больш чым 20 гуртоў, у тылу ліку «Крамы» і «Indigo». Абяцаецца сучаснае съязлагавое афармленне і від-арактэр з экранам, даезд удзельнікаў злёту з Менску і Полацку, выязны гандаль. Па-жадана прыяжджаць са сваімі намётамі.

| КОЛА ЗАМКНУЛАСЯ

АНДРЭЙ ПІЛКЕВІЧ

У Музее гісторіі беларускай літаратуры (вул. Багдановіча, 15) праходзіць выставка «Кола часу». Гэта ўнікальная экспазыцыя прыватнае калекцыі прадпрымальніка з Бабруйску Сяргея Шылы. Тут можна ўбачыць больш за восем сотняў самых розных рэчак, што некалі служылі нашым продкам — вяскоўцам і месьцічам.

Тутака і прасы, вагою пад 10 кг, і ша-вецкія машынкі, і нахінкі, начоўкі, косы, сярны, пралкі, часалкі. Можна таксама паслухаць старасцейскі патэфоны з грамафонамі. Назва выставы паходзіць ад вялікага калекцыі колаў, калесаў, калау-ротаў, кружэлак ды іншых круглых рэчак, што калекцыянэр збирá ціганам 15 гадоў. Ён і аформіў выставу, выявіўшы дызайнэрскі густ і немалы цыялярскі досьвед.

Знаёмства з гэтай выставаю можа натхніць любога, хто мае дзе складаваць такія вялікія рэчы. Азірніцае навокал — можа, дзе ў вас пад лаваю ўэндэзецца старая скіера, бацькавыя красны ці дзе́дэва люлька. Кожная з гэтых рэчак можа змініць свет ваших захапленніў і стаць пачаткам яшчэ аднаго музейнага збору...

СХ

- «Мір»**
«Алёша Паповіч і Тугарын Змей»: 22 (пт) 10.30.
«Дээці шпіенай-3D»: гульня скончана: **22—24** (пт—ндз) 14.00.
«Пінэр»
«Попі»: 22 (пт) 10.30; **23, 24** (сб, ндз) 13.00.
«Я — Цэзар»: 22 (пт) 13.00; **23** (сб, ндз) 14.00.
«Ключы ад машыны» («Кіна-фармат 4x4»): **22** (пт) 16.20; **21.20**.
«Падводная братва»: **22, 24** (пт, ндз) 15.00, **23** (сб) 11.00.
«Кінгі джунглі-2»: **22** (пт) 14.00; **23, 24** (сб, ндз) 10.20.

КІНО НА DVD

Master Records

- «Пікельны ліфт»
Фантасмагорыя-трэлер з элемен-тамі антыутопіі, Японія, 2004, рэж. Хірокі Ямагуты.
У ролі: Лючына Фуджысакі, Ешыны Каўада.
У падземным ліфце разам са звы-чайнымі пасажырамі перавозяць двух небяспечных маньякаў. Ліфт ламаецца...
Менск, Кісялевічы, 12, 643-21-08

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Хто там шнурое ля вежы

«Бэтмэн: пачатак» («Batman Begins»)
ЭША, 2005, каляровы, 140 хв.

Жанр: псыхалічны комікс, трэйлер, прыгоды.

Адзнака: 5 (з 10).
Пасыль гатычных коміксаў Тыма Бертана кіна-сэрыял «Бэтмен» выдыхнуўся — і на разніцай супергероя запрасілі таленавітага рэжысёра Кры-страфера Нолану, які праславіўся вышытальцом трэйлерам «Памяці». Ролі Бэтмана прапанавалі актору Крыстраферу Байлі, які мae неблагі дось-вед у стварэнні характару з «двайным дном» («Амэрыканскі псыхозапат», «Машыніст»).

Падобны выбар забізнесчыкі коміксу нечака-ную псыхалічную глыбіню і змронча-рэалі-стичную, псыхіатрычную-фантазійную атмасферу.

У карынфе «Бэтмен: пачатак» апавядваецца, як мільярдэр Брус Уэйн дайшоў да начнога жыцця, пачаўшы лётатці над горадам Готэмам. Прый-на — траума дзіцячыя, калі бацькі Энна былі забітыя ліхадзеем, а хлопчык быў напалоханы ру-какрылымі.

У недараўнія нудным пачатку фільму Брус Уэйн аднадуляе спраўдлівасць (у турме), пакутуе — і трапляе ў Лігу ценяў, дзе наўчуацца розным фокусам. Але толькі кінуўшы кампанію ніндзя-псыхозапату (на чале з Ляйман Нісанам), герой зна-ходзіць сябе, вяртаецца ў Готэм — і распачынаецца сапраўднае дзеяньне.

Пакараныя криміналінікаў, наркотыкі, дайная зброя і іншыя па атручаванні гардкой каналізацыі, Бэтмамабіль-танк — і мудры Морган Фрыман у касыце геніяльнага вынаходніка. Цікава, што Геры Олдман засыльваецца ў нязвычайлівай для сябе ролі добра паліцэйскага. Маеца й рамантычную лінію, але цікавішыя псыхіялічныя камары і ўласбо-леныя жахі.

Некаторыя сцэны даволі відовішчныя, а эпізод з кажанамі ўлюпамі, калі іх ліхамікавая чарада абліяпле Крыстрафера Байлі, — проста выдатны.

Амэрыканцы, як зачытываюцца індывідуалы, ад кар-цины ўзахаленны. Для беларускага гледача эста трохі чужое сяяць, але кіношнае і зусім ня сумнае.

Андрэй Расінскі

КІНО ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

- «Аўрора»
«Тарзан»: 22 (пт) 10.30; **23, 24**

Базар канцэпцый

«Славянскі базар» як fuckтар сусъветнай культуры. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Самае прыкольнае ў гісторыі віцебскага фэстывалю «Славянскі базар» — амаль штогодовая змена канцэпту. Калі ве-рыцы афійнаму сайту мерапрыемства, фэстываль пачынаўся як звязаны камэрцыны праект, потым стаў гештальтам саюзу Беларусі і Рэсей (2002), потым — сымбалем «мірнай садружнасці славянскіх народоў» (2004).

Сёлета — чарговая перамены. Як адзначыў Выдатны Канфэрэнс, адкрываючы съвіта ў Віцебску, «Славянскі базар» разъясняў статус — быў прымітыўна шэрагом «сапраўды славянскім сымбалем», а цяпер трансфармуецца не ў якое-небудзь хуры-мухры, а ў «фактар сусъветнай

культуры». Цяпер яго галоўная фішка — антыглабалізм: «Я да чыстай крыніцы, звернуты да фэстывалю погляды славянаў і нашых народаў-сябру, якія не жадаюць растварыца ў моры гляблізацыі», — адзначыў найлепши сябар беларускіх міліций.

Самае цікавае, што ядро сталых удзельнікаў віцебскага шоў застаецца амаль тым самым — расейская і беларуская папасавікі. Эпэртуар их таксама ня вельмі мянецца, і яны добра ўсьведамляюць, пад што падтрымліваюць.

Такім чынам, слова Саладухавай песьні «Пацалаваць так хочацца дочкі май гла́за» ў сэрэдзіне 1990-х трэба было ўспрымаць як адкрытае жаданыне чыста нашатравацца капусты, у 2002 г. — як прыву афіційнейшы сымпаты да расейска-беларускага сябруства, у 2004 г. — як заклік да славянаў жыць у згодзе. Нарэшце, сёння

— як праяву салідарнасці з антыглабалістамі. Сапраўды, было б вельмі файнага, каб апошні, пратэстуючы супраць вайны ў Іраку, кінуць лінандаўскую «Give peace a chance» і перайшлі на «Здравствуй, чужая міліция».

На менш цікавы тэзіс пра тое, што фэстываль становіца фактарам сусъветнай культуры.

Прызнаюся, я ведаю толькі адзін спосаб, як «Віцебскі базар» можа стаць фактарам сусъветнай культуры. Нейкай нецвяярозай камэта або астэройд-ліхач, рухаючыся па Мілкіўскім, захоча падра-запаць нашу плянэту, вынікам чаго стане касымічнае ДТЗ. Як вынік, пасажыры Зямлі абыдуцца лёгкім Армагедонам. Праз колькі стагодзьдзяў чалавекства неяк ачухаецца і пачне шукаць свае гісторычныя карані. На руках былога Віцебска археолагі знайдуць амфітэтар «Сла-

янскага базару» і цудам захаваную фанаграму Руслана Аляхно. Радасці нашых нашчадкаў ня будзе лімітаваць гэта адзінны ў съвеце музычны запіс пачатку XXI ст., што захаваліся! Натуральна, запісы Аляхно ўключачы ў разэртуар усіх кансэрваторый і будучы ставіць іх студзінкам калы, калі твяя не назавіць, у якой па ліку «Фабрыцы зорак» Аляхно быў удзельнікам.

Будзем мец надзею, што да гэтага жудаснага сцэнара справа ня дойдзе, і ў 2006 годзе каніцыя съвіта набудзе менш глябальныя контуры. І той жа Саладуха прысьвяціць сваю «Чужую милую» чарговаму абстрактнаму адзінству славянскай расы.

Анатоль Тозік

Старшыня Камітэту дзяржканцтролю Анатоль Тозік адрапартаў аў выніках сваёй дзейнасці ў якасці старшыні Дзяржаўнай камісіі па кантроле за прыёмнымі іспытамі ў ВНУ. Нягледзячы на па-эўрапейску пазытыўную вынікі, на прэс-канфэрэнцыі А. Тозік выглядаў па-савецку панурым.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Віншаем дзядзьку **Антона Шукелойца** з 90-годзьдзем. Зічым моцнага здароўя! Нашаніўцы

ВІТАНЬНІ
Змітра Даўжкевіча, лідара «Маладога фронту», з днём наро-дзінай віншуюць яго сбрылы з Беларусь. Застаўся зайдзіць, рашчым, узяўнімі і на траці веру!

СА СВЯТАМ, драгі Дзімі Даўжкевіч! Мы цібе вельмі любім, га-нарымі і паважаем. Жадам, каб усе твае мары здадзяцься! Твое сбрылы Барыс, Артур, Павал, Алеся, Кірыл, Аляксей, Настя, Кацяст...

КАНКТАКТЫ

Мужчыны 25 год пазнаёміца з беларускамоўнай дзяўчынай. З якімі зыненіцьцю і аганнымі характеристам. 20—30-ці год. Т. 753-27-03. Андрэй
Шукло дзінную, непяціную і самую прыгожую беларус-ку! Пра сбрылі: Алеся, 23/180, манчук, шыны беларус: пішу вер-

шы, цікаўлюся гісторыяй. Чакаю лістоў: e-mail: a.kushnec@tut.by
Шукло беларускамоўнага тамаду на ясельле. Т. 680-71-52
Прывітанье ўсім нісьвіскім «крагам» з Горадні: што не зрабілі шэвыды ў Нісьвіжы? 1706-к — зробілі мы 2005-к! Руховыя кроты «Малады фронту» Беларусь! Далучайся да эўрапейскай молады! www.mfront.net, т.755-69-90, 708-02-99

КНІГІ

Кнігабімен: 753-91-96
Новыя ды рэдкія кнігі, часопісы, кнігі для дзяцей, фільмы на CD, мультфільмы на касетах, беларуская музыка, значкі, на-лепкі на Румянцева, 13 (ТБМ). Панядзелак — пятніца (16.30—19.30) Т.. 707-40-01

Прывітанье абвестку ў «НН» (ня больш за 15 слов) можна даслаць поштой (адс. 537, 220050, Менск), прац. e-mail на адрас pp@promedia.by або разымісцьці на форуме сайту www.nn.by.
Дык скрыстацца!

КОШТЫ

На платніты прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў) на с. 24

РЭКЛАМНЫЕ РАСЦЕНКИ:

— да 20 словаў (тексты модуль) — 4100 руб.

За кожную наступную 20 словаў (тексты модуль) —

400 руб. Афорыненная абвестка з улікам кошту арыгі-

нал-макету за 1 см² — 650 руб.

Абвесткі палітычнага характеру і ад грамадзкіх аргані-

зацый апалаўніцаў паводле рабочых расценак для

канэрційных абвестак.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, трафа-ре-

казаць кошти праз пошту на разліковы рахунак: УНП

101115521. Рэдакцыя газеты «Наша Ніва», вул. Калектарная, 11. Р/р 30152/2000012 у МГД ААТ «Белінвест-тэхнік», код 764.

На зваротны бок бліку паштовага перакуза ў сакты-

ры «Для пісмовых паведамленняў» запісваецца да-

кладна і чытальні тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і

авацавака дадавацца: «За рэкламныя паслугі».

Даведкі праз т. (017) 284-73-29

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906. здадзеленая ў 1991
галоўныя рэдакторы «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906). А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915). А. Лукшэвіч,
У. Знамироўскі (1920). С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская
галоўны редактар Андрэй Дзінько
фотарэдактар Арцём Ліва
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастакі рэдактар Сяргей Карэускі
видавец і заснавальнік Фонд выдавання газеты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАУ:
220050, Менск, а/c 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спэціял на «Нашу Ніву» авацавака. 12 палос фар-
натам A2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Віддзелаваць беларускі Дом друку».
Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Радасці не нясе адказнасці за замесці рагіч-
ных абвестак. Кожт звадоры. Пасведчанне да рэкламных паслуг выданы
выданы №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выданы Міністэрствам інфарматы-
цыі Рэспублікі Беларусь. Юр'ядычны адрас: Менск, вул. Калектарная, 20/2, л. 2.
Р/р 30152/2000012 у МГД ААТ «Белінвест-тэхнік», Менск, код 764.

Наклад 3293. Газета выдаецца 48 разоў на год.
Нумар падписаны ў друк 20.00.20.07.2005.
Занова № 4152.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20/2